

Stichting
Bedrijfstakpensioenfonds
voor de
Betonproductenindustrie

colofon

Dit jaarverslag is een uitgave van
Stichting Bedrijfstakpensioenfonds
voor de Betonproductenindustrie

Post- en bezoekadres
Postbus 340, 3400 AH IJsselstein
Einsteinweg 12, 3404 LL IJsselstein

administrateur
Centric Pension and Insurance Solutions
Postbus 340, 3400 AH IJsselstein
telefoon: 088 919 38 11

datum
21 juni 2019

Inhoud

I. Bestuursverslag

1	Voorwoord	4
2	Karakteristieken van Bpf Beton	6
2.1	Kenmerken pensioenregeling 2018	6
2.2	Profiel van de organisatie	9
2.3	Kerngegevens	12
3	Verslag van het bestuur	13
3.1	Bestuursbesluiten en gevoerd beleid	13
3.2	Governance	24
3.3	Communicatie	27
3.4	Risicoparagraaf	29
3.5	Beleggingen	33
3.6	Vooruitzichten	38
3.7	Financiële paragraaf	39
4	Raad van Toezicht	43
4.1	Inleiding	43
4.2	Bevindingen en aanbevelingen	43
4.3	Verklaring inzake goedkeuring van het bestuursverslag en de jaarrekening	45
4.4	Reactie bestuur	45
5	Verantwoordingsorgaan	46
5.1	Verslag 2018	46
5.2	Oordeel 2018	49
5.3	Reactie bestuur	49
6	Slotwoord	50

II. Jaarrekening

7	Jaarrekening	51
7.1	Balans per 31 december	52
7.2	Staat van baten en lasten	53
7.3	Kasstroomoverzicht	54
7.4	Algemene toelichting	55
7.5	Toelichting op de balans	56
7.6	Toelichting op de staat van baten en lasten	57

III. Overige gegevens

8	Overige gegevens	90
8.1	Bestemming van het saldo van baten en lasten	90
8.2	Actuariële verklaring	91
8.3	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	93

IV. Bijlagen

9	Bijlagen	96
	Bijlage 1 Nevenfuncties 2018	97
	Bijlage 2 Begrippenlijst	99
	Bijlage 3 Overzicht benoemingen	103
	Bijlage 4 Externe adviseurs/uitbestedingspartijen	105

1 Voorwoord

Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2018 van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie (verder "Bpf Beton"). Het bestuur geeft met dit bestuursverslag nader inzicht in het gevoerde beleid en de financiële situatie van Bpf Beton.

Het bestuur van Bpf Beton zag de dekkingsgraad gedurende het jaar aanvankelijk toenemen, maar eind van het jaar weer afnemen. De financiële positie is niet goed genoeg om de pensioenen te kunnen verhogen. Hoe graag we ook anders zouden willen, de komende jaren bestaat de kans dat we de pensioenen toch moeten korten. Het verlagen van de pensioenen is het allerlaatste wat het bestuur zou willen doen. Het bestuur is wel bezorgd over de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad en de financiële positie en houdt de ontwikkelingen goed in de gaten.

De beleggingsportefeuille heeft over 2018 een klein negatief resultaat gerealiseerd. De financiële positie was ook in 2018 broos. In 2019 kunnen we geen toeslag verlenen, maar we hoeven op basis van de haalbaarheid van het herstel ook geen korting door te voeren.

In 2018 heeft het bestuur, samen met het verantwoordingsorgaan en sociale partners de risicohouding ongewijzigd vastgesteld. Vervolgens voerde het bestuur een ALM studie uit. De ALM-studie laat zien dat ook in de komende jaren rekening moet worden gehouden met een hoge kans op een dekkingstekort en een lage kans op indexatie. Op basis van de ALM-uitkomsten heeft het bestuur gekozen voor een strategische beleggingsportefeuille qua rendement en risico, die de kans op korten beperkt, maar ook niet alle kansen op rendement uitsluit.

In 2019 gaat het bestuur in gesprek met cao-partijen over de toekomst van onze pensioenregeling.

De administratie is sinds 1 januari 2018 ondergebracht bij pensioenuitvoerder Centric Pension and Insurance Solutions (PaIS). De belangrijkste processen, zoals het verzorgen van de uitkeringen en het versturen van premienota's aan werkgevers waren direct per 1 januari 2018 door Centric ingeregeld. De volledige implementatie van administratieve processen is gedurende 2018 afgerond.

Begin januari 2019 is nieuwe wetgeving IORP II in werking getreden. In 2018 heeft het bestuur zich hierop voorbereid. De wijzigingen zijn in de reglementen verwerkt en informatie is op de website geplaatst

Het bestuur heeft het volste vertrouwen dat zij ook in 2019 de uitdagingen die op haar pad komen het hoofd zal kunnen bieden en stelt daarbij een evenwichtige belangenafweging van belanghebbenden centraal.

Ontwikkelingen financiële positie

De actuele dekkingsgraad is in 2018 gedaald van 103,7% (ultimo 2017) naar 97,2% (ultimo 2018). De belangrijkste oorzaken van deze daling zijn de aanhoudende lage rente en de tegenvallende resultaten op aandelen in het laatste kwartaal van 2018. Begin 2019 zet het herstel van de aandelenmarkt zich voorzichtig in. De pensioenaanspraken kunnen in 2019 wederom niet verhoogd worden. Ook voor de komende jaren zal dit naar verwachting niet het geval zijn.

De financiële positie is begin 2019 nog steeds broos en het is de vraag of het fonds de komende jaren kortingen kan voorkomen. Het bestuur heeft dit scenario ook met sociale partners besproken. Er vindt overleg plaats of en hoe een eventuele korting kan worden voorkomen. Op 22 maart 2019 is de update van het herstelplan aan De Nederlandsche Bank (DNB) verstuurd. Uit de update van het herstelplan 2019 volgt dat Bpf Beton binnen de hersteltermijn uit zowel dekkingstekort als reservetekort zal zijn en vooralsnog niet hoeft te korten. Op 23 mei 2019 heeft DNB ingestemd met het herstelplan.

De waarde van de totale beleggingsportefeuille daalde licht in 2018 van € 964 miljoen naar € 963 miljoen en de voorziening pensioenverplichting steeg in 2018 van € 932 miljoen tot € 994 miljoen. De z-score voor het jaar 2018 bedraagt - 0,24 (2017: 0,18). De uitkomst van de performancetoets (nieuwe stijl) is positief en bedraagt 1,36 (2017: 1,62). Bpf Beton zit hiermee boven de norm van minimaal 0.

Pensioenregeling

Per 1 januari 2018 is de pensioenrichtleeftijd verhoogd naar 68 jaar en het opbouwpercentage is 1,875% per jaar gebleven. De franchise is per 1 januari 2018 verlaagd naar € 14.800,- (2017: € 15.300,-). Hierdoor is de maximum pensioengrondslag waarover de werknemer pensioen opbouwt in 2018 verhoogd naar € 39.814,- (2017: € 38.401,-). De premie is per 2018 verlaagd naar 25,6% van de pensioengrondslag (2017: 25,8%).

Vaststelling jaarverslag

Het bestuur heeft het jaarverslag 2018 besproken in de bestuursvergadering van 14 juni 2019. Het jaarverslag 2018 en de daarbij behorende verslagstaten voor DNB zijn vastgesteld op 21 juni 2019. Het bestuur bedankt iedereen die zich op betrokken en deskundige wijze heeft ingezet voor Bpf Beton.

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie Amsterdam, 21 juni 2019

De heer G.W. van der Peijl (voorzitter)

De heer H.J. Wuijten (plaatsvervangend secretaris)

2 Karakteristieken van Bpf Beton

2.1 Kenmerken pensioenregeling 2018

Soort pensioenregeling

De regeling van Bpf Beton is een uitkeringsovereenkomst in de vorm van een geïndexeerde middelloonregeling. Elk jaar bouwt de deelnemer een stukje van zijn pensioen op, gebaseerd op de pensioengrondslag in dat jaar. De pensioenuitkering beoogt een afspiegeling te zijn van het gemiddelde verdiende salaris tijdens de deelname aan de regeling. Door middel van een toeslagenbeleid wordt ernaar gestreefd het reeds opgebouwde pensioen zijn waarde te laten behouden.

Verplichtstelling

Deelname in Bpf Beton is verplicht voor werknemers in dienst van een werkgever in de Betonproductenindustrie, zoals is vastgelegd in de verplichtstelling. De verplichtstelling is terug te vinden op de website van Bpf Beton (www.betonpensioen.nl: Werkgevers > Aansluiten bij het fonds).

Minimum toetredingsleeftijd

De minimum toetredingsleeftijd is 21 jaar.

Pensioenrichtleeftijd

Het ouderdomspensioen gaat (vanaf 1 januari 2018) in op de leeftijd van 68 jaar. Maar de ingangsdatum kan worden vervroegd of worden uitgesteld.

Partnerpensioen

Het partnerpensioen op opbouwbasis bedraagt maximaal 70% van het opgebouwde ouderdomspensioen.

Franchise

De franchise is het deel van het pensioengevend loon waarover geen pensioenpremie wordt betaald en ook geen opbouw plaatsvindt. Reden hiervoor is dat de deelnemer naast het pensioen ook een AOW-uitkering krijgt.

Pensioengevend loon

Onder loon in de zin van de pensioenregeling wordt het vaste jaarsalaris verstaan inclusief de vakantietoeslag en de eindejaarsuitkering.

Pensioengrondslag

De pensioengrondslag is het gedeelte van het loon dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw van een deelnemer alsmede de berekening van de premie. De pensioengrondslag wordt verkregen door het pensioengevend loon te verminderen met de franchise.

Kenmerken van de pensioenregeling van de deelnemers die geboren zijn op of ná 1 januari 1950

Dit betreft een middelloonregeling met een voorwaardelijke toeslagverlening. Voor 2018 is het opbouwpercentage vastgesteld op 1,875% van de pensioengrondslag. De maximumpensioengrondslag bedroeg in 2018 € 39.814,-, de franchise € 14.800,- en het maximum salaris € 54.614,-.

De pensioenen worden gefinancierd door het heffen van een premie waaraan zowel de werkgever als de werknemer een bijdrage levert. In 2018 bedroeg de premie 25,6% van de pensioengrondslag. Hiervan kon maximaal 1/3 (= 8,53%) ten laste van de werknemer worden gebracht.

De kostendekkende, gedempte kostendekkende en feitelijke premie

De kostendekkende, gedempte kostendekkende en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2018	2017
Kostendekkende premie	48.090	48.105
Gedempte kostendekkende premie	31.327	30.474
Feitelijke premie (exclusief premie oude jaren)	33.586	30.355

De kostendekkende premie 2018 is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2017 gepubliceerd door DNB).

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

	2018	2017
Nominaal pensioeninkoop op marktwaarde	40.164	39.852
Opslag voor uitvoeringskosten	1.018	1.638
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	6.908	6.615
	48.090	48.105

De samenstelling van de gedempte kostendekkende premie is als volgt:

	2018	2017
Nominaal pensioeninkoop op marktwaarde	18.045	17.367
Opslag voor uitvoeringskosten	1.018	1.638
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	3.104	2.883
Actuarieel benodigde premie voor voorwaardelijke onderdelen	9.160	8.586
	31.327	30.474

De samenstelling van de feitelijke premie (exclusief premie oude jaren) is als volgt:

	2018	2017
Actuarieel benodigde koopsom	18.045	17.367
Opslag voor uitvoeringskosten	1.018	1.638
Solvabiliteitsopslag	3.104	2.883
Voorwaardelijke onderdelen *	9.160	8.586
Opslag feitelijke premie	2.259	-119
	33.586	30.355

* Gezien het aanhouden van de methodiek van verwacht rendement (5 jaar) is er thans in de premie een indexatiecomponent verankerd.

Het fonds hanteert een financieringsbeleid dat uitgaat van een gedempte premie. De gedempte premie wordt geacht kostendekkend te zijn. De gedempte premie wordt analoog aan de kostendekkende premie berekend. De gedempte kostendekkende premie is berekend op basis van een verwacht rendement. De gehanteerde rendementscurve is gebaseerd op de maximaal toegestane parameters, waarbij de gehele curve met 0,1%-punt wordt verlaagd uit het oogpunt van evenwichtige belangenafweging.

Excedentregeling

Werkgevers kunnen werknemers de mogelijkheid bieden om over het salaris dat boven het maximum salaris van € 54.614,- (2018) ligt ook pensioen op te bouwen. Hiervoor kan de werkgever een excedentcontract aangaan met Bpf Beton. Per 31 december 2018 zijn er 7 werkgevers (in 2017: 7) die een excedentregeling bij Bpf Beton hebben. Het aantal deelnemers is 29 (2017: 28).

Uitvoeringsreglement

De afspraken over de uitvoering van de pensioenovereenkomst die van belang zijn voor de aangesloten werkgever(s) zijn vastgelegd in het uitvoeringsreglement zoals bedoeld in artikel 23 lid 2 sub b en artikel 25 van de Pensioenwet. Het uitvoeringsreglement is opgenomen als bijlage bij de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN).

2.2 Profiel van de organisatie

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie, statutair gevestigd te Amsterdam, is opgericht op 28 juni 1957. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41199582.

Bpf Beton is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Doelstelling van Bpf Beton is, overeenkomstig de bepalingen van de statuten en de pensioenreglementen, de (gewezen) deelnemers en hun nabestaanden te beschermen tegen de geldelijke gevolgen van ouderdom en overlijden.

2.2.1. Bestuur

Het bestuur heeft een paritair bestuursmodel en bestaat uit negen leden, te weten: drie van werknemerszijde, vier van werkgeverszijde en twee namens pensioengerechtigden. De werkgeversvereniging en de werknemersorganisaties leveren jaarlijks beurtelings de voorzitter en secretaris. Bpf Beton hanteert een gewogen stemverhouding. Bij vacatures streeft het fonds er naar invulling te geven aan de diversiteitsnormen uit de Code pensioenfonds (norm 31), waarbij het bestuur van mening is dat uiteindelijk geschiktheid boven diversiteit gaat.

Het bestuur bepaalt het beleid van Bpf Beton en draagt zorg voor de handhaving en uitvoering van de statuten en pensioenreglementen. Dit gebeurt door een evenwichtige en zorgvuldige afweging van alle belangen. Het bestuur wordt bij het maken van beleid ondersteund door adviezen en rapportages, gegeven of opgesteld door of in samenspraak met externe deskundigen. Het bestuur zorgt dat de uitvoering voldoet aan de gestelde eisen van de externe toezichhouders, te weten DNB en de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

Het bestuur heeft uitsluitend bevoegdheden conform de statuten en de pensioenreglementen van Bpf Beton.

De samenstelling van het bestuur per 31 december 2018 is als volgt:

Leden werkgevers	Functie	Organisatie	Geslacht	Leeftijd
Annemiek Houtman	Bestuurslid	BFBN	Vrouw	52
Dick Slob	Plv. secretaris	BFBN	Man	63
Fred Doeve	Bestuurslid	BFBN	Man	63
Govert van der Peijl	Secretaris	BFBN	Man	55

Leden werknemers	Functie	Organisatie	Geslacht	Leeftijd
Andre Jorna	Bestuurslid	De Unie	Man	70
Gijs Hompe	Beoogd bestuurslid	FNV	Man	61
Henk Korthof	Voorzitter	FNV	Man	65
Henk Wuijten	Plv. voorzitter	CNV Vakmensen	Man	62

Leden pensioengerechtigden	Functie	Organisatie	Geslacht	Leeftijd
Stef Borghouts	Bestuurslid	ANBO	Man	59
Yvonne Folkers	Bestuurslid	FNV	Vrouw	52

Wijzigingen in de bestuurssamenstelling gedurende 2018:

- Vanaf juni 2018 participeert Gijs Hompe als beoogd bestuurslid en neemt deel aan de bestuursvergaderingen van het fonds.
- Op 5 april 2018 heeft DNB ingestemd met de voorgenomen benoeming van Annemiek Houtman als bestuurslid.
- Per 1 januari 2019 is Henk Korthof afgetreden.

De nevenfuncties van de bestuursleden zijn opgenomen in bijlage 1.

2.2.2. Bestuurlijke commissies en werkgroepen

De bestuursleden zijn vertegenwoordigd in diverse commissies, werkgroepen en andere gremia. Hieronder volgt een opsomming van de meest frequente:

Naam	Korte omschrijving
IRM Commissie	De IRM-commissie ondersteunt het bestuur met het Integraal Risico Managementbeleid (IRM-beleid).
Klachtencommissie	De klachtencommissie bestaat uit twee leden van het bestuur. In het klachtenreglement van Bpf Beton staat de klachtenprocedure omschreven. Het oordeel over een klacht vindt in eerste instantie door de administrateur plaats. Is de klager het niet eens met de administrateur, kan deze in beroep te gaan bij de klachtencommissie. In het verslagjaar is geen klacht gemeld aan de klachtencommissie.
Jaarwerkcommissie	De commissie bereidt het jaarverslag voor ter vaststelling in de bestuursvergadering.
Operationeel overleg	Afstemmen van operationele zaken in de uitvoering van de administratie door de uitvoerder.
Voorzittersoverleg	Afstemming tussen voorzitter, secretaris en bestuursadvies over de agenda van bestuursvergaderingen. Maar ook afstemming met voorzitters van het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht
Werkgroep communicatie	Afstemmen van communicatie-uitingen, zoals berichten op de website of de nieuwsbrief aan werkgevers en deelnemers
Werkgroep transitie	Eerste aanspreekpunt voor transitieproces naar de nieuwe uitvoerder.

Het complete overzicht is opgenomen in bijlage 3.

Geschillencommissie

De geschillencommissie wordt gevormd door minimaal twee onafhankelijke personen die door het bestuur worden benoemd. Per 1 januari 2016 maakt het bestuur gebruik van Actor Bureau voor sectoradvies B.V. als geschillencommissie. In het geschillenreglement van Bpf Beton staat de geschillenprocedure omschreven. In het verslagjaar is geen geschil gemeld aan de geschillencommissie.

2.2.3. Intern toezicht

De raad van toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De raad van toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Dit laatste houdt in dat beoordeeld wordt of het bestuur bij het nemen van besluiten rekening heeft gehouden met een evenwichtige belangenafweging. De taken en bevoegdheden van de raad van toezicht zijn vastgelegd in het reglement raad van toezicht.

De samenstelling van de raad van toezicht per 31 december 2018 is als volgt:

Leden	Functie	Geslacht	Leeftijd
Peter Priester	Voorzitter	Man	54
Maas Simon	Lid	Man	58
Gerard Sirks	Lid	Man	63

Het oordeel van de raad van toezicht over het verslagjaar 2018 en de reactie van het bestuur hierop is opgenomen onder hoofdstuk 5. De nevenfuncties van de leden van de raad van toezicht zijn opgenomen in bijlage 1.

2.2.4. Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over de beleidskeuzes voor de toekomst. Het verantwoordingsorgaan baseert zijn oordeel op het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van de raad van toezicht. De taken en bevoegdheden van het verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in het reglement verantwoordingsorgaan.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit drie leden die de werknemers vertegenwoordigen, drie leden die de pensioengerechtigden vertegenwoordigen en één lid dat de werkgevers vertegenwoordigt.

De samenstelling van het verantwoordingsorgaan per 31 december 2018 is als volgt:

Leden werknemers	Functie	Organisatie	Geslacht	Leeftijd
Arend van de Burg	Lid	CNV Vakmensen	Man	56
Bert Bodelier	Lid	De Unie	Man	66
Jos Smets	Lid	FNV	Man	59

Leden pensioengerechtigden	Functie	Organisatie	Geslacht	Leeftijd
Jan van Mulligen	Lid	PCOB	Man	75
Wim van der Linden	Voorzitter	De Unie	Man	66
Wout Pieterse	Lid	FNV	Man	67

Lid werkgevers	Functie	Organisatie	Geslacht	Leeftijd
Anton Rijkers	Plv. voorzitter	BFBN	Man	54

Het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het verslagjaar 2018 en de reactie van het bestuur hierop is opgenomen onder hoofdstuk 5. De nevenfuncties van de leden van het verantwoordingsorgaan zijn opgenomen in bijlage 1.

2.2.5. Externe partijen

Het bestuur heeft verschillende werkzaamheden uitbesteed aan externe partijen.

Functie	Externe partij
Onafhankelijke accountant	PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (PwC)
Adviserend actuaaris	Willis Towers Watson (WTW)
Beleggingsadviseur	Van Tongeren Bestuur en Advies (VTBA)
Compliance officer	Nederlands Compliance Instituut (NCI)
Uitvoeringsorganisatie (administrateur)	Centric Pension and Insurance Solutions B.V.
Waarmerkend actuaaris	Willis Towers Watson (WTW)
Vermogensbeheerders	BMO Global Asset Management (BMO) Syntrus Achmea Real Estate & Finance (SARE&F) Schroders
Geschillencommissie	Actor Bureau voor sectoradvies B.V.

Het complete overzicht met de omschrijving en de deelnemers is opgenomen in bijlage 4.

2.3 Kerngegevens

	2018	2017	2016	2015
Ondernemingen en deelnemers (aantallen)				
Aangesloten ondernemingen	277	271	261	251
Actieve deelnemers	6.747	6.485	5.788	5.585
<i>Waarvan arbeidsongeschikten</i>	396	418	397	432
Pensioengerechtigden	7.720	7.679	7.676	7.695
Gewezen deelnemers	16.242	16.096	15.952	15.475
Premies en uitkeringen (x € 1.000)				
Periodieke premies ¹	33.683	31.473	59.335	25.889
Pensioenuitkeringen excl. afkoop gering bedrag	14.074	13.596	12.900	12.236
Beleggingen (x € 1.000)				
Beleggingen	990.662	995.722	943.537	806.406
Beleggingsresultaten	-16.253	41.682	99.032	-13.500
Performance	-1,43%	4,83%	13,07%	-1,36%
Benchmark	-1,12%	4,50%	12,87%	-1,55%
Outperformance	-0,31%	0,31%	0,18%	0,19%
Z-score	-0,24	0,18	-0,02	0,19
Performancetoets (nieuwe stijl – minimaal 0)	1,36	1,62	1,68	0,98
Reserves en voorziening (x € 1.000)				
Vermogen	966.011	966.349	910.882	767.694
Voorziening pensioenverplichtingen	994.049	931.829	924.912	792.652
Solvabiliteitsreserve	162.381	160.108	153.276	141.507
Algemene reserve	-190.419	-125.588	-167.306	-166.465
Aanwezige dekkingsgraad	97,2%	103,7%	98,5%	96,9%
Beleidsdekkingsgraad	102,4%	102,0%	95,3%	100,3%
Resultaat boekjaar (x € 1.000)				
	-62.558	48.857	10.928	-72.015
Pensioenregeling				
Opbouw per jaar	1,875%	1,875%	1,875%	1,875%
Franchise	14.800,-	15.300,-	17.466,-	17.047,-
Maximum pensioengrondslag	39.814,-	38.401,-	35.297,-	34.929,-
Premie per jaar ²	25,6%	25,8%	25,20%	25,80%
-waarvan werknemersdeel maximaal	8,53%	8,6%	9,59%	9,82%
Koopkrachtbehoud pensioenregeling				
Toeslagverlening	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Korten pensioenrechten	0	0	0	0
Kosten				
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	134,24	180,22	163,81	125,93
Transactiekosten in % van gemiddeld belegd vermogen	0,16%	0,12%	0,11%	0,13%

¹ In 2016 heeft inkoop plaatsgevonden inzake de VPL-regeling. Dit verhoogt de periodieke premies met € 35.772 (2015: € 3.055).

² Naast de premie van de pensioenregeling gold een werkgeverspremie ten behoeve van de voorwaardelijke optrekregeling; 11,04% (2016) en 11,30 (2015) van de pensioengrondslag voor de 55- deelnemers.

3 Verslag van het bestuur

3.1 Bestuursbesluiten en gevoerd beleid

3.1.1. Bestuursbesluiten

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste besluiten van het bestuur chronologisch en kort weergegeven. Verderop in paragraaf 3.1.2 zijn besluiten ten aanzien van wijziging statuten en reglementen, beleid, communicatie, governance, risicobeheersing en beleggingsbeleid opgenomen.

Aanpassing premie- en toeslagenbeleid 2018

Gewijzigde regeling

De fiscale pensioenrichtleeftijd is per 1 januari 2018 verhoogd van 67 naar 68 jaar. Cao-partijen hebben besloten de pensioenregeling per 2018 te wijzigen en de pensioenrichtleeftijd te verhogen naar 68 jaar. De verplichtstellingsbeschikking is hierop aangepast. Eind mei 2018 zijn de deelnemers persoonlijk geïnformeerd over de conversie van hun pensioenaanspraken.

Premie en toeslagenbeleid

Op 1 december 2017 heeft het bestuur de pensioenpremies en parameters vastgesteld voor 2018. Het overzicht van de vastgestelde premie en parameters voor 2018 treft u aan in paragraaf 2.3 (kernegegevens). Het bestuur heeft, conform het toeslagenbeleid, besloten dat er geen toeslag wordt verleend per 1 januari 2018. Dit is opgenomen in de voorwaardelijkheidsverklaring.

Haalbaarheidstoets

Het pensioenresultaat is een uitkomst van de haalbaarheidstoets. Deze haalbaarheidstoets is voorgeschreven door wet- en regelgeving (artikel 143 PW, art 22 besluit FTK en artikelen 30 a, b en c van de Regeling Pensioenwet) met als doel inzicht te geven in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. Achteraf kan worden vastgesteld of het gekozen beleid past bij de risicohouding en ambitie.

De haalbaarheidstoets is het wettelijk voorgeschreven middel om te toetsen of het gevoerde beleid past bij de risicohouding. Dat gaat aan de hand van het pensioenresultaat. Gezien de grote onzekerheid over het pensioenresultaat in de voorgeschreven haalbaarheidstoets is de waarde die het bestuur aan de uitkomst hecht beperkt. Uit oogpunt van transparantie vermelden wij hier de voor het onderdeel pensioenresultaat geldende cijfers.

	Risicohouding (lange termijn)	2018	2017	
Toetsing - Pensioenresultaat	Ondergrens en maximale afwijking	Resultaat	Resultaat	Voldaan?
<i>Vanuit de feitelijke financiële positie</i>				
Mediaan	80%	83,6%	82,7%	Ja
5 ^e percentiel		56,8%	56,4%	
Relatieve afwijking t.o.v. mediaan	40%	32,0%	31,8%	Ja

Uit de haalbaarheidstoets 2018 komt een pensioenresultaat voor ons fonds van 83,6% (2017: mediaan 82,7%). Dit percentage geeft aan in hoeverre ons fonds naar verwachting in staat is om de pensioenen te verhogen met de algemene prijsstijgingen (over een periode van 60 jaar).

Doordat de huidige beleidsdekkingsgraad (12-maands gemiddelde van de actuele dekkingsgraad) van ons fonds (nog) niet boven de 110% ligt mag er op korte termijn nog niet worden geïndexeerd.

Aanpassing premie- en toeslagenbeleid 2019

Ongewijzigde regeling

Cao-partijen hebben besloten de pensioenregeling per 2019 niet te wijzigen.

Nieuw premiebeleid

De premie is voor 2019 vastgesteld door het bestuur op basis van de ter beschikking gestelde premie door cao-partijen. Het bestuur en cao-partijen besloten wederom de premie niet aan te passen naar aanleiding van de verhoging van de pensioenrichtleeftijd, maar de ruimte in de premie te gebruiken voor het in stand houden van de premiedekkingsgraad. Op 30 november 2018 is in de bestuursvergadering door het bestuur besloten om, na afstemming met de cao-partijen, de premie voor 2019 vast te stellen op 16,2% van de salarissom.

De premie is verhoogd van 25,6% (2018) naar 26,3% (2019) van de pensioengrondslag. De bijdrage van de werknemer is vastgesteld op 8,77% (was in 2018: 8,53%), de werkgeverspremie is vastgesteld op 17,53% (was in 2018: 17,07%).

Toeslagenbeleid

In de bestuursvergadering van 30 november 2018 heeft het bestuur besloten om geen toeslag te verlenen. Dit is conform het toeslagenbeleid, waarin is opgenomen dat bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% er geen toeslag mag worden verleend. De opgebouwde aanspraken zijn per 1 januari 2019 niet verhoogd en de verwachting is dat dit ook de komende jaren niet mogelijk zal zijn.

De toeslagverlening is voorwaardelijk; er is geen recht op toeslag en het is ook voor de langere termijn niet zeker of, en in welke mate er in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden.

Overlevingsgrondslagen

De publicatie van de nieuwe Prognosetafel AG 2018 gaf aanleiding de overlevingsgrondslagen van het fonds te herzien. Eveneens is de fondsspecifieke ervaringssterfte bepaald. In de bestuursvergadering van 30 november 2018 heeft het bestuur de overlevingstafels en de ervaringssterfte vastgesteld. Het effect hiervan was dat de actuele dekkingsgraad met 0,5% toenam.

Flexibiliseringsfactoren

De overlevingsgrondslagen zijn gewijzigd. Naar aanleiding hiervan zijn de aangepaste flexibiliseringsfactoren voor 2019 in de bestuursvergadering van 30 november 2018 vastgesteld.

Herbenoeming bestuursleden

In verschillende bestuursvergaderingen is gesproken over de herbenoeming van de bestuursleden per 1 juli 2018. Per genoemde datum gold dat conform het rooster van aftreden André Jorna, Stef Borghouts en Yvonne Folkers voor herbenoeming in aanmerking komen.

Voor Stef Borghouts en Yvonne Folkers, beiden als afgevaardigde namens gepensioneerden, gold dat zij conform het verkiezingsreglement herbenoemd konden worden. De stemgerechtigde pensioengerechtigden, de werknemersorganisaties en de ouderenpartij zijn aangeschreven en gevraagd of zij een kandidaat beschikbaar wilden stellen. Er hebben zich geen kandidaten gemeld, dus er vonden geen verkiezingen plaats. De raad van toezicht heeft ingestemd met de herbenoeming van Stef Borghouts en Yvonne Folkers.

Werknemersorganisatie De Unie heeft de verlenging van de zittingstermijn met een jaar van André Jorna bevestigd. De zittingstermijn zal derhalve per 1 juli 2019 eindigen. Het bestuur en de RvT hebben ingestemd met deze herbenoeming.

Henk Korthof is tot en met 31 december 2018 aangebleven. Vanaf juni 2018 participeert Gijs Hompe als beoogd bestuurslid (opvolger van Henk Korthof) en neemt deel aan de bestuursvergaderingen van het fonds.

Per 1 juli 2019 loopt de zittingstermijn van André Jorna, Govert van der Peijl en Henk Wuijten af. In de bestuursvergaderingen zijn de herbenoemingen uitvoering besproken. De Unie is gevraagd naar een geschikte opvolger voor André Jorna en CNV Vakmensen is gevraagd of zij Henk Wuijten voor een volgende zittingsperiode voordragen. Mede door het eindigen van het bestuurslidmaatschap van werknemersvoorzitter Henk Korthof en de recente bestuurswisselingen, is het bestuur in overleg getreden met de raad van toezicht om Govert van der Peijl voor een nieuwe zittingsperiode te benoemen. De raad van toezicht heeft hiermee ingestemd, met dien verstande dat het bestuur een opvolgingsplan opstelt. Dit plan stemt het bestuur af met de raad van toezicht.

In januari 2019 stemde DNB in met de herbenoeming van de bestuursleden Govert van der Peijl en Henk Wuijten. De Unie heeft een opvolger voor André Jorna voorgedragen. De benoemingsprocedure is in volle gang.

Norm 34 van de code pensioenfondsen, die gaat over de maximale zittingsduur, wordt toegepast vanaf 1 juli 2014. De zittingsperiode van bestuursleden vóór 2014 valt niet onder de code. Vanaf 1 juli 2014 start de telling van de termijn van de zittingsperiode. Deze termijn is gesteld op maximaal 12 jaar.

Actuariële en bedrijfstechnische nota

Het bestuur heeft haar beleid verwoord in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). De werkgroep ABTN heeft gedurende het verslagjaar de ABTN bijgewerkt. De ABTN is 6 december 2018 ingediend bij DNB.

Btw-positie

In 2016 is een stuurgroep door PME en Bpf Bouw geformeerd om de PPG-route gezamenlijk met andere fondsen te doorlopen. De PPG-route houdt kort gezegd in dat pensioenfondsen aftrek van inkoop-btw kunnen claimen op de operationele kosten (van externe dienstverleners). Het doorlopen van de PPG-route zal naar verwachting tot 2020 duren. De investering voor het doorlopen van de procedure is hoog en het is onduidelijk wat de uitkomst zal zijn. Daarom besloot het bestuur op 13 januari 2017 niet te procederen vanuit het fonds, maar alleen aan te sluiten bij de stuurgroep. Vervolgens kan bij een positieve uitslag voor de andere fondsen alsnog de PPG-route worden ingevoerd, met als doel het claimen van aftrek inkoop-btw.

Vanuit de Pensioenfederatie is in 2018 een nieuwe groep gevormd die zich bezighoudt met btw teruggave. De PPG stuurgroep is als het ware samengevoegd met deze nieuw groep, met coördinatie vanuit de Pensioenfederatie. De processen van de fondsen lopen op individueel niveau.

Alle inspanningen hebben nog niet geleid tot wijziging van het standpunt van de overheid en dus moeten pensioenfondsen 21% blijven betalen over de diensten die zij inhuren. Dit kost het Bpf Beton circa € 337 duizend per jaar, wat niet aan pensioen kan worden besteed.

Aanbevelingen accountant en waarmerkend actuaris

PwC heeft het accountantsverslag opgesteld. De aanbevelingen over het boekjaar 2017 betroffen onder andere:

- inkorten bestuursverslag;
- transitie pensioenadministratie;
- ontwikkeling in regels t.a.v. verslagstaten;
- IORP II richtlijn implementatie.

WTW heeft het actuair rapport opgesteld. De aanbevelingen over het boekjaar 2017 betroffen onder andere:

- effecten nieuwe prognosetafel, gehanteerde partnerfrequenties en opslag wezenpensioen;
- resultaat arbeidsongeschiktheid nader onderzoeken;
- investment case over alle producten in de beleggingsportefeuille;
- verhoging pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar.

De aanbevelingen uit het accountantsverslag boekjaar 2017 en uit het actuair rapport boekjaar 2017 zijn toegelicht in de bestuursvergadering van 6 juni 2018. De hieruit voortvloeiende acties zijn opgepakt door het bestuur. In de bestuursvergadering van 21 september 2018 is het overzicht van deze aanbevelingen en de status besproken. Tevens is ditzelfde geactualiseerde overzicht besproken in de kick-off van het jaarwerk 2018 en de bijeenkomst van de volledige jaarwerkcommissie op 9 januari 2019.

Wet waardeoverdracht kleine pensioenen

Op 17 juli 2018 is het Besluit waardeoverdracht klein pensioen gepubliceerd. In de bestuursvergadering van 12 oktober 2018 heeft het bestuur de volgende besloten:

- mee te doen met het systeem van automatische waardeoverdracht kleine pensioenen bij einde deelneming vanaf 1 januari 2018.
- voor de bestaande pensioenaanspraken van €2,- of lager van gewezen deelnemers van wie de deelneming is geëindigd voor 1 januari 2019 een voorstel tot afkoop te doen. Indien de gewezen deelnemer niet reageert, vervalt deze aanspraak.
- mee te doen met de automatische waardeoverdracht van bestaande kleine pensioenen. Dit zijn pensioenen tussen de € 2,- en de afkoopgrens waarbij de deelneming is geëindigd voor 1 januari 2018. Deze voorgenomen besluitvorming is voorgelegd aan het VO en de RvT en beide organen hebben hiermee ingestemd.

DNB onderzoeken 2018

In 2018 is Bpf Beton door DNB benaderd deel te nemen aan de volgende onderzoeken:

- Uitvraag niet-financiële risico's pensioenfondsen. Dit betrof een sector brede uitvraag met als doel inzicht te verkrijgen in deze risico's en de beheersing ervan. Op 24 juli 2018 is de vragenlijst bij DNB ingediend. DNB heeft de uitkomsten van dit onderzoek in de nieuwsbrief van 30 april 2019 opgenomen.
- Uitvraag IORP II. Dit betrof een sector brede uitvraag met betrekking tot de implementatie van de IORP II richtlijn. Op 25 september 2019 is de vragenlijst bij DNB ingediend.

Van DNB is op het moment van opstellen van dit jaarverslag nog geen individuele terugkoppeling ontvangen.

Vacatievergoeding 2019

In 2014 is gekozen voor een systematiek op basis van de opgestelde matrix tijdsbesteding bestuur. De totale vergoeding van het bestuur is in tweeën gedeeld; een vaste vergoeding voor het op peil houden van de deskundigheid en een vergoeding per bijgewoonde vergadering. De vaste vergoeding stelt de bestuursleden in staat tijd te besteden aan educatie waarmee het bestuur aan de deskundigheidseisen kan blijven voldoen. De vergoeding staat gelijk aan twee voltijd dagen die ingezet worden als studiedagen.

In de bestuursvergadering van 18 december 2018 is de vacatievergoeding geëvalueerd. Als gevolg van de IORP II wetgeving zijn er nieuwe functies aan de governance van het bestuur toegevoegd. Ook de geschiktheids- c.q. deskundigheidseisen nemen steeds meer toe. Het bestuur besloot de hoogte van de vergoeding in 2019 niet aan te passen. Het bestuur zal eerst de taken nog evenwichtiger verdelen. In de loop van 2019 zal de vacatievergoeding opnieuw met elkaar worden bediscussieerd.

Geen bestuurlijke boete (PW)

DNB houdt, samen met de AFM, toezicht op de naleving van de Pensioenwet (PW) en alle uit de PW voortvloeiende regels. Om effectief toezicht te kunnen houden, heeft DNB de mogelijkheid om sancties op te leggen indien de PW wordt overtreden. Het gaat om de bestuurlijke boete, de last onder dwangsom en de openbare kennisgeving.

In het verslagjaar zijn aan Bpf Beton geen dwangsommen of boetes opgelegd. Eveneens zijn door DNB geen aanwijzingen gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van Bpf Beton gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Transitie van Syntrus naar Centric

Eind 2016 besloot Achmea dat zij de dienstverlening aan bedrijfstakpensioenfondsen zou afbouwen. Door het besluit van Achmea moest Bpf Beton uiterlijk per 1 januari 2019 over naar een nieuwe uitvoerder. Het bestuur formeerde een werkgroep die als eerste aanspreekpunt fungeerde voor de selectie van en het proces voor de transitie naar de nieuwe uitvoerder en stelde een plan van aanpak op en rapporteerde periodiek middels een voortgangsrapportage aan DNB over de vorderingen.

Het bestuur schreef 3 partijen aan en koos na een uitvoerig selectieproces voor het collectieve scenario van Syntrus Achmea (Pensioenbeheer) naar Centric. Het voordeel van deze collectieve overgang was dat in juridische zin alle rechten en plichten (overeenkomsten) zijn overgegaan van Syntrus Achmea (Pensioenbeheer) naar Centric. Per 1 september 2017 vond deze juridische overgang plaats. Een deel van de medewerkers werkzaam voor Bpf Beton is in dienst getreden bij Centric. Ten behoeve van de transitie werden processen en beheersmaatregelen beschreven en fall back scenario's bepaald. Op 22 december 2017 werd de administratie bij Syntrus Achmea (Pensioenbeheer) gesloten en op 27 december 2017 werden de databestanden overgedragen aan Centric. De controle op de overdracht van deze data is door middel van uitgebreide checks uitgevoerd. De data zijn succesvol overgedragen.

De werkgroep transitie heeft de contractonderhandelingen gevoerd met Centric over een contract per 1 januari 2018 onder begeleiding van de transitie manager van Willis Towers Watson. Over de inhoud van het contract is eind december 2017 overeenstemming bereikt. Op 26 januari 2018 is de uitvoeringsovereenkomst ondertekend.

Op de ontvangen data zijn kwaliteitscontroles uitgevoerd. Met het oplossen van een aantal bevindingen zijn kosten gemoeid. Deze bevindingen komen voort uit het verleden en dus verleent het bestuur geen finale kwijting aan Syntrus Achmea (Pensioenbeheer).

In januari 2019 heeft de afsluitende stuurgroep plaatsgevonden. De eindrapportage transitie is op 16 april 2019 in het bestuur besproken, De openstaande bevindingen zijn belegd en worden in het operationeel overleg gemonitord. Het transitieproject is hiermee afgerond.

LCP Kostenbenchmark

In november 2018 is het rapport "LCP kostenbenchmark 2018" besproken. Het bestuur deelt de conclusies dat de gemiddelde kosten voor pensioenbeheer lager zijn dan die voor de peergroup (groep vergelijkbare fondsen). En dat de gemiddelde kosten voor vermogensbeheer gelijk liggen aan die voor de peergroup. Als aandachtspunt is vermeld dat kostenverantwoording op een aantal punten op simpele wijze verbeterd kan worden.

Ontwikkelingen dekkingsgraad in 2018

De dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad worden maandelijks gerapporteerd aan DNB. Bpf Beton heeft per 31 december 2018 nog steeds een dekkingstekort en een reservetekort. Op de website van Bpf Beton wordt maandelijks volgend overzicht van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad gepubliceerd. Dit overzicht is gebaseerd op een andere (voorlopige) berekening van de (beleids)dekkingsgraad dan de (beleids)dekkingsgraad zoals opgenomen in dit bestuursverslag en kan daarom afwijken.

Overzicht dekkingsgraden Bpf Beton (31 december 2018)

Datum	TV	Vermogen	Dekkingsgraad	Beleidsdekkingsgraad
31-dec-18	992.884	966.044	97,3%	102,4%
30-nov-18	977.778	978.171	100,0%	102,9%
31-okt-18	969.468	966.321	99,7%	103,0%
30-sep-18	958.180	986.329	102,9%	103,4%
31-aug-18	965.628	990.389	102,6%	103,4%
31-jul-18	952.727	981.091	103,0%	103,4%
30-jun-18	959.497	980.418	102,2%	103,3%
31-mei-18	954.499	983.052	103,0%	103,3%
30-apr-18	938.721	971.100	103,4%	103,3%
31-mrt-18	943.598	967.258	102,5%	103,1%
28-feb-18	916.508	955.917	104,3%	102,9%
31-jan-18	916.913	970.491	105,8%	102,5%

Beleidsdekkingsgraad

Conform het FTK wordt de dekkingsgraad berekend als een gemiddelde van de cijfers van de afgelopen twaalf maanden (dit noemen we de beleidsdekkingsgraad). Hiermee is een stabielere dekkingsgraad beoogd ten behoeve van alle beleidsbeslissingen, zoals toeslagverlening en kortingsmaatregelen. Volgens deze berekening bedraagt de beleidsdekkingsgraad 102,4% ultimo december 2018.

Reële dekkingsgraad

In de reële dekkingsgraad wordt de verwachte stijging van de prijzen meegenomen als pensioenverplichting. Een reële dekkingsgraad van 100% wil zeggen dat het fonds volledige toeslag kan verlenen op basis van de (verwachte) prijsinflatie conform een toekomstbestendig toeslagbeleid. Een toekomstbestendig toeslagbeleid houdt in:

- Toeslag kan verleend worden vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110%.
- Toeslagverlening is alleen toegestaan als er voldoende vermogen is om deze toeslag naar verwachting ook in de toekomst te kunnen verlenen.

De reële dekkingsgraad ultimo 2018 bedraagt 82,9%.

Herstelplansystematiek

De financiële positie per einde 2014 bepaalde of er een nieuw herstelplan moest worden opgesteld. De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2014 voor Bpf Beton lag onder de vereiste dekkingsgraad (op basis van het FTK). Op 30 juni 2015 heeft Bpf Beton een herstelplan ingediend bij DNB, waarvoor jaarlijks een update moet worden ingediend.

Op 22 maart 2019 is de update van het herstelplan aan De Nederlandsche Bank (DNB) verstuurd. Concluderend: op basis van de gehanteerde maximale veronderstellingen zal het fonds in 2024 naar verwachting uit het reservetekort komen en ligt de beleidsdekkingsgraad aan het einde van het herstelplan naar verwachting boven de vereiste dekkingsgraad.

3.1.2. Wijziging pensioenreglementen en statuten

In de verschillende bestuursvergaderingen zijn de pensioenreglementen besproken en zijn hierover besluiten genomen. De deelnemers zijn op de hoogte gebracht over de besluiten door publicatie in het pensioenblad "Voor nu en later".

Statuten

De wijziging van statuten van Bpf Beton is in de bestuursvergadering van 20 oktober 2017 vastgesteld. Een statutenwijziging kan pas in werking treden op het moment dat de notariële akte is gepasseerd. Het bestuur heeft Centric de volmacht verleend om namens het Bpf Beton de statutenwijziging bij de notaris door te voeren. Dit heeft op 29 januari 2018 plaatsgevonden.

Pensioenreglement

Gedurende het boekjaar zijn de volgende wijzigingen in het pensioenreglement verwerkt:

- Verduidelijking begrip pensioengevend salaris voor oproepkrachten;
- Verduidelijking terugvloeiën bijzonder partnerpensioen bij overlijden ex-partner;
- Verruiming flexibiliseringsmogelijkheden hoog/laag;
- Nuancering reglementstekst vakantietoeslag;
- Verduidelijking pensioengevend salaris en toekenning premievrije deelname;
- Informeren van (gewezen) deelnemers en verwerking van persoonsgegevens conform AVG/IORP II;
- Wet waardeoverdracht kleine pensioenen.

Premie, parameters en flexibiliseringsfactoren 2019

De gewijzigde parameters, premie en flexibiliseringsfactoren zijn in het pensioenreglement verwerkt. In de bestuursvergadering van 18 december 2018 zijn de wijzigingen vastgesteld.

Uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement is per 1 januari 2019 gewijzigd. De premie per 1 januari 2019 en wijzigingen in het kader van IORP II zijn in het reglement verwerkt. Ook is de inwerkingtreding aangepast. In de bestuursvergadering van 18 december 2018 heeft het bestuur de wijzigingen vastgesteld.

Op grond van artikel 32 van het uitvoeringsreglement kan het bestuur het uitvoeringsreglement aanpassen na overleg met cao-partijen. Met betrekking tot de wijziging van de premie had deze afstemming reeds plaatsgevonden. Deze is immers tot stand gekomen in overleg met cao-partijen. De verwerking van de wijzigingen in het kader van IORP II is eveneens met cao-partijen gedeeld en zij hebben ingestemd met de aanpassing van het uitvoeringsreglement.

3.1.3. Beleid

Uitbestedingsbeleid

Document uitbestedingsbeleid

Het bestuur heeft haar uitbestedingsbeleid vastgelegd in het document uitbestedingsbeleid. De laatste wijziging is vastgesteld in de bestuursvergadering van 17 november 2017. Het document maakt onderdeel uit van de ABTN.

Bijlage van het document uitbestedingsbeleid is de procedure omtrent aanvraag offertes en inkoop van goederen en diensten.

Beleid ten aanzien van kwaliteit van de dienstverlening/uitbesteding

Bpf Beton heeft in overeenkomsten vastgelegd wat de afspraken zijn omtrent uitbesteding. Nadere afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in aparte Service Level Agreements (SLA's). In de ABTN is een beschrijving opgenomen van de hoofdlijnen van het beheerssysteem. Het bestuur evalueert jaarlijks de samenwerking met haar uitbestedingspartijen.

Evaluatie externe partijen

Om de kwaliteit van de dienstverlening door genoemde partijen te optimaliseren, besteedt het bestuur veel aandacht aan het maken van afspraken over de te leveren diensten.

Het bestuur voert jaarlijks evaluatiegesprekken met haar externe adviseurs (adviserend actuaris, uitvoeringsorganisatie, vermogensbeheerders en beleggingsadviseur). Hiertoe is een evaluatieformulier voor uitbestedingspartijen en een voor adviseurs vastgesteld. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt waar de dienstverlening staat en of er verbetering zichtbaar is.

In het verslagjaar hebben de evaluatiegesprekken plaatsgevonden op 6 april 2018.

Missie, visie en strategie Bpf Beton

Missie

Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Betonproductenindustrie heeft als missie het, als goede huisvader, uitvoeren van de pensioenregeling, zoals deze tussen sociale partners is overeengekomen. Het bestuur voert hiertoe een solide financieel beleid, dat in overeenstemming is met wet- en regelgeving. Streven is om op de pensioenaanspraken en pensioenrechten, indien mogelijk, toeslagen te verlenen. Het vermogen dat bestemd is tot het doen van pensioenuitkeringen wordt op efficiënte en kosteneffectieve wijze beheerd. Risico's worden adequaat gemanaged; de premie, het risico en de kosten moeten met elkaar in balans zijn.

Kernwaarden

Uit bovenstaande missie blijkt dat het fonds ook een reële ambitie heeft, namelijk om op de lange termijn minimaal een deel van de inflatie bij te houden. Het FTK stuurt op de bescherming van de nominale pensioenaanspraken. Het sturen op nominale en reële ambitie is lastig te combineren. Het bestuur ziet hierin een risico, omdat het veiligstellen van nominale pensioenen ten koste gaat van indexatiepotentieel. Dit risico speelt vooral bij het beheersen van het renterisico. Het bestuur streeft er naar hier continue de ideale mix in te vinden.

De kernwaarden van het bestuur:

- transparant / open
- oprecht / eerlijk / integer
- evenwichtige belangenafweging;
- oplossingsgericht (niet-polariserend).

Visie

De visie van Bpf Beton is als volgt verwoord: Het doel, dat voortvloeit uit de missie, is om een optimaal pensioenresultaat voor de deelnemers van het pensioenfonds te bereiken.

Het bestuur hanteert de volgende algemene beginselen:

- Het beleggingsbeleid is afgestemd op bescherming van nominale aanspraken met de lange termijnambitie om pensioenrechten en –aanspraken met 50% van de prijsinflatie te indexeren. De uitvoering gebeurt efficiënt en tegen lage kosten.
- Maatschappelijk verantwoord beleggen is een belangrijke pijler met dien verstande dat door toepassing hiervan, de kans op rendement tenminste hetzelfde blijft.
- Betrokkenheid van deelnemers is van groot belang voor het behoud van draagvlak. Goede communicatie en medezeggenschap staan hoog in het vaandel.
- Het bestuur draagt zorg voor voortdurende ontwikkeling van de eigen kennis en vaardigheden.
- Het bestuur sluit de mogelijkheden van samenwerking of samengaan met andere pensioenfondsen niet uit, zolang dit de belangen van de deelnemers ten goede komt.

Het pensioenfonds wordt geconfronteerd met risico's. Risicomanagement is van het grootste belang en het bestuur hanteert de volgende uitgangspunten:

- Risicobeheersing is een integraal onderdeel van de besturing en monitoring op uitvoering van de activiteiten van het pensioenfonds. Financiële en niet-financiële risico's worden daar waar mogelijk en wenselijk beheerst.
- Het pensioenfonds belegt en neemt beleggingsrisico in het belang van de deelnemers. Het bestuur is van mening dat beleggingsrisico op de lange termijn beloond wordt met een positief rendement ten opzichte van het risicovrije rendement. Beleggen en beleggingsrisico nemen zijn noodzakelijk om een optimaal pensioenresultaat te realiseren.
- Het pensioenfonds belegt prudent, dat wil zeggen:
 - neemt alleen risico's die het begrijpt en beheerst;
 - kiest beleggingen die kostenefficiënt zijn van opzet;
 - handelt inzichtelijk, begrijpelijk, uitlegbaar en transparant.

- In samenspraak met het verantwoordingsorgaan en cao-partners is in mei 2018 de risicohouding herijkt. De belangrijkste beginselen voor de risicohouding zijn ten opzichte van 2015 intact gebleven. Daarbij is het herstel(plan) van het Bpf Beton meegewogen.

Strategie

De strategie van Bpf Beton is als volgt verwoord: De strategie van het pensioenfonds is uitgewerkt in plannen en nota's (fondsdocumenten), die jaarlijkse worden herzien.

Het betreft:

- de actuariële en bedrijfstechnische nota;
- het jaarplan (met de te behandelen onderwerpen gedurende dat jaar en de daarbij betrokken partijen);
- het beleggingsplan, inclusief het MVB-beleid;
- het communicatieplan.

De uitgangspunten van deze plannen acht het bestuur nog steeds valide.

De navolgende acties zijn recent uitgevoerd of zijn gepland voor de komende periode:

1. In 2018 is een ALM-studie uitgevoerd. Daarin analyseert het fonds alle ijkpunten die van invloed zijn op het pensioenresultaat;
2. Monitoren van de dekkingsgraad;
3. Monitoren van de kosten per deelnemer voor pensioenbeheer en de kosten van het vermogensbeheer als percentage van het vermogen voor vermogensbeheer. Streven daarbij is kostendaling. Toenemende regeldruk leidt tot kostenstijging en doorkruist het streven van kostenbeheersing. Als ambitie streven we op of onder het gemiddelde kostenniveau te liggen van vergelijkbare fondsen;
4. Pro-actief volgen van ontwikkelingen rondom een nieuw pensioenstelsel;
5. Pro-actief volgen van mogelijkheden tot samenwerking met andere pensioenfondsen met het oog op een mogelijke verbetering van het pensioenresultaat.

Jaarlijks beoordeelt het fonds of maatregelen leiden tot het beoogde resultaat.

Bereikte doelen missie, visie en strategie

Het bestuur is voortdurend bezig om een zo goed mogelijk pensioenresultaat voor de deelnemers te behalen. De bewegingsruimte voor het bestuur is nog steeds zeer beperkt.

Op basis van de in 2018 uitgevoerde ALM-studie is nieuw strategisch beleggingsbeleid vastgesteld. Daarmee wordt een afgewogen beleid gevoerd van het enerzijds risico's nemen om rendement te genereren en anderzijds om de daarmee gepaard gaande risico's binnen vooraf vastgestelde grenzen te houden.

Kostenbeheersing is een andere belangrijke doelstelling. Met Centric zijn scherpe tarieven afgesproken, waardoor de pensioenbeheerkosten in 2018 lager zijn uitgevallen zijn dan in 2017. In 2018 is gestart met een marktconformiteitsonderzoek ten aanzien van accountancy en actuariaat. In 2019 worden de offertes beoordeeld.

De IRM-commissie heeft in 2018 veel bereikt. Zo heeft de commissie de documenten IT-beleidsdocument, IRM-beleidsdocument, inschatting strategische risico's, RIF-formulier (risicoformat identificatie risico's en belangenafweging), integriteitsbeleid, informatiebeveiligingsbeleid en het eindrapport SIRA voorbereid. Daarnaast heeft de commissie de voorbereidingen getroffen om per mei 2018 te voldoen aan de nieuwe AVG wetgeving en het privacy beleid- en statement opgesteld. Tevens heeft zij de inrichting van de governance rondom IRM voorbereid en het assessment financiële risico's begeleid.

Met het communicatieplan tenslotte beoogt het bestuur om pensioen helder te communiceren aan de deelnemer. Het bestuur zet zich in om de juiste informatie, in begrijpelijke taal en via diverse kanalen te verstrekken aan onze belanghebbenden.

Besluitvorming vindt plaats op basis evenwichtige belangenbehartiging van alle belanghebbenden. Zo heeft het bestuur er bij de vaststelling van de premie voor 2019 wederom niet voor gekozen de ruimte in de premie te benutten om de premie te verlagen, maar de ruimte in de premie te gebruiken voor het in stand houden van de premiedekkingsgraad.

Kort samengevat hebben we het volgende bereikt in 2018: De beleggingsportefeuille heeft over 2018 een klein negatief resultaat gerealiseerd. De financiële positie was ook in 2018 broos. In 2019 kunnen we geen toeslag verlenen, maar we hoeven op basis van de haalbaarheid van het herstel ook geen korting door te voeren.

Financieel beleid

Uitvoering beleid

Het bestuur voert een degelijk financieel beleid met enerzijds als doelstelling voldoende middelen op te bouwen om aan de verplichtingen (lees: de pensioenuitkeringen) te kunnen blijven voldoen en anderzijds om een stabiel premie- en toeslagbeleid te kunnen voeren. De inkomsten uit premies en de opbrengsten uit de beleggingen moeten voldoende zijn om de pensioenrechten van de deelnemers te waarborgen en de pensioenrechten van de huidige en van de toekomstige gepensioneerden te kunnen blijven betalen. Het bestuur streeft naar kostenverlaging, kijkt hierbij kritisch naar de uitvoeringskosten en gaat hierover geregeld in discussie met de leveranciers van diensten aan Bpf Beton.

Kostenbeheersing

Om het inzicht in de kosten van externe adviseurs te vergroten, vraagt het bestuur aan alle adviseurs een jaarbegroting. Door middel van gespecificeerde kwartaaluitputtingen houdt het bestuur zicht op de kosten. Afwijkingen op de begroting worden elk kwartaal aan het bestuur gemeld en toegelicht.

Het bestuur voert een onderzoek uit naar de marktconformiteit van de adviesdiensten actuariael- advies en certificering en accountancy. Hiertoe zijn offertes uitgezet bij diverse partijen. Beoordeling en besluitvorming vond plaats in maart/april 2019. Alles overwegende zag het bestuur geen aanleiding om de diensten adviesdiensten actuariael- advies en certificering en accountancy elders onder te brengen en blijft dit bij de huidige uitbestedingspartijen.

Voor het aanvragen van offertes c.q. het aangaan van overeenkomsten door Bpf Beton ter zake de levering van diensten en goederen door derden, heeft het bestuur een inkoopprocedure vastgesteld. Deze inkoopprocedure maakt onderdeel uit van het document uitbestedingsbeleid.

Het bestuur laat een financiële rapportage door Centric opstellen. In dit rapport wordt het bestuur maandelijks op de hoogte gehouden van de financiële situatie van Bpf Beton. Met deze rapportage heeft het bestuur direct inzicht in de kosten van Bpf Beton, wordt de impact van het resultaat op de dekkingsgraad direct gevolgd en kan zo nodig tussentijds actie worden ondernomen.

Incasso

Teneinde wanbetalers in de sector adequaat te kunnen volgen en de incassotermijnen zo kort mogelijk te houden, hanteert Bpf Beton een strikt incassobeleid. De betalingsmoraal van de aangesloten werkgevers van Bpf Beton is over het algemeen goed te noemen. Bpf Beton hanteert een incassobeleid, waarbij de ontwikkeling van het openstaand saldo goed onder controle wordt gehouden. De kern van dit incassobeleid is dat er nadruk ligt op incassoactiviteiten, zoals aanscherpen monitoring en telefonisch aanmanen. Iedere maand wordt hierover door Centric een rapportage opgesteld die in de bestuursvergadering wordt behandeld.

In maart 2017 besloot het bestuur om bij drie (ex)bestuurders een bestuurdersaansprakelijkheidsprocedure te starten, om zo achterstallige premies alsnog te innen. Dit leidde tot het uitvaardigen van dwangbevelen medio 2017, waartoe door de betrokkenen bezwaar is gemaakt. Eind november 2018 stelde de rechter Bpf Beton in het gelijk en moeten de drie (ex)bestuurders de niet betaalde premie alsnog voldoen. Het totale bedrag (inclusief rente en invorderingskosten) is € 111 duizend en is door de (ex)bestuurders geheel voldaan in maart 2019.

Beleggingsbeleid

De doelstelling van het beleggingsbeleid is het solide beheren van beleggingen, zodat met de beleggingsresultaten en de premiestortingen kan worden voldaan aan de lopende en toekomstige pensioenverplichtingen en de ambitie van een stabiel premie- en toeslagbeleid, uit te voeren binnen de kaders van de Pensioenwet en beleidsregels die DNB heeft opgesteld. Het bestuur bepaalt welke risico's zij daarbij neemt, met inachtneming van de opbouw van het deelnemersbestand, de vereiste

solvabiliteit en de wenselijkheid van stabiele premies. Aan het eind van het verslagjaar heeft het bestuur het beleggingsplan 2019 vastgesteld.

Het bestuur heeft tijdens de beleggingsvergaderingen de kwartaalrapportages van de beleggingen, de maandelijkse dekkingsgraad rapportages en de risicorapportages behandeld.

Verklaring inzake de beleggingsbeginselen

Het bestuur heeft een verklaring inzake de beleggingsbeginselen opgesteld. Deze beschrijft beknopt de uitgangspunten van het beleggingsbeleid van Bpf Beton. De verklaring is als bijlage opgenomen in de ABTN en op de website van Bpf Beton geplaatst.

Investment Beliefs

Het bestuur heeft de Investment Beliefs vastgesteld. Dit zijn negen door het bestuur geformuleerde uitgangspunten op basis waarvan het beleggingsbeleid wordt bepaald. De Investment Beliefs zijn opgenomen in de verklaring inzake de beleggingsbeginselen.

Beleidsdocument managerselectie

Het bestuur heeft een beleid inzake managerselectie vastgesteld en afspraken gemaakt over de monitoring van de interne en externe asset managers. Hierbij heeft VTBA een adviserende, onafhankelijke en controlerende rol.

3.1.4. Uitvoering reglement en administratie

Dispensatie (werkgevers)

In het verslagjaar is 1 verzoek om vrijstelling van de verplichte deelneming gedaan en toegekend.

Vrijwillige aansluiting (werkgevers)

In het verslagjaar is 1 verzoek tot vrijwillige aansluiting gedaan en toegekend.

Bezwaren (deelnemers)

In het verslagjaar zijn geen bezwaren ontvangen.

Gelijkwaardigheidsstoets (werkgevers)

Het bestuur had ultimo 2018 aan 12 ondernemingen dispensatie van deelname aan de verplichte bedrijfstakpensioenregeling verleend ten behoeve van (een gedeelte van) de werknemers (2016: 16).

Aan de verleende vrijstelling is de voorwaarde verbonden dat de eigen pensioenregeling van de werkgever te allen tijde tenminste financieel en actuariael gelijkwaardig is aan de bedrijfstakpensioenregeling. Eind 2018 zijn alle gedispenseerde bedrijven aangeschreven om de gelijkwaardigheid aan te tonen over 2018. Begin 2019 zijn de reacties ontvangen en worden deze beoordeeld.

Faillissementen (werkgevers)

Per 31 december 2018 staat er een saldo open van € 12.186,73 aan faillissementen. In het verslagjaar zijn 2 faillissementen geweest met een saldo van € 1.783,59. Einde boekjaar 2017 stond er 1 faillissement in de boeken met een saldo van € 10.403,14.

Tot het faillissement is de werkgever premie aan het fonds verschuldigd. Het faillissement wordt afgewikkeld met een curator. Dit kan enkele maanden tot een paar jaar in beslag nemen. Tot die tijd blijft het openstaande saldo in de boeken staan. Op het moment dat het faillissement geheel is afgewikkeld, zal het eventuele openstaande saldo worden afgeboekt.

3.2 Governance

Goed pensioenfondsbestuur (Pension Fund Governance)

Het fonds hanteert de principes voor goed pensioenfondsbestuur (Pension Fund Governance). De naleving van de principes zorgt voor meer openheid en transparantie richting werkgevers, werknemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers (slapers). Het gaat om zorgvuldig bestuur, intern toezicht, verantwoording, deskundigheid, openheid en communicatie. Bovendien wordt er verantwoording afgelegd over het gevoerde beleid aan zowel werknemers, werkgevers en pensioengerechtigden. De keuzes die het bestuur hierover heeft gemaakt zijn vastgelegd in het transparantiedocument, dat periodiek geactualiseerd en gepubliceerd op de website. De laatste versie staat op de website.

Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen (de Code) heeft het doel de verhoudingen binnen het pensioenfonds transparanter te maken. Daarnaast moet door de Code ook de communicatie met de belanghebbenden zoals werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden transparanter worden. Tot slot moet de Code bijdragen aan het versterken van 'goed pensioenfondsbestuur'. Een pensioenfonds past de normen van de Code toe of zet in het bestuursverslag gemotiveerd uiteen waarom een norm niet (volledig) is toegepast. De Monitoringcommissie Code Pensioenfondsen ziet toe op de naleving van de Code.

In oktober 2018 is de vernieuwde Code gepubliceerd. De inhoud is niet wezenlijk gewijzigd, op de volgende wijzigingen na:

- Norm 20 uit de Code 2014 (rapportage over kosten) is vervallen. Inhoud hiervan is via de aanbeveling uitvoeringskosten geborgd.
- Norm 39: Benoeming en ontslag van de leden van het VO. Het bestuur benoemt na goedkeuring RvT op voordracht van representatieve organisaties of na verkiezingen. Ontslag door VO zelf, behalve in uitzonderlijke situaties.
- Norm 30: Zelfevaluatie voor verantwoordingsorgaan.
- Norm 33: Diversiteitsbevordering. Naast beleid dient ook een stappenplan opgesteld te worden hoe aan de code en gewenste samenstelling te voldoen. Het bestuur voert hier nog geen specifiek beleid op. In 2019 zal dit verder vorm worden gegeven.
- Norm 47: In de rapportage intern toezicht moet ook worden opgenomen hoe het pensioenfonds de code naleeft en toepast.

Over deze gewijzigde normen behoeft pas over het boekjaar 2019 te worden gerapporteerd.

Op 30 november 2018 heeft het bestuur de naleving van de normen uit de gewijzigde Code geëvalueerd. De uit te voeren acties zijn opgenomen in de jaarplanning. Waar wordt afgeweken van de code legt het bestuur de reden uit.

Gedragscode / compliance

Het bestuur heeft een gedragscode waarin de regels en richtlijnen voor bestuursleden en andere betrokkenen zijn opgenomen. Deze gedragscode geldt eveneens voor de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan. De gedragscode is voor iedereen beschikbaar op de website.

In de gedragscode is onder andere opgenomen dat bestuursleden nevenfuncties moeten melden en daar goedkeuring voor moeten krijgen. De lijst met nevenfuncties in 2018 van de bestuursleden, de leden van het verantwoordingsorgaan en de leden van de raad van toezicht is als bijlage 1 bij het bestuursverslag opgenomen.

Ook is in de gedragscode vastgelegd dat alle uitnodigingen en relatiegeschenken gemeld moeten worden. Uitnodigingen voor bijeenkomsten en relatiegeschenken mogen in beginsel niet meer bedragen dan € 50,-. De compliance officer ziet toe op de naleving van de gedragscode.

Bij aanstelling van een verbonden persoon ondertekent deze een verklaring van naleving van de gedragscode.

Het Nederlands Compliance Instituut (NCI) treedt op als compliance officer, die de naleving van de gedragscode door de verbonden personen jaarlijks controleert. De rapportage over 2018 is besproken in de bestuursvergadering van 16 april 2019. Over 2018 zijn enkele constatering, en deze zijn niet of nauwelijks materieel van aard, zoals NCI concludeert.

Het bestuur stelde in de bestuursvergadering van 30 november 2018 het nieuwe, uitgebreidere model gedragscode vast ingaande per 1 januari 2019.

AVG

Door de IRM-commissie zijn de voorbereidingen getroffen om per mei 2018 te voldoen aan de nieuwe AVG wetgeving en onder andere het privacy beleid- en statement opgesteld. Ook is een verwerkingsregister opgesteld.

Medio 2018 zijn twee bestuursleden aangesteld voor het aandachtsgebied gegevensbescherming voor het bewaken van een juiste uitvoering van privacy- en gegevensbescherming conform AVG.

In de bestuursvergadering van 30 november 2018 heeft het bestuur besloten tot het gezamenlijk (met de andere Centric fondsen) aanstellen van een privacy officer. Deze functie is ondergebracht bij Montae. Begin 2019 is een nulmeting uitgevoerd en is de rapportage in de bestuursvergadering van 8 maart 2019 besproken. De acties worden in kaart gebracht en gedurende 2019 opgevolgd.

IORP II

De nieuwe wetgeving IORP II raakt de governance van het fonds (sleutelfuncties) en andere elementen zoals communicatie (UPO tekst / laag 1,2,3), ESG en fondsdocumenten. Voor het inzicht van de gevolgen en het monitoren van de (tijdige) implementatie, is een actielijst opgesteld. In deze actielijst is inzichtelijk gemaakt welke onderdelen ingericht moeten worden met de daarbij horende taken, benoemingen, deadlines en verantwoordelijkheid.

In oktober 2018 heeft het bestuur besloten sleutelfunctie actuaariaat (houder en vervuller) bij de certificerend actuaaris te beleggen. De houder van de sleutelfuncties risicobeheer en internal audit zijn belegd bij twee bestuursleden. De vervullers van deze sleutelfuncties zijn uitbesteed. Hiertoe heeft een offertetraject conform de inkoopprocedure plaatsgevonden. In december 2018 besloot het bestuur de vervuller sleutelfunctie risicobeheer te beleggen bij Sprenkels & Verschuren en van internal audit bij Mazars. Ook de andere elementen m.b.t. communicatie en fondsdocumenten lopen op schema.

Deskundigheidsbevordering bestuur en verantwoordingsorgaan

Het bestuur handelt naar het geschiktheidsplan dat is gebaseerd op wet- en regelgeving, de Code Pensioenfondsen en de handreiking geschikt pensioenfondsbestuur van de Pensioenfederatie. Alle bestuurders beschikken minimaal over het geschiktheidsniveau A en op deelonderwerpen over geschiktheidsniveau B. In het geschiktheidsplan is het kennisniveau vastgelegd, daarnaast zijn ook competenties en professioneel gedrag opgenomen. Het diversiteitsbeleid en het beloningsbeleid zijn eveneens onderdeel van het geschiktheidsplan. Het geschiktheidsplan is toegelicht in de ABTN en daarin eveneens opgenomen als bijlage in het overzicht fondsdocumenten en is op aanvraag beschikbaar.

Opleidingsplan bestuur

In het geschiktheidsplan is het opleidingsplan opgenomen. Het bestuur in zijn geheel is voldoende deskundig en heeft ruime ervaring binnen de branche. Bpf Beton organiseert jaarlijks voor zijn bestuurders studiedagen waar de recente ontwikkelingen en specifieke onderwerpen op het gebied van de diverse kennisgebieden worden toegelicht. Daarmee blijft de kennis van het bestuur actueel.

Daarnaast stelt Bpf Beton bestuursleden individueel in de gelegenheid om op kosten van het fonds nader te bepalen cursussen te volgen teneinde de kennis op een bepaald gebied te vergroten of de geschiktheid op peil te houden. Bestuursleden kunnen zich op eigen initiatief aanmelden voor deze cursussen nadat zij het bestuur hiervan in kennis hebben gesteld.

Portefeuillehouders

Het bestuur heeft conform de aanbeveling van de raad van toezicht het onderwerp portefeuillehouders besproken. Onder andere als gevolg van wijzigingen door de nieuwe wetgeving IORP II, wordt in 2019 de gehele governance-structuur opnieuw besproken.

Geschiktheids- en competentiematrix

Op 20 oktober 2017 heeft het bestuur het bijgewerkte geschiktheidsplan behandeld en vastgesteld. De aandachtspunten uit de handreiking geschikt pensioenfondsbestuur van de Pensioenfederatie zijn verwerkt.

Het bestuur stelde in september 2016 vast dat minimaal 2 bestuursleden het kennisniveau B per aandachtsgebied hebben. Het streven is dat drie of meer bestuursleden kennisniveau B per aandachtsgebied hebben. Het bestuur voldoet aan deze gestelde norm, per aandachtsgebied hebben meer dan 5 bestuursleden het kennisniveau B.

Aan elke bestuurder is door de anderen de vijf meest in het oog springende competenties toegewezen. Op basis van deze input is de competentiematrix opgesteld en op 21 september 2018 vastgesteld.

Bijhouden kennisniveau bestuur

De bestuursleden hebben in 2018 drie collectieve studiedagen gevolgd. Verder wonen zij diverse bijeenkomsten, seminars en congressen bij. Eveneens houden de bestuursleden de (pensioen- en wets) ontwikkelingen in de gaten door middel van de Willis Towers Watson Update, berichtgeving vanuit DNB en diverse berichten van de Pensioenfederatie.

Verantwoordingsorgaan

Bpf Beton organiseert voor de leden van het verantwoordingsorgaan twee keer per jaar een studiemiddag en een keer per jaar een studiedag om de kennis op peil te houden.

Een afvaardiging van het verantwoordingsorgaan is aanwezig bij de themabijeenkomsten van de Pensioenfederatie.

Het verantwoordingsorgaan wordt door DNB niet gezien als mede beleidsbepaler en behoeft daarom ook niet getoetst te worden bij DNB. Natuurlijk wenst het verantwoordingsorgaan een op basis van voldoende kennis een volwaardige gesprekspartner van het bestuur te zijn. Hiertoe is in november 2018 een deskundigheidstoets afgelegd. Met de resultaten van de deskundigheidstoets worden toekomstige studiedagen van het VO ingevuld.

Zelfevaluatie

Jaarlijks voert het bestuur van Bpf Beton een zelfevaluatie uit. Het gaat om het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden afzonderlijk. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en/of te verbeteren. De zelfevaluatie heeft op 4 oktober 2018 plaatsgevonden. Het bestuur werd hierbij begeleid door Mens&Kennis. De rapportage is in de bestuursvergadering van 30 november 2018 behandeld. De acties zijn vastgelegd in de actielijst die bij elke bestuursvergadering wordt doorgenomen.

3.3 Communicatie

Het bestuur heeft een communicatiejaarplan voor 2018 vastgesteld. Het communicatiebeleid is er op gericht om - alle wettelijke verplichtingen in acht nemend - voldoende informatie te verschaffen aan de (gewezen) deelnemers, de pensioengerechtigden en de werkgevers. Het bestuur wil het pensioenbewustzijn van de belanghebbenden verhogen en meer inzicht geven in hun persoonlijke situatie. Het gebruik van heldere en begrijpelijke taal is hierbij een voorwaarde.

Voorwaardelijkheidsverklaring

In alle verplichte uitingen en overige informatieverstrekking wordt het 5-jarig overzicht opgenomen. Het 10-jarig overzicht wordt op de website ter beschikking gesteld. Het overzicht voor actieven en inactieven wordt jaarlijks bijgewerkt met de eventuele verhogingen of kortingen.

De informatie over verlagen van pensioenen in het 5- en 10-jarig overzicht is aangepast. Hierbij is informatie opgenomen over de kortingsmaatregel indien de beleidsdekkingsgraad niet uiterlijk 31 december 2020 boven het MVEV komt. Op 24 december 2018 is de voorwaardelijkheidsverklaring per 1 januari 2019 vastgesteld.

Communicatie momenten

Vanuit de Pensioenwet zijn er verschillende verplichte communicatie momenten. Zo dient Bpf Beton onder andere ieder jaar aan actieve deelnemers een Uniform Pensioenoverzicht (UPO) toe te zenden en worden pensioengerechtigden binnen drie maanden geïnformeerd over een wijziging in het toeslag beleid. In juli 2018 is het UPO aan de actieve deelnemers verstuurd.

Pensioen 1-2-3

Pensioen 1-2-3 informeert gelaagd, persoonlijk en concreet over de pensioenregeling. Nieuwe deelnemers krijgen bij hun arbeidsvoorwaardengesprek laag 1 van het Pensioen 1-2-3. Op de website staat een directe koppeling naar het Pensioen 1-2-3 die de pensioenregeling in 3 lagen conform pensioen 1-2-3 uitlegt.

Website

Bpf Beton heeft een eigen website, www.betonpensioen.nl. Het doel van de website is alle belanghebbenden te informeren en de betrokkenheid en het kennisniveau te vergroten. Het bestuur werkt aan continue verbetering van de online dienstverlening, performance en stabiliteit. De website is responsive, zodat deze ook geschikt is om te raadplegen op een mobiele telefoon of tablet.

De website van Bpf Beton werd in 2018 in totaal 22.057 maal bezocht. Het aantal bezoekers is dus verdrievoudigd met het jaar ervoor (2017: 8.847 maal). Het grote verschil is te verklaren door de introductie van Mijn Pensioen, de promotie daarvan en de e-mailcampagnes. Daarnaast wordt in het pensioenblad Voor nu en later verwezen naar de website.

Bezoeken en bezoekduur	2018	2017	2016
Aantal bezoeken	22.057	8.847	7.431
Gemiddelde bezoekduur	1 min, 19 sec	2 min, 19 sec	3 min, 13 sec

Werkgeversnieuwsbrief in een nieuw jasje

Voor de e-mailnieuwsbrief aan werkgevers is een nieuw template ontwikkeld. In 2018 ontvingen werkgevers 4 keer deze nieuwsbrief. Daarin veel aandacht voor gegevensaanlevering via pensioenaangifte, de pensioenplanner maar ook AVG, pensioen3daagse en de campagne digitaal.

Nieuw blad voor deelnemers en gepensioneerden

De nieuwsbrief Pensioenflits is vervangen door het blad Voor nu en later. Een nieuw format waarmee we onze deelnemers beter proberen te bereiken. Eind juni 2018 verscheen het eerste nummer van Voor nu en later en eind oktober 2018 viel nummer 2 op de mat. Werkgevers ontvangen het blad ook, met de mogelijkheid om meerdere exemplaren te ontvangen voor de leestafel in de kantine. Pensioen Bestuur & Management (onafhankelijk informatieplatform voor de pensioensector) heeft tijdens het

jaarsymposium op 9 mei 2019 een communicatieprijs uitgereikt aan Bpf Beton en Centric PAIS voor de nieuwe communicatie aanpak waarbij met verhalen pensioen dichterbij de deelnemers wordt gebracht.

Verkort jaarverslag 2017

Het jaarverslag 2017 is kort samengevat met de belangrijkste onderwerpen voor de deelnemers. Het verkorte jaarverslag 2017 is aan alle deelnemers en pensioengerechtigden is verstuurd. Ook is het verkorte jaarverslag 2017 als document op de website geplaatst.

Communicatie verhoging pensioenleeftijd naar 68

Voor communicatie over de verhoging van de pensioenleeftijd is gebruik gemaakt van een speciale landingspagina op de website, nieuwsberichten, de pensioenflits van juli en december 2017 en de e-mailnieuwsbrief voor werkgevers in december. De conversiebrief is eind mei 2018 verstuurd. Daarin is de oude en nieuwe waarde van de pensioenaanspraak vermeld.

Introductie deelnemersportaal

In februari 2018 is het deelnemersportaal 'Mijn pensioen' in productie genomen. Via inlog met DigiD hebben deelnemers en slapers toegang tot hun persoonlijke pensioenomgeving inclusief een planner. Daarmee is een grote stap gezet om deelnemers meer inzicht en handelingsperspectief te geven over hun pensioensituatie.

Instructievideo Mijn pensioen

Ter promotie van de planner is een instructievideo ontwikkeld met duidelijke uitleg over de planner. Deze video en ook voor werkgevers een handig hulpmiddel om hun werknemers te begeleiden bij vragen over pensioenberekeningen. De video is te benaderen via de website en is gedeeld via de e-mailnieuwsbrief werkgevers en het blad Voor nu en later.

Campagne digitaal

Met de komst van het deelnemersportaal heeft het fonds een grote stap gezet de focus op digitaal. In 'Mijn pensioen' is het namelijk ook mogelijk om e-mailadressen te registreren zodat we als fonds meer digitaal kunnen communiceren. Onder het motto 'uw e-mailadres is een I-pad waard' startte in juni 2018 een grootse e-mailcampagne om mailadressen te verzamelen onder actieve deelnemers. Eind december 2018 zijn de winnaars getrokken en zijn de I-Pads persoonlijk door bestuursleden overhandigd.

Klankbordgroep

Om meer betrokkenheid te creëren bij de communicatie vanuit ons fonds is een klankbordgroep opgericht. Via een oproep in Voor nu en later en een speciale klankbordpagina op de website werden deelnemers opgeroepen om zich aan te melden. Bpf Beton zoekt nog naar meer deelnemers aan de klantbordgroep.

Voor werkgevers is aansluiting gezocht bij Betonhuis (branchevereniging). De adviescommissie sociale aangelegenheden treedt als klankbord op.

Deelnemersonderzoek

Door het verantwoordingsorgaan zijn in 2017 een aantal kwalitatieve gesprekken gevoerd met deelnemers. In 2018 zijn de conclusies en aanbevelingen gepresenteerd. Het aantal deelnemers dat heeft meegedaan aan het onderzoek is beperkt. Ondanks het beperkte aantal, kan wel geconcludeerd worden dat met name het bieden van inzicht in de persoonlijke situatie een belangrijk aandachtspunt is. In 2018 heeft het fonds een Pensioenplanner geïntroduceerd, dat meer inzicht geeft in de persoonlijke situatie van iedere deelnemer.

Eind 2018 is nog een onderzoek opgezet over maatschappelijk verantwoord beleggen. Via een artikel in Voor nu en later werd doorverwezen naar een online vragenlijst. Tot en met 2 maart 2019 konden deelnemers de vragenlijst invullen. Op grond van de resultaten werd geconcludeerd dat Bpf Beton kan rekenen op ruim voldoende steun voor het huidige MVB/ESG-beleid en dat MVB niet los gezien mag worden van het (behalen van) rendement. Een aantal respondenten heeft aangegeven graag mee te praten over dit onderwerp. Ook was er interesse in een lunchsessie waarin meer uitleg wordt gegeven en van gedachten wordt gewisseld over het belang van MVB. Dit krijgt in 2019 een verder vervolg.

3.4 Risicoparagraaf

Algemeen

Het risicomangement van het fonds ondersteunt de missie, visie en strategie van het fonds. Het fonds wil enerzijds beleggingsrendement maken om de doelstellingen van het fonds te kunnen realiseren, terwijl het fonds anderzijds de risico's wil beperken.

Risicohouding

In het kader van het Financieel Toetsingskader (FTK) heeft het bestuur, in samenspraak met het verantwoordingsorgaan en na overleg met cao-partijen, de risicohouding herijkt en ongewijzigd vastgesteld. Deze risicohouding is in eerste instantie kwalitatief bepaald.

Lange termijn

- Gericht op een zo hoog mogelijk pensioenresultaat;
- Minimaal kostendekkende premie om nominale pensioenen in te kunnen kopen;
- Een hogere premie dan minimaal kostendekkend ter verhoging van het pensioenresultaat is acceptabel binnen het door cao-partijen vastgestelde premiebudget;
- Enig risico nemen om een zo goed mogelijk rendement op de beleggingen te halen;
- Een beleggingsmix met een hoog risicoprofiel is niet gewenst.

Korte termijn

- Is gericht op het verlenen van toeslagen;
- Is gericht op het zoveel mogelijk voorkomen van een korting van aanspraken en pensioenrechten;
- Een eventuele korting dient zo beperkt mogelijk gehouden te worden, hetgeen pleit voor een zo groot mogelijke spreidingsperiode, tenzij dit financieel onverantwoord is.

Het bestuur heeft de risicohouding voor de korte termijn gekwantificeerd naar een strategische beleggingsportefeuille met een Vereist Eigen Vermogen (VEV) van 117,7% (niveau 2015). Deze risicohouding voor de korte termijn past binnen het risicoprofiel. Sinds 2009 is de tekortsituatie ontstaan en stelt het fonds jaarlijks een herstelplan op.

Het bestuur heeft de risicohouding voor de lange termijn vertaald naar de volgende grenzen voor de haalbaarheidstoets:

- Vanuit de feitelijke dekkingsgraad is het verwachte pensioenresultaat 80%;
- In een slecht weer scenario mag het pensioenresultaat maximaal 40% lager zijn dan het bovengenoemde verwachte pensioenresultaat.

Deze uitkomsten gelden over een periode van 60 jaar onder de veronderstellingen van de haalbaarheidstoets die DNB heeft voorgeschreven. Het bestuur acht de periode van 15 jaar, waar de ALM-studie van uit gaat, realistischer om lange termijn effecten van beleidsopties door te rekenen en tegen elkaar af te wegen.

Missie

Uit de missie (beschreven in paragraaf 3.1.3, pagina 20) blijkt dat het fonds ook een reële ambitie heeft, namelijk om op lange termijn minimaal een deel van de inflatie bij te kunnen houden. Het FTK stuurt echter op de bescherming van de nominale pensioenaanspraken. Het sturen op nominale en reële ambitie is lastig te combineren. Het bestuur ziet hierin een mogelijk risico, omdat het veiligstellen van nominale pensioenen ten koste gaat van indexatiepotentieel. Dit risico speelt vooral bij het beheersen van het renterisico. Het bestuur probeert hier continu de ideale mix in te vinden.

ALM studie

In 2018 is een ALM analyse uitgevoerd, met ondersteuning van Willis Towers Watson. In deze ALM is 15 jaar vooruitgekeken en zijn circa 2000 verschillende economische scenario's doorgerekend. De uitkomsten van deze ALM-studie blijven binnen de risicohouding en zijn de basis geweest voor de aanpassing van het strategische beleggingsbeleid. De categorie commodities wordt afgestoten en betreffend belang wordt geïnvesteerd in particuliere hypotheek. De ALM-studie is gedeeld met cao-partijen

omdat een conclusie was dat de financierbaarheid van de regeling onder druk staat. Bestuur en cao-partners verkennen samen de impact van deze conclusie.

Integraal Risicomanagement

Het bestuur heeft in 2016 de commissie Integraal Risicomanagement (IRM) ingesteld om invulling te geven aan de ambitie om risicomanagement extra aandacht te geven. Ter voorbereiding op de IORP II wetgeving is in 2018 de governance en de IRM-structuur (risicobeheer) geanalyseerd en verder geprofessionaliseerd. Vanuit de IORP II wetgeving is ten aanzien van risicobeheer een beoogd sleutelfunctiehouder en vervuller aangesteld. Met deze governance wordt invulling gegeven aan een onafhankelijke risicobeheerfunctie binnen het IRM proces. De risicobeheerfunctie voorziet de beleidsvoorstellen van een risicoparagraaf welke aan de bestuursstukken wordt gekoppeld. Het bestuur behandelt de voorstellen van de IRM-commissie en de risicoreviews van de risicobeheerfunctie en betreft deze bij haar (strategische)overwegingen en besluitvorming.

Hierbij wordt zowel een inschatting gemaakt van de totale impact op het fonds als een inschatting van de impact op de verschillende groepen binnen het fonds (evenwichtige belangenafweging).

De sleutelfunctiehouder rapporteert aan het bestuur en de raad van toezicht. Het beleid, de taken en bevoegdheden van de sleutelfunctie risicomanagement en van de IRM-commissie zijn vastgesteld door het bestuur.

Het bestuur liet zich in het verslagjaar voor de beleggingen en de daarmee gepaard gaande risico's tevens adviseren door Van Tongeren Bestuur en Advies (VTBA). De adviseur van VTBA woonde alle beleggingsvergaderingen bij en is ook betrokken bij de totstandkoming van het jaarlijkse beleggingsplan.

Het bestuur heeft ten slotte een externe accountant en een certificerend actuaris aangesteld. Met beide wordt jaarlijks besproken of er naast de reguliere zaken aandachtspunten zijn die in hun controle betrokken dienen te worden.

IRM (beleids)documenten/rapportages

Vanaf maart 2017 is een plan van aanpak IRM vastgesteld. Naast de uitbreiding op het vlak van IRM-governance heeft de IRM-commissie in 2018 de documenten privacybeleid, informatiebeveiligingsbeleid, integriteitsbeleid en een update van de gedragscode voorbereid. Deze beleidsdocumenten zijn door het bestuur vastgesteld.

Ook heeft het bestuur in 2018, na voorbereiding door de IRM commissie, de SIRA afgerond.

Financiële risico's

In 2018 is een assessment financiële risico's uitgevoerd. Met ondersteuning van Sprenkels&Verschuren heeft het bestuur de bruto risico's benoemd, de relevante beheersmaatregelen en de resterende (netto) risico's.

Het renterisico, marktrisico en inflatierisico zijn de risico's met de hoogste netto score. De beïnvloeding van deze risico's vanuit het pensioenfonds is beperkt.

Deze risico's hangen nauw samen met het strategische beleggingsbeleid. De uitkomsten van het gevoerde beleid komen samen in de dekkingsgraad van het fonds. Het bestuur wil enerzijds rendement behalen en anderzijds de risico's beperken.

De volgende tabel is een voorbeeld hoe het bestuur deze afweging tussen risico en rendement maakt. Deze tabel is onderdeel van de risicorapportage van de vermogensbeheerder, die op kwartaalbasis door het bestuur besproken wordt.

Marktdekkingsgraad scenarioanalyse					
Aandelen					
Rente	-40%	-20%	0%	20%	40%
2%	89	103	116	130	143
1%	83	94	105	116	127
0%	77	86	95	103	112
-0,5%	74	82	90	98	106
-1%	71	78	85	92	99

Voorgaande tabel geeft de marktdekkingsgraad weer per 31 december 2018 vanuit het startniveau van 95%. De tabel laat de impact van renteschokken en aandelenschokken op de marktdekkingsgraad zien.

Het bestuur monitort nauwgezet de financiële risico's.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat bij renteveranderingen de waarde van de beleggingen anders beweegt dan de waarde van de verplichtingen. Het renterisico is sinds 2015 voor 55% afgedekt. Het bestuur hanteert een rentestafel waarbij de koppeling wordt gelegd tussen het afdekkingspercentage en het niveau van de 30-jaars Euroswaprente. Het huidige niveau van 55% is het laagste percentage van de rentestafel. Pas bij een renteniveau van 2,25% zal dit percentage in principe verhoogd worden tot 60%.

Het bestuur maakt gebruik van rentederivaten om de renteafdekking te realiseren. Per kwartaal ontvangt het bestuur een risicorapportage, waarin onder andere (potentiële) renteschokken en aandelenschokken zijn opgenomen, ter bewaking van de onderkant van de dekkingsgraad. Ook wordt in dit rapport de effectiviteit van de renteafdekking gerapporteerd aan het bestuur. Het bepalen van de hoogte van het onderpand dat aan de tegenpartijen van de renteswaps wordt gevraagd of verstrekt, vindt dagelijks plaats.

In navolging van de overgang naar Central Clearing in 2017 heeft het Bestuur in 2018 een wijziging in Clearing House doorgevoerd van LCH naar Eurex. Enerzijds vanwege de exposure naar een niet-Britse clearinginstelling en daarnaast omwille van profiteren van kostenefficiënties.

Marktrisico

Marktrisico is het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van de beleggingen binnen de Returnportefeuille.

Bpf Beton loopt marktrisico over de hele Return portefeuille. Op basis van de ALM-studie wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. Uitgangspunt in het beleid is dat het marktrisico wordt beperkt door een goede spreiding over de diverse beleggingscategorieën. Per categorie is een strategische wegging vastgesteld, met daaraan gekoppeld een bandbreedte. Voorts heeft het bestuur een beleid vastgesteld om managers te selecteren en afspraken gemaakt over de monitoring van deze managers. Hierbij heeft VTBA een adviserende, onafhankelijke en controlerende rol. In het beleggingsplan en het daarin aangegeven beleggingsmandaat worden jaarlijks de beheersingsafspraken vastgelegd. Deze afspraken betreffen onder andere de samenstelling van de portefeuille, de tactische marges, de performancemeting, de benchmarks en het renteafdekkings-, valuta- en derivatenbeleid, en de risicometing en –beheersing. Tenslotte zijn door het bestuur triggers bepaald op de 30-jarige swaprente, de stand van de aandelenbeurs (S&P 500), het aandelengewicht in de portefeuille en de tracking error ten opzichte van de verplichtingen. Als er een trigger afgaat, bespreekt het bestuur de benodigde actie.

Diversificatie binnen beleggingscategorieën wordt mede bereikt door te beleggen via fondsen. Door beleggingsrestricties aan beheerders op te leggen wordt het concentratierisico beperkt.

Niet-financiële risico's

Gedurende 2018 heeft het bestuur een beoordeling van de niet-financiële risico's vastgesteld, inclusief de SIRA. Het omgevingsrisico en de beveiliging van de IT-systemen zijn de twee risico's met het hoogste netto risico. Het netto risico betreft het geschatte restrisico na de genomen beheersmaatregelen. Het uitbestedingsrisico is eveneens een belangrijk aspect. Bij de keuze van de nieuwe pensioenuitvoerder Centric PalS ingaande 1-1-2018 is aan de beheersing van de uitbestedingsrisico's extra aandacht geschonken. Uitbestedingspartners volgen het uitbestedingsbeleid van het pensioenfonds. De netto risico's bevinden zich binnen de risicohouding van het fonds.

Omgevingsrisico

Omgevingsrisico is het risico op externe ontwikkelingen die impact kunnen hebben op het fonds. Een voorbeeld is de Brexit, een samenvoeging van British en exit. Dit betreft het uitreden van het Verenigd Koninkrijk (VK) uit de Europese Unie (EU), volgend op

een op 23 juni 2016 gehouden raadgevend referendum waarbij 51,9% van de Britse stemmers koos voor vertrek. De Brexit en de eventuele gevolgen kan het fonds helaas niet beïnvloeden. Uiteraard volgt Bpf Beton de ontwikkelingen nauwgezet en anticipeert zo goed mogelijk op de uitkomst.

Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad. Dit risico is beperkt door duidelijke afspraken te maken met uitbestedingspartijen.

Bpf Beton heeft beleid vastgesteld met betrekking tot de beheersing van risico's die samenhangen met de uitbesteding en het niveau van de uitbesteding. Dit uitbestedingsbeleid is in 2018 geactualiseerd en in de ABTN opgenomen. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle uitbestedingsrelaties die Bpf Beton aangaat en is aangegaan. Jaarlijks voert het bestuur evaluatiegesprekken met de externe partijen waaraan activiteiten zijn uitbesteed. Met Centric is per 1 januari 2018 een contract afgesloten voor het pensioenbeheer. Ook met BMO en SARE&F zijn de serviceafspraken over het niveau van de dienstverlening contractueel vastgelegd. Deze serviceorganisaties verstrekken ons bovendien AAF of ISAE 3402 Type II rapportages, waarmee een onafhankelijke accountant vastgesteld dat in scope zijnde beheersingsmaatregelen ook gewerkt hebben. Jaarlijks worden deze rapportages beoordeeld en in de bestuursvergadering besproken. Voor 2018 had de ISAE rapportage type II van Centric een afkeurende verklaring. Hiervoor zijn extra werkzaamheden verricht door Centric, de accountant van Centric die de rapportage heeft opgesteld en de fondsaccountant. De uitkomsten hebben niet geleid tot het aanpassen van de cijfers. De fondsaccountant heeft een goedkeurende verklaring over de jaarrekening afgegeven.

IT-risico

Het pensioenfonds besteedt de pensioenuitvoering uit aan Centric PaS. Dientengevolge wordt gebruikt gemaakt van de IT van Centric om de administratie uit te voeren. De IT-beleids- en beheersdoelstellingen zijn vastgelegd door het fonds en gelden ook voor Centric en de vermogensbeheerders. Ook het IT-risico en de omgang met vertrouwelijke en/of privacygevoelige gegevens is geborgd doordat de belangrijkste uitbestedingspartners een AAF of ISAE3402 Type II rapport leveren. Voor 2018 had de ISAE rapportage type II van Centric een afkeurende verklaring. Centric heeft een plan van aanpak opgesteld, dat in 2019 gemonitord wordt en daarmee de tijdige uitvoer kan worden gegarandeerd.

IORP II

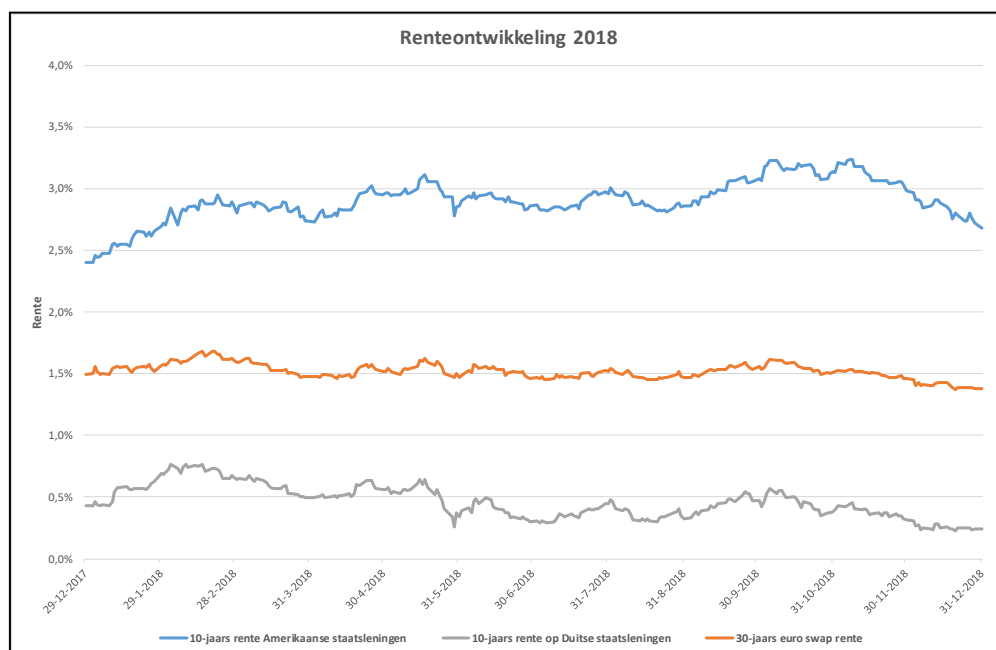
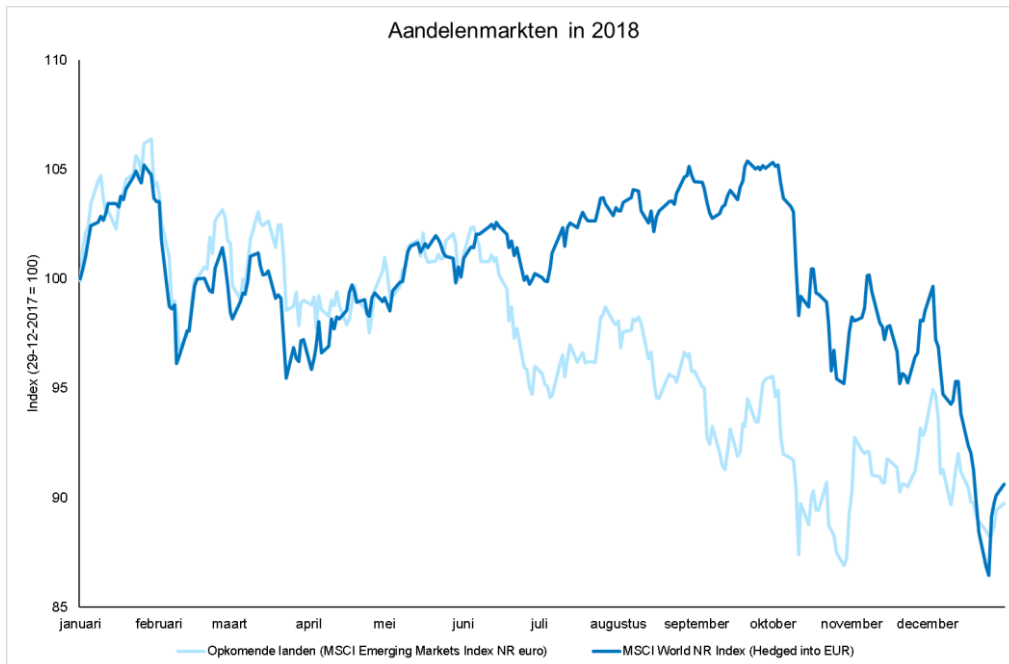
De Europese pensioenrichtlijn IORP II is in januari 2017 vastgesteld en per 13 januari 2019 is deze richtlijn in de Nederlandse pensioenwet opgenomen. In het kader van IORP II zijn naast de risicobeheerfunctie, de actuariële functies ingevuld bij de waarmede actuaire van het pensioenfonds. Voor de internal audit functie is een bestuurder als beoogd sleutelfunctiehouder en een externe partij voor de rol vervuller aangesteld. Daarmee zijn alle IORP II functies geborgd.

De noodzakelijke besluiten voor de implementatie van de relevante IORP II regelgeving zijn in het verslagjaar genomen.

3.5 Beleggingen

3.6.1 Marktontwikkelingen 2018

Het beeld van de aandelenmarkten was in 2018 wisselend voor de verschillende regio's. Amerikaanse aandelen verloren over 2018 ruim 7% (S&P 500 index euro-hedged), terwijl Europese aandelen bijna 11% verloren (MSCI Europe Index euro-hedged) en opkomende markten 10% verloren (MSCI Emerging Markets Index in euro). De ontwikkelde markten verloren ruim 9% (MSCI World NR Index euro-hedged). De voor Nederlandse pensioenfondsen belangrijke 30-jaars euro swaprente daalde over 2018 van 1,50% naar 1,38%. Bpf Beton heeft ook in 2018 belegd in vastgoedfondsen zowel beursgenoteerd als fondsen die niet op de beurs worden verhandeld. Beursgenoteerd vastgoed leverde een negatief rendement van ongeveer -4,7%. Het niet-beursgenoteerde vastgoed leverde een rendement op van ruim 9% met name door herstel van de Nederlandse huizenmarkt.

Bron: Bloomberg, BMO Global Asset Management

3.6.2 Beleggingsbeleid van het pensioenfonds

De actuele dekkingsgraad daalde van 103,7% eind 2017 naar 97,2% eind 2018. De beleidsdekkingsgraad van het fonds (het 12 maands gemiddelde van de dekkingsgraad) staat per eind 2018 op 102,4% (2017: 102,0%). De waarde van de totale beleggingsportefeuille bleef over dezelfde periode ongeveer gelijk op circa € 963 miljoen eind (2017: € 964 miljoen). De returnportefeuille liet in 2018 een negatief rendement zien. De matchportefeuille is daarentegen in waarde gestegen als gevolg van onder andere een gedaalde rente. De gedaalde rente zorgde voor een stijging van de verplichtingen. In combinatie met een negatief rendement op de returnbeleggingen is de actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds per saldo afgenomen.

In 2017 en 2018 heeft het bestuur uitvoerig stilgestaan bij de aandelenportefeuille. Dit heeft geleid tot aanpassing van de portefeuille per medio 2018 in twee regio's: developed en emerging. Binnen deze regio's wordt passief belegd.

Onderstaande tabel laat de beleggingen in procenten zien per eind 2018.

CATEGORIE	Weging	Norm	Belegd Vermogen in 1.000	
	31-12-2018	2018 *	01-01-2018	31-12-2018
<i>Return portefeuille</i>	56,5%	56,4%	585.245	544.583
<i>Match portefeuille</i>	43,5%	43,6%	378.631	419.277
Totaal portefeuille	100%	100%	963.876	963.861
Liquide Return portefeuille				
Aandelen	60,9%	60,5%	305.716	245.417
Obligaties	20,9%	20,9%	86.252	84.279
Grondstoffen	11,0%	11,7%	49.939	44.414
Beursgenoteerd vastgoed	7,2%	6,9%	30.306	28.921
Liquide middelen	0,0%	0,0%	227	257
Totaal liquide Returnportefeuille	100%	100%	472.439	403.289
Illiquide Return portefeuille				
Onderhandse leningen	0,0%	0,0%	97	84
Vastgoed SAR&F	44,1%	43,9%	45.347	62.297
Vastgoed Schrodgers	1,7%	1,7%	4.446	2.412
Hypotheken	37,7%	37,8%	42.341	53.248
Catastrophe obligaties	16,5%	16,5%	20.575	23.254
Totaal illiquide Returnportefeuille	100%	100%	112.806	141.294
Totaal Return portefeuille	100%	100%	585.245	544.583
Liquide Match portefeuille				
Euro Staatsleningen	48,7%	27,5%	182.283	204.166
Bedrijfsobligaties	27,5%	48,7%	110.535	115.288
Nominale renteswaps + Liquiditeiten	23,8%	23,8%	85.813	99.823
Totaal Match portefeuille	100%	100%	378.631	419.277

* Bij de kolom norm 2018 wordt uitgegaan van de "zwevende" norm voor Bpf Beton wat een betere weerspiegeling geeft hoeveel de portefeuille in lijn ligt haar benchmark.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Bpf Beton wil haar maatschappelijke rol breed insteken en belegt daarom zoveel mogelijk op een maatschappelijk verantwoorde wijze. Het beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) is gericht op het identificeren en terugdringen van duurzaamheidsrisico's, maar ook het signaleren van kansen. Hierbij wordt gekeken naar diverse thema's op het gebied van milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur (ESG). Uitgangspunt hierbij zijn de wereldwijd geaccepteerde standaarden zoals de UN Principles for Responsible Investment (UNPRI) en de UN Global Compact (UNGC).

Bpf Beton hanteert de volgende werkwijze voor het implementeren van het verantwoorde beleggingsbeleid:

- Engagement (actieve dialoog met ondernemingen)
- Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen
- Uitsluitingen

Bpf Beton heeft haar MVB beleid in 2018 geanalyseerd en heeft daarbij besloten tot verdere verfijning van haar MVB beleid in de vorm van focus op de thema's **Klimaat** en **Arbeidsomstandigheden**.

In 2018 heeft een verdere integratie van de Sustainable Development Goals (SDG's) in het engagementproces voor Bpf Beton plaatsgevonden. De SDG's zijn door de Verenigde Naties geïntroduceerd als gemeenschappelijk vocabulaire tussen beleggers, ondernemingen en overheden. In 2018 is het engagementprogramma vertaald naar de 169 targets waarmee de 17 SDG's concreet worden ingevuld. Hiermee kan Bpf Beton precies inzichtelijk krijgen welke bijdrage de engagementinspanning levert aan realisatie van de SDG's.

Engagement en stemmen in cijfers

Binnen de beleggingsportefeuille van Bpf Beton zijn 420 ondernemingen binnen de aandelenportefeuille aangesproken, wat 164 keer resultaat heeft opgeleverd. Binnen de bedrijfsobligatieportefeuille is met 70 ondernemingen de dialoog gezocht, wat in 30 gevallen tot positieve verandering heeft geleid.

In 2018 zijn 17.082 stemmen uitgebracht op 1525 aandeelhoudersvergaderingen. In 19,0% van de gevallen is er een tegenstem uitgebracht. Deze tegenstem was met name gericht op de rol, samenstelling en werking van het ondernemingsbestuur.

Uitsluitingen

Op grond van het besluit marktmisbruik Wft sluit Bpf Beton bedrijven uit als die clusterunitie of cruciale onderdelen daarvan produceren, verkopen of distribueren. De volgende bedrijven zijn (per eind 2018) uitgesloten:

- Hanwha
- Israel Aerospace Industries Ltd
- Poongsan
- S&T Dynamics Co. Ltd.
- Elbit Systems Ltd.

Binnen de wet –en regelgeving is overigens wel toegestaan om vanuit beleggingsfondsen een positie te hebben in deze bedrijven door transacties (in door derden beheerde beleggingsinstellingen) gebaseerd op een index die voor minder dan vijf procent bestaat uit deze ondernemingen.

Duurzaamheid binnen de Vastgoedportefeuille

Acquisities worden getoetst op duurzaamheid en moeten aan minimale eisen voldoen. Daarnaast wordt er een dialoog gevoerd met stakeholders die invloed hebben op de duurzaamheid van het vastgoed, zoals vastgoedbeheerders, huurders, dienstverleners en leveranciers. Een concreet voorbeeld van het duurzaamheidsbeleid bij de vastgoedportefeuille is dat sinds 2018 standaard voorbereidingen voor oplaadpunten voor scootmobiel en voor laadpalen voor elektrische auto's worden gerealiseerd. Dit zal in de volgende update van het Programma van Eisen worden geborgd. Daarnaast wordt sinds 2018 bij alle nieuw te plaatsen keukens een inductie kookplaat toegepast. Dit betekent geen gasaansluiting meer, minder energieverbruik, minder brandgevaar en minder uitstoot van fijnstof.

3.6.3 Rendement van de beleggingsportefeuille

Het rendement van de portefeuille wordt afgezet tegen een meetlat (de zogenaamde benchmark) om de resultaten te kunnen beoordelen. Het rendement van de totale portefeuille bedroeg in 2018 -1,43%. De benchmark (de afgesproken meetlat) bedroeg -1,12%.

In de tabel hieronder worden de absolute rendementen per categorie en van de totale portefeuille van 2018 weergegeven.

Rendementen %	2018		Out/Under Performance*
	Portefeuille	Benchmark	
Return portefeuille	-6,17	-5,66	-0,53
Aandelen	-10,01	-9,71	-0,34
Obligaties	-5,36	-5,11	-0,26
Grondstoffen	-14,24	-13,67	-0,66
Beursgenoteerd vastgoed	-4,76	-5,84	1,14
Liquide middelen	0,0	0,0	0,0
Totaal Liquide Return Portefeuille	-9,11	-8,90	-0,24
Illiquide returnportefeuille			
Onderhandse Leningen	6,30	-0,32	6,65
Direct onroerend goed SARE&F	9,47	12,66	-2,83
Direct onroerend goed Schroders	-30,39	-30,39	0,0
Catastrofe obligaties	-0,60	2,81	-3,32
Hypotheek	1,99	1,31	0,67
Totaal illiquide Return Portefeuille	3,60	5,15	-1,47
Match portefeuille	5,13	5,08	0,04
Euro staatsleningen	5,11	4,96	0,15
Bedrijfsobligaties	-2,99	-2,88	-0,12
Renteswaps & Liquiditeiten	3,41	3,41	0,00
Totale portefeuille	-1,43	-1,12	-0,31

* De performance berekeningsmethodiek die gehanteerd wordt voor de relatieve performance wordt berekend op geometrische basis in plaats van rekenkundige basis. De berekeningsmethodiek die gebruikt wordt voor de berekening van het fondsrendement en benchmarkrendement is een tijdsgewogen rendement.

Evaluatie van de beleggingsportefeuille

De portefeuille is ingedeeld in een match- en een returncomponent. Het doel van deze indeling is om een betere sturing te verkrijgen van het totale risicoprofiel. Indien (van te voren vastgelegde) bandbreedtes worden doorbroken, wordt automatisch geherbalanceerd.

De totale portefeuille behaalde een rendement van -1,43% en een underperformance versus de benchmark van -0,31%. Het absolute rendement is voor het grootste gedeelte toe te schrijven aan het rendement van de returnportefeuille (-6,17%), gedreven door de daling op de aandelenbeurzen. De matchportefeuille kende een positief resultaat (5,13%), gedreven door de daling van de rente.

3.6.4 Z-Score 2018

De z-score wordt ieder jaar berekend en laat het verschil zien tussen het werkelijke rendement van de portefeuille en het rendement van de benchmark (een vergelijkingsmaatstaf). Een positief getal betekent dat de beleggingen van Bpf Beton beter hebben geredend dan de markt; bij een negatief getal geldt het omgekeerde. Bij de berekening worden ook de kosten in de beschouwing opgenomen.

Naast de jaarlijks berekende z-score wordt een zogenaamde performancetoets gedaan, waarin de z-scores over een periode van 5 jaren worden berekend. In het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000 is opgenomen dat er vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds kan worden verleend als de performancetoets lager is dan -1,28% (oude stijl) en 0 (nieuwe stijl). Het feitelijk behaalde rendement van Bpf Beton wijkt dan behoorlijk negatief af van de benchmark.

De z-score voor het jaar 2018 bedraagt -0,24 (2017: 0,18). De performancetoets (nieuwe stijl) bedraagt 1,36 (2017: 1,62). Bpf Beton zit hiermee boven de norm van minimaal 0.

3.6 Vooruitzichten

Toekomst pensioenstelsel

Over het pensioenstelsel de laatste jaren discussie ontstaan, ook al hoort het Nederlandse pensioenstelsel tot één van de beste kapitaal gedekte pensioenstelsels ter wereld. Het vertrouwen in het pensioenstelsel is laag. Ook verandert de arbeidsmarkt en de samenleving snel en worden we individueller. De rentegevoeligheid van het stelsel heeft gevolgen voor zowel ouderen als jongeren.

De blijvend lage rente, de stijgende leeftijden, de lage beleidsdekkingsgraad van Bpf Beton zijn belangrijke redenen tot zorg over de houdbaarheid van de huidige pensioenregeling.

De financiële situatie van Bpf Beton is broos en niet goed genoeg om de pensioenen te kunnen verhogen. En bestaat de kans dat we de komende jaren de pensioenen moeten korten. Dat is natuurlijk het allerlaatste wat het bestuur zou willen doen. Aan de hand van het doorlopen van het crisisplan en het evenwichtig afwegen van alle belangen wordt alle stappen genomen om dat te kunnen voorkomen. Uiteraard doet het bestuur dat samen met cao-partijen en worden de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan hierbij betrokken.

In april 2019 vond een gezamenlijke studiedag c.q. heisessie plaats met bestuur en cao-partijen om naar de toekomst van de eigen pensioenregeling te kijken. Cao-partijen treden met elkaar in overleg op welke wijze invulling wordt gegeven aan de financierbaarheid van de pensioenregeling.

3.7 Financiële paragraaf

3.7.1 Samenvatting van de financiële positie van Bpf Beton

De actuele dekkingsgraad is in 2018 gedaald van 103,7% (ultimo 2017) naar 97,2% (ultimo 2018). De belangrijkste oorzaken zijn de aanhoudende lage rente en de tegenvallende resultaten op aandelen in het laatste kwartaal van 2018. Begin 2019 zet het herstel van de aandelenmarkt zich voorzichtig in. De pensioenaanspraken kunnen in 2019 wederom niet verhoogd worden. Ook voor de komende jaren zal dit naar verwachting niet het geval zijn.

De financiële positie is begin 2019 nog steeds broos en het is de vraag of het fonds de komende jaren kortingen kan voorkomen. Het bestuur heeft dit scenario ook met sociale partners besproken. Er vindt overleg plaats of en hoe een eventuele korting kan worden voorkomen. Op 22 maart 2019 is de update van het herstelplan aan De Nederlandsche Bank (DNB) verstuurd. Uit de update van het herstelplan 2019 volgt dat Bpf Beton binnen de hersteltermijn uit zowel dekkingstekort als reservetekort zal zijn en vooralsnog niet hoeft te korten. Op 23 mei 2019 heeft DNB ingestemd met het herstelplan.

De waarde van de totale beleggingsportefeuille daalde licht in 2018 van € 964 miljoen naar € 963 miljoen en de voorziening pensioenverplichting steeg in 2018 van € 932 miljoen tot € 994 miljoen.

De absolute bedragen zeggen op zich echter niet zo veel. Het pensioenfonds heeft nog nooit zoveel geld in kas gehad. Maar het kan ook zo maar veranderen. Doordat het pensioenvermogen in 2018 procentueel gezien minder hard is toegenomen dan de pensioenverplichting is de financiële positie van het fonds verslechterd. De pensioenverplichting kan in waarde behoorlijk toe- of afnemen als gevolg van rentebewegingen. Om het risico van rentebewegingen voor het pensioenfonds te verminderen beweegt het pensioenvermogen gedeeltelijk mee met de pensioenverplichting. Bij rentebewegingen kunnen dus zowel het pensioenvermogen als de pensioenverplichting in waarde toe- of afnemen.

Z-score

De Z-score, die aangeeft in hoeverre het resultaat van het door het fonds gevoerde beleggingsbeleid afwijkt van het gemiddelde resultaat van de markt waarmee wordt vergeleken, is in 2018 -0,24 (2017: 0,18). Het gemiddelde van 5 jaar opeenvolgende Z-scores heet de performancetoets. De uitkomst van deze performancetoets (nieuwe stijl) laat over 2018 een getal van 1,36 (2017: 1,62) zien en is daarmee positief. Bpf Beton zit hiermee boven de norm van minimaal 0.

3.7.2 Kosten uitvoering pensioenregeling

Bpf Beton maakt voor het uitvoeren van de pensioenregeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten van het vermogensbeheer. Het bestuur van Bpf Beton vindt het belangrijk open te zijn over deze kosten. Onderstaand is in dit kader een rapportage over de kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling opgenomen. De kosten van het vermogensbeheer zijn opgenomen in paragraaf 3.7.3.

De kosten worden gepresenteerd overeenkomstig de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken, eenvoudiger met elkaar worden vergeleken.

De kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling voor 2018 bedragen € 1,9 miljoen (2017: € 2,6 miljoen). Omgerekend naar kosten per deelnemer (actieve deelnemers en pensioengerechtigde deelnemers) voor 2018 is dit € 134,23 (2017: € 180,22). Met ingang van 2016 heeft het fonds besloten een deel van de kosten toe te rekenen aan de vermogensbeheerkosten.

De kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling zijn in 2018 afgenomen ten opzichte van 2017. Door het aangaan van een uitvoeringsovereenkomst met Centric PAIS, zijn de administratiekosten fors gedaald.

De pensioenbeheerkosten zijn onderverdeeld in de categorieën:

- Bestuur, advies en controle
- Administratie

De kosten bestuur, advies en controle hebben betrekking op de bestuurlijke kosten (bestuur, verantwoordingsorgaan en raad van toezicht), de advies- en controlekosten (actuaris, onafhankelijke accountant, aan derden uitbestede activiteiten) en contributies en bijdragen (waaronder toezichtkosten van DNB en AFM).

De administratiekosten hebben betrekking op de kosten deelnemers en pensioengerechtigden, kosten werkgevers, kosten financieel beheer en bestuursadvies en kosten communicatie.

De kosten deelnemers bestaan uit alle werkzaamheden die de administratie van Bpf Beton verricht om de pensioenaanspraken te administreren, de uitkeringen van de pensioengerechtigden te verzorgen en alle deelnemers en gerechtigden te informeren. Te denken valt hierbij aan het verwerken van waardeoverdrachten, het afkopen van kleine pensioenen, het toekennen van pensioenen en de communicatie met alle doelgroepen (helpdesk, website, nieuwsbrief, Uniform Pensioenoverzicht, start- en stopbrief enzovoorts).

De kosten werkgever hebben betrekking op alle activiteiten die voortvloeien uit het beheer van het bestand van aangesloten werkgevers, de aanlevering en verwerking van de werknemersgegevens, het opleggen en innen van de pensioenpremies en het onderhouden van de contacten met die werkgevers.

De financieel beheer- en bestuursadvies hebben betrekking op het voeren van het bestuurssecretariaat en de bestuursadvies, het opstellen van het bestuursverslag, het samenstellen van financiële rapportages, juridische ondersteuning en actuariële advies.

De communicatiekosten hebben betrekking op de communicatie zoals opgenomen in paragraaf 3.3 verzorgd door Centric PAIS.

Overzicht kosten uitvoering pensioenregeling:

Bestuur, advies en controle	2018	2017
<i>Bedragen * 1.000</i>		
A Accountantskosten	35	29
B Controle en advieskosten actuaris	192	148
C Kosten adviseurs	103	123
D Contributies en bijdragen	55	51
E Bestuurskosten	223	201
F Overig	-	12
Totaal	608	564
Administratie *	2018	2017
1 Kosten deelnemers en pensioengerechtigden	-	953
2 Kosten werkgevers	-	132
3 Kosten financieel beheer en bestuursadvies	-	817
4 Kosten communicatie	-	87
	1.334	1.989
Totaal pensioenbeheerkosten	1.942	2.553
Actieve deelnemers	6.747	6.485
Gepensioneerden	7.720	7.679
Totaal	14.467	14.164
Pensioenbeheerkosten in euro per deelnemer	134,24	180,22

* Per 1 januari 2018 is er een fixed fee overeengekomen met betrekking tot de administratiekosten. Hierdoor worden de kosten deelnemers en pensioengerechtigden, werkgevers, financieel beheer en bestuursadvies en communicatie niet meer gespecificeerd.

3.7.3 Kosten van vermogensbeheer

De kosten van het vermogensbeheer in 2018 bedroegen € 3,6 miljoen (2017: € 3,2 miljoen). Afgezet tegen het gemiddeld belegd vermogen, komen de totale kosten van vermogensbeheer in 2018 neer op 0,51% (2017: 0,45%) van het gemiddeld belegd vermogen (gesaldeerd met negatieve derivaten) van € 990 miljoen (2017: € 970 miljoen). De transactiekosten bedragen 0,16% (2017: 0,12%) van het gemiddeld belegd vermogen.

Hieronder treft u een toelichting van diverse vermogensbeheerskosten:

- De beheerskosten van beleggingen, deze hebben betrekking op:
 - fiduciair beheer: service fees, fiduciare-/Multi manager pools en valuta afdekking fiduciare pools.
 - vermogensbeheer: BMO pools, LDI pools en discretionaire beleggingen.
- De overige kosten bestaan uit Reo kosten (maatschappelijk verantwoord beleggen) en accountants- en advieskosten.
- De transactiekosten bestaan uit BMO Pools, LDI Pools, discretionaire beleggingen en valuta hedging.

Transactiekosten vormen een aparte kostensoort, waarbij geldt dat de kosten worden bepaald door soort en omvang van de transacties die binnen de beleggingsportefeuille plaatsvinden. De gepresenteerde transactiekosten kunnen niet worden vergeleken, omdat op de markt geen benchmarks of normen beschikbaar zijn. Het pensioenfonds belegt voor een groot deel in beleggingsfondsen. De in- en uitstapkosten die het pensioenfonds betaalt aan deze beleggingsfondsen, zijn een indicatie van de kosten die de beheerders van de beleggingsfondsen maken om de financiële instrumenten aan te kopen of te verkopen. De aan- en verkoopkosten bij directe belegging in beleggingstitels zijn schattingen, waarvan de uitkomsten periodiek worden afgestemd met de relevante externe tegenpartijen. Deze kosten bestaan grotendeels uit kosten van brokers en transactiekosten die onderdeel uitmaken van de spread tussen bied- en laatkoersen.

Met ingang van 2016 heeft het fonds besloten een deel van de kosten toe te rekenen aan de vermogensbeheerskosten. De volgende kosten worden geheel of gedeeltelijk toegerekend aan de kosten voor vermogensbeheer

- 50% van kosten DNB en AFM (onderdeel van 'Contributies en bijdragen');
- 40% van de kosten bestuur inclusief de trainingskosten voor zover deze betrekking hebben op vermogensbeheer;
- 20% van de kosten accountant / actuaris (zowel controle als advies);
- 30% van de uren bestuursondersteuning (als onderdeel van 'Administratiekosten');
- 100% van de kosten adviseurs (voor zover deze daadwerkelijk betrekking hebben op vermogensbeheer);

De totale kosten voor de uitvoering van het vermogensbeheer over 2018 bedragen € 5.022 (2017: € 4.381). Dit bedrag is vastgesteld op look through basis en bestaat uit zowel directe kosten ('zichtbare' kosten, die het fonds op factuurbasis betaalt) als uit indirecte kosten ('niet zichtbare' kosten voor vermogensbeheer of transacties die verwerkt zijn in het rendement van het fonds). De indirecte kosten maken in de jaarrekening onderdeel uit van de beleggingsresultaten.

Overzicht kerncijfers inzake vermogensbeheerskosten en rendementen:

	2018	2017
Gemiddeld belegd vermogen *	993.192	969.630
<i>% van het gemiddeld belegd vermogen</i>		
Beheerskosten inclusief performance gerelateerde kosten	0,35%	0,33%
Transactiekosten	0,16%	0,12%
Totaal	0,51%	0,45%

* Het gemiddeld beheerd vermogen is berekend op basis van de ultimo jaarstanden.

Overzicht kosten vermogensbeheer:

2018	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten		Totaal
			Transactiekosten exclusief aan- en verkoopkosten	Aan- en verkoopkosten	
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	351	-	37	123	511
Aandelen	405	-	614	-	1.019
Vastrentende waarden	1.350	-	480	-	1.830
Commodities	167	-	69	-	236
Overige beleggingen	-	-	-	-	-
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl overlay	2.273	-	1.200	123	3.596
Kosten overlay beleggingen	354	-	231	-	585
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl overlay	2.627	-	1.431	123	4.181

Overige vermogensbeheerkosten					
Kosten fiduciair beheer	217				217
Bewaarloon	47				47
Overige kosten	577				577
Totaal overige vermogensbeheerkosten	841				841
Totaal kosten vermogensbeheer	3.468				5.022

2017	Beheerkosten	Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten		Totaal
			Transactiekosten exclusief aan- en verkoopkosten	Aan- en verkoopkosten	
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	266	-	92	4	362
Aandelen	692	-	244	-	936
Vastrentende waarden	981	-	510	-	1.491
Commodities	144	-	161	-	305
Overige beleggingen	-	-	-	-	-
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl overlay	2.083	-	1.007	4	3.094
Kosten overlay beleggingen	292	-	143	-	435
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl overlay	2.375	-	1.150	4	3.529

Overige vermogensbeheerkosten					
Kosten fiduciair beheer	17	-	-	-	17
Bewaarloon	95	-	-	-	95
Overige kosten	740	-	-	-	740
Totaal overige vermogensbeheerkosten	852	-	-	-	852
Totaal kosten vermogensbeheer	3.227	-	-	-	4.381

De kosten vermogensbeheer zijn gestegen. Dit komt onder andere door:

- de transitie naar een meer passief beleggingsmandaat per juli 2018. Hierdoor zijn eenmalige transactiekosten ontstaan van € 809 duizend;
- een correctie op de beheerskosten voor de Catbonds m.b.t. het boekjaar 2017 is in boekjaar 2018 verwerkt. Hiermee is een bedrag van € 210 duizend gemoeid.

4 Raad van Toezicht

4.1 Inleiding

De algemene opdracht van de raad van toezicht (hierna: de raad) is, zoals in de statuten en reglementen vastgelegd, het verantwoording afleggen over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden, aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag.

De taken van de raad bestaan uit het toezicht houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De raad is tenminste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad vormt zich ook een oordeel over het functioneren van het bestuur. In 2018 heeft de raad zich gericht op de thema's algemeen beleid en governance, risicomanagement en uitbesteding, vermogensbeheer, financiële opzet en communicatie. Per thema worden de belangrijkste aandachtspunten die de raad heeft geconstateerd, nader benoemd.

De werkwijze van de raad is gebaseerd op de Code Pensioenfondsen en op de VITP-Toezichtcode.

In 2018 heeft de raad, conform de Code Pensioenfondsen, een zelfevaluatie uitgevoerd waarbij een aantal verbeterpunten zijn geformuleerd. De leden van de raad zijn per 1 juli 2018 herbenoemd voor een tweede periode, waarbij de raad een rooster van aftreden voor de tweede termijn heeft opgesteld met een trapsgewijze opvolging.

De raad heeft haar bevindingen gebaseerd op enerzijds de schriftelijke stukken van het bestuur en anderzijds op indrukken en feitelijkheden die tijdens overleggen met onder meer het bestuur aan de orde zijn geweest.

De raad heeft in 2018 vier keer vergaderd en daarnaast heeft de raad twee keer overleg gevoerd met het verantwoordingsorgaan en drie keer met het bestuur. Ook hebben de leden van de raad vergaderingen van het bestuur als toehoorder bijgewoond. Daarnaast is er maandelijks afstemming tussen de voorzitters van het bestuur en raad van toezicht geweest. Tevens heeft periodiek overleg plaatsgevonden tussen de voorzitters van het bestuur, raad van toezicht en verantwoordingsorgaan.

De overleggen van de raad met het bestuur zijn constructief van aard, de raad is hier positief over. In de overleggen wordt onder meer de opvolging van de eerder gedane aanbevelingen van de raad besproken.

4.2 Bevindingen en aanbevelingen

Algemeen beleid en governance

De raad heeft in 2018 één formele goedkeuring verleend, te weten over de waardeoverdracht van kleine pensioenen, opgebouwd voor 1 januari 2018. Daarnaast is de (her)benoeming van vier bestuursleden getoetst aan het functieprofiel. Er zijn daarbij geen beletsels geconstateerd die een (her)benoeming in de weg stonden. De raad heeft bij het bestuur aandacht gevraagd voor het opstellen van een adequaat opvolgingsplan, in verband met het aflopen van de benoemingstermijn van enkele bestuursleden in 2019, waaronder de werkgeversvoorzitter, om er voor zorg te dragen dat alle gewenste competenties en kennisgebieden in het bestuur goed zijn vertegenwoordigd.

De raad heeft vastgesteld dat nog niet is voorzien in een goede vervanging van het bestuurslid met het aandachtsgebied vermogensbeheer en vraagt aandacht voor het formuleren van duidelijke functieprofielen en een goede planning van de opvolging. De raad zal dit proces nauwlettend blijven volgen.

Het bestuur heeft de invulling van de sleutelfuncties in het kader van IORP-II voorbereid, waarbij een duidelijke aanpak is gehanteerd voor de invulling van het houderschap vanuit het bestuur en de wijze waarop de uitbesteding van de vervullers wordt ingevuld. De raad adviseert het bestuur de guidance van DNB ter harte te nemen en er voor zorg te dragen dat de bestuursleden die sleutelfunctiehouder zijn niet worden belemmerd in de uitoefening van hun bestuursrol.

Het bestuur heeft het strategisch plan geactualiseerd en besproken met DNB. Daarbij is geconstateerd dat het fonds op dit moment toekomstbestendig is. Met sociale partners vindt regelmatig afstemming plaats.

De in 2018 vernieuwde Code Pensioenfondsen stelt dat de raad rapporteert over de naleving ervan door het bestuur, waarbij aan de hand van de acht thema's van de Code teruggekoppeld wordt op welke wijze de Code binnen het pensioenfonds wordt nageleefd en toegepast.

De raad heeft kennisgenomen van de door het bestuur opgestelde en aangepaste checklist waarmee inzichtelijk is gemaakt welke punten in het jaarverslag horen te komen.

Het bestuur heeft enkele malen gebruik gemaakt van de klankbordrol van de raad, onder meer is gesproken over de invulling van het maatschappelijk verantwoord beleggen en over de invulling van het risicomanagementbeleid.

De bestuursondersteuning, ondergebracht bij Centric, wordt geacht onafhankelijk te opereren van de uitvoering van de pensioenadministratie. Dit is geborgd met een aparte overeenkomst met Centric, echter zonder specifieke SLA-afspraken. Ook een aparte verklaring van Centric over de bestuursondersteuning in de rapportage niet-financiële risico's ontbreekt. De raad vraagt het bestuur hier in de toekomst nadere beheersmaatregelen voor te treffen.

Risicomanagement en uitbesteding

De IRM-commissie heeft in 2018 flinke stappen gezet om te komen tot een adequate invulling van het risicomanagement. Er is invulling gegeven aan een verdere verfijning van het proces, zodanig dat het gehanteerde instrumentarium ten volle benut kan worden. Uit de evaluatie van de IRM-commissie blijkt dat nog niet alle openstaande punten uit het jaarplan zijn afgehandeld. De raad constateert daarnaast dat risicoanalyses niet altijd volledig worden uitgevoerd. De IRM-commissie zal op onderdelen een zwaardere regierol moeten innemen. Dit leidt uiteindelijk tot een verbetering van de besluitvorming in het bestuur.

Het bestuur heeft de benodigde acties uitgevoerd om het SIRA-traject af te ronden. Het bestuur heeft het integriteitsbeleid vastgesteld, de compliance officer stelt een beheersplan op.

De transitie van de pensioenadministratie is in 2018 afgerond. De werkgroep transitie heeft de openstaande punten overgedragen naar een operationeel overleg, overigens zonder decharge te verlenen. De raad stelt vast dat dit operationele overleg zonder mandaat van het bestuur functioneert. De raad vraagt daarom aandacht voor een goede opvolging van de openstaande verbeterpunten door het bestuur.

Vermogensbeheer

Het fonds heeft in 2018 een ALM-studie laten uitvoeren door Willis Towers Watson. Dit is een eerste stap in de beleggingscyclus, die het fonds op een steeds betere en volwassen wijze doorloopt. Het fonds heeft nu een duidelijke planning waarbij beleggingscategorieën worden geëvalueerd in een driejaarlijkse cyclus (vastgelegd in het beleggingsplan 2019) en jaarlijks alle managers, de benchmarks, alsmede ook de rente- en valuta afdekking en het herbalanceringsbeleid.

De hierboven genoemde ALM-studie heeft geen wijzigingen in het risicoprofiel van het fonds opgeleverd, het beleid van rente- en valuta afdekking wordt daarmee gecontinueerd. Wel worden een aantal veranderingen in het beleggingsbeleid 2019 doorgevoerd, die allen goed onderbouwd zijn en zijn onderzocht in de ALM-studie. Zo wordt afscheid genomen van de beleggingscategorie commodities, vanwege een mindere risico-rendement verhouding en grote complexiteit. Het bestuur heeft besloten de categorie hypotheek te verhogen vanwege de aantrekkelijke risico-rendement verhouding. Samen met een verschuiving van beursgenoteerd vastgoed naar niet-beursgenoteerd vastgoed, heeft het bestuur het normgewicht aandelen ontwikkelde markten kunnen verhogen.

Het fonds heeft in 2018 een aantal mutaties doorgevoerd in de mandaten, die hebben geleid tot een groter passief karakter van de portefeuille. Deze mutaties zijn consistent met de investment beliefs van het fonds dat stelt dat outperformance genereren moeilijk is. Het bestuur heeft zich bij de selectie van de managers goed laten voorlichten door BMO Global Asset Management (BMO) en heeft uiteindelijk voor wat betreft de passieve aandelenmandaten gekozen voor Northern Trust en voor wat betreft het passieve mandaat emerging markets Hard Currency voor Blackrock. Voor dit laatste mandaat moet geconstateerd worden dat na besluitvorming in 2016 de implementatie wel erg lang geduurd heeft. Bij de selectie van de passieve aandelenmandaten heeft het bestuur uitgebreid stilgestaan bij het ESG (Environmental, Social & Governance)-beleid van de verschillende managers en uiteindelijk gekozen voor fondsen van Northern Trust, die een ESG-beleid ingebouwd hebben in de respectievelijke fondsen. De Raad constateert dat het ambitieniveau van het fonds op dit terrein het komende jaar nog verder uitgewerkt kan worden, waarbij ook criteria voor andere asset classes, zoals niet-beursgenoteerd vastgoed kunnen worden opgesteld.

De raad constateert met tevredenheid dat de kennisontwikkeling bij het bestuur op het gebied van vermogensbeheer verder is verbeterd, mede door de organisatie van een drietal studiedagen in 2018, waarbij een gevarieerd aantal beleggingsonderwerpen aan de orde is geweest. Het bestuur zou hierdoor, mede ondersteund door de externe beleggingsadviseur mevrouw van Tongeren, betere countervailing power moeten kunnen geven t.o.v. BMO.

Strategon heeft besloten de dienstverlening voor het fonds te beëindigen. De adviseursrol die door mevrouw Van Tongeren vanuit Strategon vervulde is omgezet in een rol die zij zelfstandig vervult. Daarmee is de continuïteit voor het fonds geborgd. De raad constateert wel dat er geen uitgebreid selectietraject is doorlopen.

Financiële opzet en communicatie

De financiële opzet van het fonds is in 2018 niet gewijzigd, in april 2018 is een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB en de haalbaarheidstoets is opnieuw uitgevoerd. Het bestuur heeft de haalbaarheidstoets vastgesteld en hierover gecommuniceerd naar de deelnemers middels de nieuwsbrief. Ook het crisisplan van het fonds is geactualiseerd.

Gezien de lage dekkingsgraad werd in de nieuwsbrief de financiële situatie van het fonds als broos gekwalificeerd. De raad wijst het bestuur op de blijvende noodzaak om helder over de financiële situatie van het fonds te communiceren en deelnemers te wijzen op het niet kunnen verlenen van toeslagen en tijdig te bezien op welke wijze een eventuele korting gecommuniceerd gaat worden.

In het overleg met sociale partners is door het bestuur aandacht gevraagd voor de lage premiedekkingsgraad, waardoor sprake is van een negatief effect op het herstel van het pensioenfonds. Tevens is een kortingsdreiging reëel, waarbij een premieverhoging c.q. een uitstel van een verdere verlaging van de franchise wellicht onvoldoende soelaas bieden om deze kortingsdreiging weg te nemen. Sociale partners zijn zich hiervan bewust en hebben toegezegd bij de discussie over de hoogte van de premie hiermee rekening mee te houden.

Het bestuur heeft een werkgroep communicatie ingesteld, die zich vooral richt op de voorbereidingen van de nieuwsbrieven en het opstellen van het communicatiejaarplan. Er is geen mandaat voor deze werkgroep, het bestuur neemt de besluiten over de vaststelling van dit plan.

In 2018 is gestart met een verdere digitalisering van de communicatiemiddelen met onder meer een online-nieuwsbrief en de introductie van een pensioenplanner. De raad is verheugd dat deze stappen zijn gezet en zal de verdere ontwikkelingen goed blijven volgen.

4.3 Verklaring inzake goedkeuring van het bestuursverslag en de jaarrekening

De raad van toezicht van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie verklaart, conform het gestelde in artikel 6, lid 7 van het Reglement van de raad van toezicht, goedkeuring te verlenen aan het besluit tot vaststelling van het bestuursverslag 2018 en de jaarrekening 2018.

4.4 Reactie bestuur

Naar aanleiding van de rapportage van de raad van toezicht is onderstaand de reactie van het bestuur.

Het positieve algemeen oordeel van de raad van toezicht wordt door het bestuur erg gewaardeerd.

Het bestuur heeft kennis genomen van de aanbevelingen en bevindingen die de raad van toezicht in haar rapportage heeft gegeven. De aanbevelingen worden door het bestuur ter harte genomen en zijn voor een deel reeds opgepakt.

Het bestuur bedankt de raad van toezicht voor de rol die zij in het verslagjaar heeft vervuld en is erkentelijk voor hun inspanningen.

5 Verantwoordingsorgaan

5.1 Verslag 2018

5.1.1 Algemeen

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede de beleidskeuzes voor de toekomst. Het verantwoordingsorgaan legt zijn oordeel tenminste één maal per jaar schriftelijk vast.

Het verantwoordingsorgaan heeft een adviesrecht ten aanzien van:

- a. het beleid inzake beloningen.
- b. de vorm en inrichting van het intern toezicht.
- c. de profielschets voor leden van de raad van toezicht.
- d. het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure.
- e. het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid.
- f. gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het fonds of de overname van verplichtingen door het fonds.
- g. liquidatie, fusie of splitsing van het fonds.
- h. het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst.
- i. het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.
- j. de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. De raad van toezicht legt verantwoording af over de uitoefening van zijn taken en bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan.

5.1.2 Samenstelling verantwoordingsorgaan

In 2018 liep de eerste zittingstermijn van de leden van het verantwoordingsorgaan af. Alle leden stelden zich beschikbaar voor een volgende termijn en aan de benoemende organisaties is gevraagd of de leden herbenoemd konden worden voor een volgende zittingstermijn. CNV, De Unie en Betonhuis hebben hun vertegenwoordigers herbenoemd. FNV heeft een nieuw lid voorgesteld als vertegenwoordiger van de werkenden.

Het verantwoordingsorgaan wordt eind 2018 gevormd door:

Naam	Vertegenwoordigt	Begin zittingstermijn	Einde huidige zittingstermijn
Anton Rijkers	Betonhuis – werkgevers	01-07-2014	30-06-2022
Arend van de Burg	CNV Vakmensen – werkenden	01-07-2014	30-02-2021
Bert Bodelier	De Unie – werkenden	01-07-2014	30-06-2020
Jan van Mulligen	PCOB – gepensioneerden	01-07-2014	30-06-2020
Jos Smets	FNV – werkenden	01-07-2018	30-06-2022
Wim van der Linden	De Unie – gepensioneerden	01-07-2014	30-06-2021
Wout Pieterse	Gepensioneerden	01-07-2014	30-06-2020

Alle leden zijn voor een volgende termijn herbenoembaar.

5.1.3 Werkzaamheden in 2018

Aan het begin van 2018 heeft het verantwoordingsorgaan afspraken gemaakt in een plan van aanpak over de agenda voor 2018 met de daarbij behorende activiteiten en begroting. Het bestuur heeft zich hierin kunnen vinden en heeft de begroting goedgekeurd.

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2018 vier keer vergaderd. Twee maal met gedeeltelijke aanwezigheid van bestuursleden en tweemaal zonder aanwezigheid van bestuursleden. Tevens heeft het verantwoordingsorgaan twee maal vergaderd met de raad van toezicht.

Samen met het bestuur, een delegatie van de cao-partijen en het verantwoordingsorgaan heeft in 2018 een herijking van de risicohouding van het fonds plaatsgevonden. De uitkomst was dat de risicohouding van het fonds, zoals dat enige jaren geleden door het bestuur tezamen met het verantwoordingsorgaan is vastgesteld, geen verandering of aanvulling behoeft.

Het verantwoordingsorgaan heeft twee maal een studiemiddag en één maal een gehele studiedag gehad. De onderwerpen behandeld tijdens de studie(mid)dagen waren:

- Toekomst pensioenstelsel;
- SER model met afschaffing doorsneesystematiek;
- Introductie van persoonlijke pensioenpotjes;
- Presentatie van de nieuwe pensioenuitvoerder Centric;
- Functioneren van VO in een steeds veranderende pensioenwereld;
- Integraal Risico Management;
- Maatschappelijk verantwoord beleggen.

De leden van het verantwoordingsorgaan hebben de test afgelegd betreffende geschiktheidsniveau A. De scores op de punten besturen van een organisatie, relevante wet- en regelgeving, financieel technische en actuariële aspecten (balansmanagement) en uitbesteden van werkzaamheden behoeven verbetering. Het komende jaar zal het verantwoordingsorgaan daar tijdens studiemiddagen aandacht aan besteden.

De voorzitter en de plaatsvervangend voorzitter van het verantwoordingsorgaan hebben tweemaal overleg gehad met de voorzitter en de secretaris van het bestuur en de voorzitter van de raad van toezicht.

Een lid van het verantwoordingsorgaan heeft een bestuursvergadering van het bestuur bijgewoond.

Een paar leden van het verantwoordingsorgaan hebben de themamiddagen van de Pensioenfederatie bezocht.

Het verantwoordingsorgaan heeft 2 speerpuntengroepen, één betreffende communicatie en één betreffende financiën.

De speerpuntengroep financiën heeft van een 50-tal pensioenfondsen, hoofdzakelijk bedrijfstakpensioenfondsen, uit hun jaarverslagen 2017 de uitvoerings- en beleggingskosten per deelnemer gehaald en dit vergeleken met de uitvoerings- en beleggingskosten van ons fonds. Ons fonds zat wat betreft kosten in 2017 ruimschoots onder het gemiddelde van de circa 50 andere fondsen.

Het verantwoordingsorgaan werd betrokken bij de invulling van het pensioenblad "Voor nu en later" dat door ons fonds aan de deelnemers wordt verstuurd.

5.1.4 Bestuur

Ondersteund door waarnemingen van de raad van toezicht concludeert het verantwoordingsorgaan dat het bestuur zich professioneel en volwassen naar elkaar opstelt, dat het bestuur de materie beheerst, de ontwikkelingen overziet, over passende deskundigheid beschikt en voldoende tegenwicht biedt aan externe deskundigen, adviseurs en uitvoerders, Er is een goede aandacht voor individueel functioneren en zelfevaluatie.

5.1.5 Evenwichtige belangenbehartiging

Het verantwoordingsorgaan stelt vast dat het bestuur zich richt op evenwichtige afweging van de belangen van alle belanghebbenden. Het bestuur heeft aandacht voor vastleggen van afwegingen en conclusies over evenwichtige belangenafweging. De gevolgen van het beleid voor de evenwichtige belangenafweging worden regelmatig met betrokken partijen besproken.

5.1.6 Beleggingsbeleid

Het verantwoordingsorgaan is tevreden over het gevoerde beleggingsbeleid. Hoewel de beleggingsresultaten in 2018 net negatief waren, werd er slechts weinig afgeweken van de betreffende benchmarks. Er is voldoende aandacht voor transparantie; er wordt alleen maar belegd in zaken die het bestuur begrijpt.

In 2018 zijn het bestuur en het verantwoordingsorgaan uitvoerig ingelicht over de mogelijkheden met betrekking tot Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Het bestuur heeft zich eind 2018 bij het convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen aangesloten. In 2019 zal het MVB-beleid verder worden ontwikkeld en zullen de deelnemers van ons fonds verder worden geïnformeerd.

5.1.7 Premie

De premie voor 2019 is in overleg met de cao-partijen door het bestuur vastgesteld. Het verantwoordingsorgaan concludeert dat wat betreft premievaststelling er met alle betrokken partijen voldoende over gecommuniceerd is en het verantwoordingsorgaan heeft daarom een positief advies betreffende de premiestelling uitgebracht.

5.1.8 Toeslag

In het verslagjaar is de toeslagambitie niet gerealiseerd; er is geen toeslag gegeven. Het bestuur heeft aangegeven dat het verlenen van toeslag niet aan de orde is omdat de (beleids)dekkingsgraad zich niet op het vereiste niveau bevindt. Het verantwoordingsorgaan begrijpt dit. Op basis van de huidige financiële positie is de kans op een toeslag op korte termijn klein. Het bestuur informeert de betrokken deelnemers hier adequaat over. Het herstelplan is bij het verantwoordingsorgaan bekend. Het verantwoordingsorgaan wordt voldoende op de hoogte gehouden over de ontwikkelingen.

5.1.9 Risicobeheersing

Het risicobeheersingsproces is naar de mening van het verantwoordingsorgaan adequaat ingericht. De commissie IRM (Integraal Risico Management) van het bestuur heeft een beleidsplan opgesteld en het bestuur voert dit geplande beleid naar behoren uit. Het verantwoordingsorgaan is tijdens een studiemiddag uitvoerig ingelicht door de IRM commissie betreffende het opgestelde IRM beleidsplan.

5.1.10 Communicatiebeleid

Naar de mening van het verantwoordingsorgaan voert het bestuur een helder communicatiebeleid. Alle belanghebbenden van het fonds zijn duidelijk geïnformeerd over diverse zaken van belang voor werkgevers, deelnemers en slapers van het fonds. Het verantwoordingsorgaan is betrokken bij de controle en eventuele correctie van het pensioenblad voor de deelnemers "Voor nu en later".

Leden van het verantwoordingsorgaan hebben in het verslagjaar een kleine enquête uitgevoerd onder deelnemers betreffende de gevoerde communicatie.

De verdergaande digitalisering van de dienstverlening en communicatie, welke het bestuur voorstaat, wordt door het verantwoordingsorgaan ondersteund.

5.1.11 Toekomst

Hoewel het verantwoordingsorgaan tevreden is over de gang van zaken in het verslagjaar 2018, heeft het verantwoordingsorgaan wel enige zorgen over de toekomst van de pensioenregeling. We ervaren dat het bestuur oog heeft voor diverse toekomstige scenario's. Van belang is om, rekening houdend met alle belangen en (wettelijke) wijzigingen, een goed pensioen voor iedereen te realiseren. De keuzes die hierin gemaakt moeten worden zijn niet gemakkelijk. Het verantwoordingsorgaan wordt regelmatig betrokken in deze keuzes en is van oordeel dat ook hier rekening wordt gehouden met een evenwichtige belangenafweging. De verwachting is wel dat er, gezien de mogelijke wettelijke veranderingen, er op korte termijn keuzes moeten worden gemaakt om uiteindelijk ook in de toekomst een goed pensioen te behouden.

5.2 Oordeel 2018

Het verantwoordingsorgaan is van oordeel dat het bestuur in het jaar 2018 op evenwichtige wijze is omgegaan met de belangen van alle belanghebbenden en de juiste beleidskeuzes heeft gemaakt voor de toekomst. De pensioenregeling is ook in 2018 op een juiste manier uitgevoerd.

Tevens is het verantwoordingsorgaan van mening dat de raad van toezicht zijn taken en bevoegdheden correct heeft uitgevoerd en kan het verantwoordingsorgaan zich vinden in de bevindingen en aanbevelingen welke de raad van toezicht verwoord heeft in de jaarrapportage 2018.

Het verantwoordingsorgaan dankt het bestuur en de raad van toezicht voor de open en constructieve samenwerking en spreekt zijn waardering uit voor de werkzaamheden die verzet zijn in 2018. Het verantwoordingsorgaan zet deze samenwerking graag op dezelfde wijze voort in 2019.

5.3 Reactie bestuur

Naar aanleiding van het oordeel van het verantwoordingsorgaan is onderstaand de reactie van het bestuur.

Het bestuur constateert met genoegen dat het verantwoordingsorgaan concludeert dat het bestuur de belangen op evenwichtige wijze afweegt en dat de bestuurlijke processen bij het Bpf Beton verantwoord zijn ingericht en naar behoren worden uitgevoerd.

Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor de werkzaamheden die zij gedaan heeft en heeft deze dankzegging ook expliciet uitgesproken in de gezamenlijke overlegvergadering op 24 mei 2019. In deze vergadering heeft het verantwoordingsorgaan haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen gestructureerd teruggekoppeld en nader toegelicht. Aandacht van het bestuur voor de toekomst van het fonds staat als belangrijke aanbeveling in het verslag van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur onderschrijft dit. De financiële positie van Bpf Beton en de houdbaarheid van de huidige pensioenregeling staan nadrukkelijk op de agenda. In april 2019 vindt een gezamenlijke studiedag c.q. heisessie plaats met bestuur en cao-partijen om naar de toekomst van de eigen pensioenregeling te kijken.

De aanbevelingen en de besproken aandachtspunten van het verantwoordingsorgaan worden op een actielijst geplaatst. In een komende bestuursvergadering wordt per punt besloten of en in hoeverre, op welke wijze en wanneer deze wordt opgevolgd. Een en ander zal in 2019 worden besproken met het verantwoordingsorgaan.

6 Slotwoord

Het jaar 2018 stond voor het bestuur onder andere in het teken van het uitvoeren van de ALM studie, de inrichting IORP II sleutelfuncties en de implementatie AVG. Daarnaast is veel aandacht besteed aan de verbetering van de pensioenregeling, de toekomst van het fonds en de financiële positie. De financiële marktontwikkelingen en de lage rentestand oefenen een negatief effect uit op de beleidsdekkingsgraad. Dat blijft een bron van zorg voor Bpf Beton. Het bestuur heeft voortdurend aandacht voor de financiële positie van Bpf Beton en probeert deze zo goed mogelijk te verbeteren met de middelen die het bestuur ter beschikking staan. Onder meer via de website en nieuwsbrieven houdt het bestuur de werkgevers, (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en overige belanghebbenden goed op de hoogte van de ontwikkelingen.

Ook dit jaar besteedde het bestuur veel aandacht aan de geschiktheid van de bestuursleden, zowel individueel als voor het bestuur als geheel. De steeds toenemende geschiktheidseisen zorgen ervoor dat het bestuur voortdurend bezig is kennis op peil te houden. Het bestuur houdt daarbij de doelstellingen van Bpf Beton voor ogen, te weten: het uitkeren van ouderdoms- en nabestaandenpensioen in geval van ouderdom en overlijden en het nastreven van het toeslagenbeleid zoals eerder opgenomen in dit bestuursverslag.

Het bestuur bedankt hierbij alle medewerkers van de uitvoeringsorganisatie, de vermogensbeheerders en de externe partijen (beleggingsadviseur, onafhankelijke accountant en actuarissen) voor de medewerking aan het handhaven van het bovengenoemde doel, wat dit jaar met de nodige inspanningen gepaard is gegaan.

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie

Amsterdam, 21 juni 2019

De heer G.W. van der Peijl
Voorzitter

De heer H.J. Wuijten
Plaatsvervangend secretaris

De heer D.P. Slob
Plaatsvervangend voorzitter

Mevrouw A. Houtman
Bestuurslid

De heer F. Doeve
Bestuurslid

De heer S.J.H. Borghouts
Bestuurslid

Mevrouw Y. Folkers
Bestuurslid

De heer A. Jorna
Bestuurslid

7 Jaarrekening

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie statutair gevestigd te Amsterdam de jaarrekening over boekjaar 2018 eindigend op 31 december 2018. In hoofdstuk 8 Overige gegevens volgen de verklaringen van de certificerend actuaire en van de onafhankelijke accountant van het pensioenfonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

7.1 Balans per 31 december

(na voorgestelde bestemming saldo baten en lasten)

(x € 1.000)	Toelichting *)	2018 EUR	2017 EUR
Activa			
Vastgoedbeleggingen		93.401	80.019
Aandelen		243.943	304.406
Vastrentende waarden		516.340	471.801
Derivaten		97.003	90.077
Overige beleggingen		39.975	49.419
Beleggingen voor risico fonds	7.4.1	990.662	995.722
Vorderingen en overlopende activa	7.4.2	3.299	852
Overige activa	7.4.3	878	3.400
		994.839	999.974
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	7.4.4	-27.731	34.827
Technische voorziening voor risico fonds	7.4.5		
Technische voorziening		994.049	931.829
Overige technische voorziening		18	16
Overige schulden en overlopende passiva	7.4.6	28.503	33.302
		994.839	999.974

*) De nummering verwijst naar de toelichting

Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)	%	%
Actuele dekkingsgraad	97,2	103,7
Beleidsdekkingsgraad	102,4	102,0

7.2 Staat van baten en lasten

<i>(x € 1.000)</i>	Toelichting	2018 EUR	2017 EUR
Baten			
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	7.5.1	33.684	31.480
Beleggingsresultaten risico fonds	7.5.2	-16.253	41.682
Overige baten	7.5.3	-	4
		17.431	73.166
Lasten			
Pensioenuitkeringen	7.5.4	14.729	14.706
Pensioenuitvoeringskosten	7.5.5	1.942	2.553
Mutatie technische voorzieningen:	7.5.6		
· Pensioenopbouw		37.939	37.644
· Rentetoevoegingen		-2.489	-2.065
· Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-13.485	-13.351
· Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-946	-100
· Wijziging marktrente		47.400	-14.060
· Wijziging overige actuariële uitgangspunten		-4.211	-
· Inkoop uit hoofde van VPL regeling		-	-50
· Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen		-1.988	-1.101
		62.220	6.917
Mutatie overige technische voorziening	7.5.7	2	7
Saldo overdrachten van rechten	7.5.8	1.007	126
Overige lasten	7.5.9	89	-
		79.989	24.309
Saldo van baten en lasten		-62.558	48.857

Bestemming van het saldo van baten en lasten

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Mutatie algemene reserve	-64.831	41.718
Mutatie solvabiliteitsreserve	2.273	6.832
Mutatie bestemmingsreserve VPL	-	307
Saldo van baten en lasten	-62.558	48.857

7.3 Kasstroomoverzicht

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	30.951	31.283
Ontvangen waardeoverdrachten	1.394	162
Betaalde pensioenuitkeringen	-14.697	-14.733
Betaalde waardeoverdrachten	-2.484	-130
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-1.570	-2.994
Overige baten en lasten	-	4
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	13.594	13.592
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	1.031.667	611.843
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	12.586	13.126
Aankopen beleggingen	-1.057.818	-634.058
Overige ontvangsten en uitgaven inzake beleggingen	287	-115
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-2.838	-2.465
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-16.116	-11.669
Mutatie geldmiddelen	-2.522	1.923
Geldmiddelen per 1 januari	3.400	1.477
Mutatie geldmiddelen	-2.522	1.923
Geldmiddelen per 31 december	878	3.400

7.4 Algemene toelichting

7.4.1 Inleiding

Het doel van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41199582, statutair gevestigd te Amsterdam (hierna het 'fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota van het fonds.

Het vestigingsadres is Einsteinweg 12, 3404 LL, IJsselstein.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Het bestuur heeft op 14 juni 2019 de jaarrekening opgemaakt.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar.

7.4.2 Schattingswijzigingen

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen.

Met ingang van boekjaar 2018 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op de Prognosetafel AG2018 zoals gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap (AG). De algemene sterftetekansen die volgen uit de tafel worden voor het pensioenfonds gecorrigeerd in verband met ervaringssterfte.

De wijziging naar de Prognosetafel AG2018 heeft geleid tot een verlaging van de voorziening pensioenverplichting van € 11.387. De correctie voor ervaringssterfte heeft geleid tot een verhoging van € 6.279. Deze wijzigingen zijn bepaald per 31 december 2018 en het resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als "Wijzigingen actuariële uitgangspunten" in het verslagjaar verantwoord.

7.4.3 Algemene grondslagen

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de winst- en-verliesrekening en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen e.d., worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31 december 2018	31 december 2017
	EUR	EUR
USD	1,14	1,20
JPY	125,41	135,27
GBP	0,90	0,89
CHF	1,13	1,17

7.4.4 Specifieke grondslagen

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, slechts indien de reële waarde van beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering. Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Reële waarde

De beleggingen van het fonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde per 31 december van het boekjaar. Voor niet-beursgenoteerde participaties en deelnemingen in onroerende zakenmaatschappijen is dit de berekende intrinsieke waarde die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

De reële waarde van de vastgoedfondsen die in internationaal vastgoed beleggen worden gewaardeerd op basis van de door de onderliggende vastgoedfondsen opgegeven beleggingswaarden van die fondsen, zoals deze op het moment van waardering aan de beheerder ter beschikking staan. Overige vermogensbestanddelen van het fonds worden gewaardeerd volgens algemeen aanvaarde verslaggevingsgrondslagen.

Aandelen

De reële waarde van niet-beursgenoteerde participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de per balansdatum geldende beurskoers.

Niet-beursgenoteerde vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waarde wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van geldende markttrente, waarin opgenomen een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico.

Deposito's en vorderingen op banken worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs.

Participaties in beleggingsfondsen die beleggen in hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde is berekend door middel van de "discounted cash flow"-methode (hierna: DCF-model). Bij de actuele waarde berekening is uitgegaan van een aantal parameters c.q. veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en de verwachte kasstroom. De disconteringsvoet bestaat uit een basisrente gelijk aan de euroswapcurve plus opslagen voor type onderpand, soort financiering en risicocategorie. De verwachte kasstroom is de te ontvangen rente en aflossing op basis van het gewogen gemiddelde moment van ontvangst inclusief het vervroegd aflossingsrisico. De gehanteerde parameters in het DCF-model zijn ultimo boekjaar geactualiseerd.

Leningen worden gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de contante waarde van de met vervroegde aflossing aangepaste kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de marktwaarde van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor gehanteerde waarderingsmodellen. Rentewaps worden gewaardeerd op basis van de verdisconteerde kasstromen tegen de zero-coupon swaprentecurve (EURIBOR). Creditposities in derivaten worden separaat verantwoord onder de overige schulden.

Overige beleggingen

De reële waarde van niet-beursgenoteerde participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Hieronder worden de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het fonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit financieel toetsingskader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen.

Algemene reserve

Deze reserve is dat deel van het vermogen dat resteert nadat via de resultaatbestemming de solvabiliteitsreserve op het gewenste niveau is gebracht. Er is geen sprake van een maximering van de algemene reserve.

Solvabiliteitsreserve

De hoogte van de Solvabiliteitsreserve is gelijk aan het Vereist Eigen Vermogen berekend op basis van het standaardmodel van DNB.

Bestemmingsreserve VPL

Na het beëindigen van de VPL-regeling per 1 januari 2017 zijn nog nakomende premies VPL ontvangen. Het bestuur heeft besloten deze ontvangsten te reserveren voor onvoorziene nakomende aanspraken van deelnemers uit hoofde van de VPL-regeling. De hoogte van de bestemmingsreserve VPL is gelijk aan de nakomende premiepremiebetalingen VPL.

Technische voorziening

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds wordt gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december:

Overlevingstafel en ervaringssterfte

De voorziening ultimo jaar is berekend op basis van de door het Koninklijk Actuarieel Genootschap gepubliceerde Prognosetafel AG2018, startkolom 2019 (2017: Prognosetafel AG2016, startkolom 2018). De sterftetekansen zijn gecorrigeerd voor het verschil tussen de gehele Nederlandse bevolking en de deelnemerspopulatie van het pensioenfonds door gebruik te maken van fondsspecifieke correctiefactoren, berekend op basis van het Willis Towers Watson ervaringssterftemodel 2018. De overlevingskansen van de kinderen aan wie een wezenpensioen wordt uitgekeerd worden op één gesteld (geen sterfte).

Partnerfrequentie

Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegane partnerpensioenen wordt uitgegaan van de partnerfrequentie zoals opgenomen in de CBS data 2013. De partnerfrequentie wordt op de pensioendatum op 100% verondersteld. Na de pensioendatum wordt uitgegaan van het bepaalde partnersysteem.

Leeftijdsverschil man-vrouw

Voor partnerpensioenen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.

Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

Ter dekking van nog niet ingegaan wezenpensioen wordt de voorziening voor het latente partnerpensioen voor deelnemers die nog niet gepensioneerd zijn met 2% verhoogd.

Voorziening voor toekomstige excassokosten

Ter dekking van toekomstige administratiekosten is een voorziening administratiekosten opgenomen. Deze voorziening bedraagt 6,25% van de totale netto voorziening pensioenverplichtingen.

Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten

De technische voorzieningen voor de premievrijgestelde aanspraken van arbeidsongeschikte deelnemers worden bepaald als de contante waarde van de toekomstig op te bouwen aanspraken.

Voorziening voor het risico van premievrijstelling

Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door de invaliditeitsopslag uit de premie van de afgelopen twee jaar te nemen.

Niet opgevraagd pensioen

Voor verzekerden die op de balansdatum de pensioenleeftijd ten hoogste vijf jaar geleden hebben bereikt en op de balansdatum nog geen ouderdompensioen hebben opgevraagd, zijn, naast de contante waarde van de toekomstige uitkeringen, ook de vervallen pensioentermijnen opgenomen in de technische voorziening. Wanneer er vijf jaar na de pensioenleeftijd voor de verzekerde nog steeds sprake is van niet opgevraagd pensioen, valt de voorziening voor de vervallen pensioentermijnen vrij. Periodiek wordt de reservering voor niet opgevraagd pensioen getoetst.

Overige technische voorziening

Onder het hoofd 'Overige technische voorziening' worden voorzieningen opgenomen voor met de pensioenverplichtingen samenhangende risico's voor zover niet opgenomen in de berekening van de pensioenvoorziening. Het betreft hier voorziening gemoedsbezwaarden.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans. Onder het FTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen voor risico fonds (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

De premiebaten in het boekjaar zijn gebaseerd op de voorlopige loonsomopgaven van de werkgevers, tenzij definitieve loonsomopgaven al zijn verwerkt in dat boekjaar.

Beleggingsresultaten

Directe en indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsresultaten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsresultaten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingskosten.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen, e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De kosten worden gerapporteerd inclusief BTW.

Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking uit technische voorziening voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode. Jaarlijks wordt 6,25% van de pensioenopbouw en de inkomende waardeoverdrachten toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van de pensioenuitvoeringskosten. Daarnaast valt 6,25% van de uitkeringen, afkopen en uitgaande waardeoverdrachten vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten).

Wijziging rentetermijnstructuur

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Mutatie technische voorzieningen uit hoofde van wijziging actuariële uitgangspunten heeft betrekking op de aanpassing van de sterftetafels. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar de toelichting in de grondslagen inzake schattingswijzigingen.

Saldo overdrachten van rechten voor risico fonds

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

7.4.5 Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

7.5 Toelichting op de Balans

7.5.1 Beleggingen voor risico fonds

Verloopoverzicht van belegde waarden per beleggingscategorie

Ultimo 2018

(x € 1.000)	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per						
1 januari 2018	80.019	304.406	471.801	57.949	49.419	963.594
Aankopen	21.499	709.565	309.352	12.047	5.355	1.057.818
Verkopen	-8.591	-750.279	-260.582	-	-12.215	-1.031.667
Overige mutaties	-810	-	-124	-	647	-287
Waardemutaties	1.284	-19.749	-4.107	-198	-3.231	-26.001
Stand per 31 december 2018	93.401	243.943	516.340	69.798	39.975	963.457
Bij: Derivaten met een negatieve waarde						27.205
						990.662

Ultimo 2017

(x € 1.000)	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per						
1 januari 2017	57.149	277.220	419.692	73.465	82.715	910.241
Aankopen	26.753	139.966	416.561	-	50.778	634.058
Verkopen	-461	-147.609	-368.433	-11.565	-83.775	-611.843
Overige mutaties	-525	-	132	-	508	115
Waardemutaties	-2.897	34.829	3.849	-3.951	-807	31.023
Stand per 31 december 2017	80.019	304.406	471.801	57.949	49.419	963.594
Bij: Derivaten met een negatieve waarde						32.128
						995.722

Het fonds belegt zowel in 2018 als in 2017 niet in premiebijdragende ondernemingen. Zowel ultimo 2018 als ultimo 2017 heeft het fonds geen beleggingen uitgeleend en heeft het fonds geen andere constructies waarbij de beleggingen niet ter directe beschikking van het fonds staan.

In de beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van derivaten, er is sprake van collateral management. Ultimo 2018 bedraagt het in de beleggingsfondsen ontvangen collateral € 1.334 (2017: € 1.169) en het betaalde collateral € - (2017: € -).

Voor directe beleggingen in derivaten is onderpand ontvangen in de vorm van staatsobligaties Frankrijk, Duitsland en Groot-Brittannië ter waarde van € 32.985 (2017: € 29.109).

Derivaten met een negatieve waarde zijn verantwoord onder de overige schulden en overlopende passiva.

Reële waarde

Schattingen en oordelen

Afgezien van de beleggingsvorderingen, -schulden en liquide middelen zijn de beleggingen van het pensioenfonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor een deel van de beleggingen van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Echter, bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van verschillende waarderingssystemen, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

Gehanteerde waarderingssystematiek op basis van Richtlijn 290

(x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen EUR	NCW- berekeningen EUR	Andere methode(n) EUR	Totaal EUR
Stand per 31 december 2018				
Vastgoedbeleggingen	-	-	93.401	93.401
Aandelen	-	-	243.943	243.943
Vastrentende waarden	202.336	52.278	261.726	516.340
Derivaten	-	69.798	-	69.798
Overige beleggingen	-	-	39.975	39.975
	202.336	122.076	639.045	963.457
Stand per 31 december 2017				
Vastgoedbeleggingen	-	-	80.019	80.019
Aandelen	-	-	304.406	304.406
Vastrentende waarden	181.593	41.491	248.717	471.801
Derivaten	-	57.949	-	57.949
Overige beleggingen	-	-	49.419	49.419
	181.593	99.440	682.561	963.594

Schatting van reële waarde

Vastgoedbeleggingen

Het deel van de waarde aan vastgoedbeleggingen dat is opgenomen op basis van 'andere methode' betreft indirect vastgoed. Vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde per 31 december van het boekjaar. Voor niet-beursgenoteerde participaties en deelnemingen in onroerende zakenmaatschappijen is dit de berekende intrinsieke waarde die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Aandelen

Van de belegde waarde in aandelen staat de waarde van aandelenfondsen opgenomen als vastgesteld op basis van 'andere methode'. Aandelenfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde.

Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden dat is opgenomen op basis van "genoteerde marktprijzen" betreft vooral staatsobligaties. Onder "NCW berekeningen" zijn de hypotheek opgenomen waar bij de schatting van de reële waarde van hypotheek wordt uitgegaan van verwachte toekomstige kasstromen. Onder "andere methode" zijn de obligatiebeleggingsfondsen opgenomen die worden gewaardeerd tegen berekende intrinsieke waarde.

Derivaten

Bij de schatting van de reële waarde van derivaten wordt uitgegaan van verwachte toekomstige kasstromen.

Overige beleggingen

Onder "andere methode" zijn de commodities opgenomen die worden gewaardeerd tegen berekende intrinsieke waarde. Onder "andere methode" zijn tevens de liquide middelen met betrekking tot beleggingsactiviteiten, beleggingsdebiteuren en -crediteuren verantwoord.

Vastgoedbeleggingen

De vastgoedbeleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Indirect vastgoed	92.025	77.833
Beleggingsdebiteuren vastgoed	1.376	2.186
Stand per 31 december	93.401	80.019

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Aandelenbeleggingsfondsen	243.943	304.406
Stand per 31 december	243.943	304.406

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
<i>Directe vastrentende waardenbeleggingen:</i>		
Staatsobligaties (beursgenoteerd)	202.336	181.593
Hypotheek	52.195	41.394
Leningen op schuldbekentenis	83	97
<i>Indirecte vastrentende waardenbeleggingen:</i>		
Obligatiebeleggingsfondsen	260.818	247.770
<i>Overige</i>		
Beleggingsdebiteuren vastrentende waarden	908	947
Stand per 31 december	516.340	471.801

Derivaten

De derivaten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Rente derivaten	69.356	55.619
Valuta derivaten	439	2.273
Overige derivaten	3	57
Stand per 31 december	69.798	57.949

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten voornamelijk om het valutarisico en het renterisico af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Renteswaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps wordt de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloed.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2018:

Type contract	Contractomvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva
	EUR	EUR	EUR
Interest rate swaps	413.086	95.817	26.461
Valutaderivaten	289.504	1.183	744
Futures	-6.374	3	-
	696.216	97.003	27.205

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2017:

Type contract	Contractomvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva
	EUR	EUR	EUR
Interest rate swaps	396.992	87.477	31.858
Valutaderivaten	255.035	2.543	270
Futures	-5.173	57	-
	646.854	90.077	32.128

Overige beleggingen

De overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Commodities*	44.270	49.174
Liquide middelen	-5.450	-263
Beleggingsdebiteuren	1.155	508
Stand per 31 december	39.975	49.419

* Het commodities fonds heeft geen fysieke belangen in grondstoffen, maar neemt posities in grondstoffen door middel van financiële derivaten. Het commodities fonds is belegd in 22 liquide goederentermijncontracten. Behalve derivaten is het commodities fonds belegd in korte staatsobligaties en cash.

Door het pensioenfonds wordt niet belegd in premiebijdragende (aangesloten) ondernemingen.

7.5.2 Vorderingen en overlopende activa

Specificatie vorderingen en overlopende activa

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Vordering op werkgevers	3.267	654
Vordering op deelnemers	32	40
Terug te vorderen BTW 2009-2014	-	81
Administratiekosten	-	22
Overige vorderingen	-	55
Stand per 31 december	3.299	852

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Nadere specificatie 'Vorderingen op werkgevers'

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Werkgevers	3.397	781
Voorziening dubieuze debiteuren	-130	-127
Stand per 31 december	3.267	654

In 2018 is een bedrag van € 3 gedoteerd aan de voorziening (2017: vrijgevallen € 55). Er werd een bedrag van € 4 aan premies ontvangen die in voorgaande jaren als oninbaar waren afgeschreven (2017: afschrijving € 48).

7.5.3 Overige activa

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Liquide middelen	878	3.400
Stand per 31 december	878	3.400

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de overige beleggingen opgenomen.

Er zijn geen kredietfaciliteiten.

7.5.4 Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen 2018

<i>(x € 1.000)</i>	Solvabiliteits- reserve	Bestemmings reserve VPL	Algemene reserve	Totaal
Stand per 31 december 2017	160.108	307	-125.588	34.827
Uit bestemming saldo van baten en lasten	2.273	-	-64.831	-62.558
Stand per 31 december 2018	162.381	307	-190.419	-27.731

Mutatieoverzicht eigen vermogen 2017

<i>(x € 1.000)</i>	Solvabiliteits- reserve	Bestemmings reserve VPL	Algemene reserve	Totaal
Stand per 31 december 2016	153.276	-	-167.306	-14.030
Uit bestemming saldo van baten en lasten	6.832	307	41.718	48.857
Stand per 31 december 2017	160.108	307	-125.588	34.827

Solvabiliteit

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR	%	EUR	%
Aanwezig vermogen	966.011	97,2	966.349	103,7
Af: technische voorzieningen op FTK-waardering	994.049	100,0	931.829	100,0
Eigen vermogen	-28.038	-2,8	34.520	3,7
Af: vereist eigen vermogen	162.381	16,3	160.108	17,2
Vrij vermogen	-190.419	-19,1	-125.588	-13,5
Minimaal vereist eigen vermogen	44.733	4,5	41.001	4,4
Actuele dekkingsgraad		97,2		103,7
Beleidsdekkingsgraad		102,4		102,0

Herstelplan

Per 1 januari 2018 was de beleidsdekkingsgraad 102,0% en lag daarmee onder het vereist eigen vermogen. Er is sprake van een dekkingstekort waardoor het fonds verplicht was om op uiterlijk 31 maart 2018 een herstelplan in te dienen bij DNB. Het fonds heeft op 28 maart 2018 het herstelplan verstuurd naar DNB. Hiermee vervalt het reeds bestaande herstelplan.

In het nieuwe herstelplan heeft het fonds aangegeven welke maatregelen worden ingezet om binnen 10 jaar het vereist eigen vermogen te behalen. Het fonds heeft zich ten doel gesteld om in 2027 een beleidsdekkingsgraad van 122,1% te hebben. Bij het opstellen van het herstelplan heeft het bestuur zich laten ondersteunen door externe adviseurs. Het herstelplan is goedgekeurd door toezichthouder DNB.

Het herstelplan is opgesteld op basis van de in 2018 geldende pensioenregeling, er wordt niet uitgegaan van aanvullende maatregelen.

In 2018 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

(x € 1.000)	Werkelijk	Herstelplan
	2018	2018
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	103,7%	103,7%
Premie	-0,9%	-1,0%
Uitkeringen	0,2%	0,1%
Verandering van de rentetermijnstructuur	-5,0%	0,0%
Rendement op beleggingen	-1,5%	4,1%
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,7%	-0,1%
Dekkingsgraad per 31 december	97,2%	106,8%

In het herstelplan wordt uitgegaan van een dekkingsgraad van 103,7% primo 2018.

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2018 97,2% en liep daarmee achter op het herstelplan dat uitgaat van 106,8% op die datum.

De verandering van de rentetermijnstructuur heeft geleid tot een daling van de dekkingsgraad. In het herstelplan is de verandering van de rentetermijnstructuur per definitie op nul gesteld. Bij de bepaling van de werkelijke dekkingsgraad is van de daadwerkelijke rentetermijnstructuur ultimo van het boekjaar uitgegaan die lager is dan de rentetermijnstructuur primo het jaar.

Het rendement op beleggingen heeft meer negatief bijgedragen aan de dekkingsgraad dan verwacht volgens het herstelplan. Dit wordt verklaard doordat in het herstelplan is uitgegaan van een hoger rendement dan het rendement op de beleggingen werkelijk was.

Het effect bij overige oorzaken en kruiseffecten wordt voornamelijk veroorzaakt door het resultaat door wijzigingen van de actuariële uitgangspunten. De in het herstelplan opgegeven maatregelen zijn volledig uitgevoerd, in het verslagjaar of het lopende jaar is geen definitieve korting doorgevoerd.

Ultimo 2018 was nog steeds sprake van een dekkingstekort. Daarom is op 22 maart 2019 een update van het herstelplan aan DNB verstuurd. Uit de update van het herstelplan 2019 volgt dat het fonds binnen de hersteltermijn uit zowel dekkingstekort als reservetekort zal zijn en vooralsnog niet hoeft te korten. Op 23 mei 2019 heeft DNB ingestemd met het herstelplan.

7.5.5 Technische voorzieningen

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Basisregeling	981.463	919.954
Premievrijstelling / IBNR	12.586	11.875
Stand per 31 december	994.049	931.829

Mutatieoverzicht voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	931.829	924.912
Pensioenopbouw	37.939	37.644
Rentetoevoegingen	-2.489	-2.065
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-13.485	-13.351
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-946	-100
Wijziging marktrente	47.400	-14.060
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-4.211	-
Inkoop uit hoofde van VPL regeling	-	-50
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-1.988	-1.101
Stand per 31 december	994.049	931.829

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten en lasten.

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

(x € 1.000)	2018		2017	
	aantallen	EUR	aantallen	EUR
Actieve deelnemers	6.747	373.991	6.485	360.142
Pensioengerechtigden	7.720	229.942	7.679	216.485
Gewezen deelnemers	16.242	319.247	16.096	289.212
Overigen	-	12.528	-	11.284
Netto pensioenverplichtingen	30.709	935.708	30.260	877.123
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	-	58.341	-	54.706
Stand per 31 december	30.709	994.049	30.260	931.829

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Overige technische voorziening

(x € 1.000)	2018	2017
	EUR	EUR
Spaarfondsgemoedsbezwaarden		
Stand per 1 januari	16	9
Premie	-	7
Rentetoevoeging	2	-
Stand per 31 december	18	16

Spaarfonds gemoedsbezwaarden

Het bestuur kan individuele vrijstelling van deelneming aan de verplichte pensioenregelingen aan een werknemer verlenen, indien deze gemoedsbezwaren heeft tegen iedere vorm van verzekeren. Dit ontslaat zijn werkgever noch betrokkene van de verplichting tot afdracht van de reguliere bijdragen aan het fonds. Deze bijdragen worden op een individuele spaarrekening gestort, waaraan jaarlijks intrest wordt toegevoegd. De gespaarde bijdragen van de gemoedsbezwaarden worden na het bereiken van de 68-jarige leeftijd in gelijke termijnen aan betrokkene gedurende 15 jaar uitgekeerd. Bij overlijden van de gemoedsbezwaarde voordat de uitkeringen zijn ingegaan, wordt het saldo in gelijke termijnen gedurende 15 jaar aan de partner uitgekeerd. Bij overlijden van de gemoedsbezwaarde na ingang van de uitkering, worden de uitkeringen gedurende de resterende periode voortgezet ten behoeve van de partner.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De regeling kent een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar en is een middelloonregeling. De toetredingsleeftijd is 21 jaar. Voor 2018 bedraagt het opbouwpercentage 1,875% (2017: 1,875%) van de pensioengrondslag. Het maximum pensioensalaris, de vaste bestanddelen van het inkomen, is gelijk aan het maximum premieloon als bedoeld in artikel 17 van de Wet financiering sociale verzekeringen.

Er is sprake van opbouw voor een levenslang partnerpensioen, dat 70% van het (haalbare) ouderdomspensioen bedraagt. In de regeling zijn tevens premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en flexibiliseringsmogelijkheden opgenomen.

Toeslagverlening

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Er bestaat geen recht op toeslagen. De premie bevat geen expliciete opslag ten behoeve van het toeslagbeleid. Bovendien wordt er door het pensioenfonds geen reserve aangehouden om in de toekomst toeslagen te kunnen verlenen. De voorwaardelijke toeslagen worden gefinancierd uit overrendementen.

De ambitie van de toeslagverlening is:

- a) een toeslag te verlenen op de pensioenaanspraken van deelnemers, gewezen deelnemers en andere aanspraakgerechtigden van maximaal de stijging van het CBS-consumentenprijsindexcijfer, alle huishoudens. Als referteperiode voor de vaststelling van de toeslag wordt uitgegaan van de periode aanvangende 1 juli van het afgelopen jaar tot 1 juli van het jaar daarvoor;
- b) een toeslag te verlenen op de pensioenrechten van pensioengerechtigden van maximaal de stijging van het CBS-consumentenprijsindexcijfer, alle huishoudens. Als referteperiode voor de vaststelling van de toeslag wordt uitgegaan van de periode aanvangende 1 juli van het afgelopen jaar tot 1 juli van het jaar daarvoor.

Het toeslagbeleid is gebaseerd op toekomstbestendige toeslagverlening. Het fonds verleent alleen een toeslag indien de beleidsdekkingsgraad per 1 januari van het kalenderjaar van het fonds zich boven de 110% bevindt. De hoogte van de toeslag is afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad en de hierboven genoemde toeslagambitie. Hierbij wordt rekening gehouden met de wettelijke voorschriften voor toekomstbestendige toeslag.

Eventuele toeslag vindt plaats per 1 januari van enig jaar en wordt verleend over de pensioenaanspraken en pensioenrechten per 31 december van het laatste kalenderjaar, met inbegrip van eerder verleende toeslagen. Nadat de toeslag is verleend maakt de toeslag deel uit van de pensioenaanspraak of het pensioenrecht.

Feitelijke toekenning van toeslagen zal altijd eerst plaatsvinden na een daartoe door het bestuur genomen besluit. In de afgelopen drie jaren zijn de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen verhoogd met

	actieven	Inactieven
1 januari 2018	0,00%	0,00%
1 januari 2017	0,00%	0,00%
1 januari 2016	0,00%	0,00%

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2019 geen toeslagen te verlenen.

Overige schulden en overlopende passiva

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Te verrekenen premies	77	197
Derivaten met negatieve waarde	27.205	32.128
Waardeoverdrachten	79	162
Belastingen en premies sociale verzekeringen	299	275
Vermogensbeheerkosten	461	417
Advies- en controlekosten	153	116
Administratiekosten	133	-
Bestuurskosten	22	-
Overige schulden	74	7
Stand per 31 december	28.503	33.302

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

7.5.6 Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR	EUR	EUR	EUR
Technische voorzieningen (FTK-waardering)		994.049		931.829
Buffers:				
S1 Renterisico	35.492		35.698	
S2 Risico zakelijke waarden	115.000		111.916	
S3 Valutarisico	17.127		15.391	
S4 Grondstoffenrisico	-		19.873	
S5 Kredietrisico	40.301		39.856	
S6 Verzekeringstechnisch risico	30.351		28.634	
S7 Liquiditeitsrisico	-		-	
S8 Concentratierisico	-		-	
S9 Operationeel risico	-		-	
S10 Risico voor actief beheer	-		-	
Diversificatie-effect	-75.890		-91.260	
Totaal S (vereiste buffers)		<u>162.381</u>		<u>160.108</u>
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)		1.156.430		1.091.937
Pensioenvermogen (totaal activa - schulden)		<u>966.011</u>		<u>966.349</u>
Tekort		<u>-190.419</u>		<u>-125.588</u>

Het pensioenfonds heeft ter afdekking van risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds het standaard model van DNB toe, waarbij uitgegaan wordt van het vereist vermogen in evenwichtssituatie, gebaseerd op de strategische asset mix.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid
- premiebeleid
- herverzekeringsbeleid
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico's (S1 – S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het pensioenfonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het pensioenfonds loopt nader toegelicht.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan op hoofdlijnen worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

<i>(x € 1.000)</i>	31 december 2018	31 december 2018	31 december 2017	31 december 2017
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Vastrentende waarden (voor derivaten)	572.667	8,4	570.707	7,6
Vastrentende waarden (na derivaten)	643.193	19,5	627.293	19,7
Duration van de technische voorzieningen	994.049	21,6	931.829	21,2

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van de beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid van het fonds is gericht op het verkleinen van de "duration-mismatch". Dit wordt gerealiseerd door het kopen van meer langlopende obligaties in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duration van nul), binnen de portefeuille kortlopende obligaties vervangen door langlopende obligaties of door middel van renteswaps.

Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente (bijvoorbeeld Euribor). Hierdoor wordt de "duration-mismatch" verkleind, maar het pensioenfonds wordt wel afhankelijk van de ontwikkeling van de korte rente die het pensioenfonds aan de tegenpartij betaalt. Bij het afsluiten van een swap kunnen dus mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeit, tegenpartij en juridisch risico).

In 2015 is besloten om met ingang van juni 2015 het renterisico van de pensioenverplichtingen voor 55% af te dekken. Dit matchpercentage wordt bereikt door een combinatie van vastrentende waarden en discretionaire swaps. Als bandbreedte wordt een marge aangehouden van 5% naar beneden en naar boven. Elk kwartaal ultimo zal de fiduciair manager het matchpercentage monitoren en indien deze buiten de gestelde bandbreedte komt rebalancen naar het afgesproken matchpercentage. Hierbij vindt afstemming op de meest recente schatting van de pensioenverplichtingen plaats. Het matchpercentage wordt na de rebalancing passief beheerd. Hierdoor kunnen veranderingen in de verplichtingen en beleggingen gedurende het kwartaal resulteren in een afwijking van het beoogde match- en afdekkingpercentage. De renteafdekking per balansdatum, op basis van marktrente, bedraagt 52,1%.

Het bestuur hanteert een zogenaamde 'bucket' benadering in het matchingbeleid, waarbij de matching van de verplichtingen plaatsvindt per mandje van looptijden van 5 jaar teneinde het risico van veranderingen in de rentetermijnstructuur zoveel mogelijk te elimineren. Er vindt geen automatische rebalancing op bucketniveau plaats.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

<i>(x € 1.000)</i>	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR	%	EUR	%
Resterende looptijd < 1 jaar	105.108	17,0	97.413	16,9
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	97.435	15,7	86.237	15,0
Resterende looptijd > 5 jaar	416.553	67,3	392.504	68,1
	619.096	100,0	576.154	100,0

Het in de balans verantwoorde saldo vastrentende waarden ad € 516.340 (2017: € 471.801) is niet gelijk aan het in bovenstaande tabel genoemde saldo vastrentende waarden. Dit wordt veroorzaakt doordat in deze paragraaf het doorkijk-principe wordt toegepast. Het verschil ultimo boekjaar is in onderstaande tabel nader gekwantificeerd:

<i>(x € 1.000)</i>	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR		EUR	
Vastrentende waarden balans	516.340		471.801	
Rente derivaten	69.472		55.617	
Valuta derivaten	-161		-1.205	
Staatsobligaties in commodityfondsen	45.984		56.382	
Overige	-12.539		-6.441	
Totaal correctie " doorkijkprincipe"	102.756		104.353	
Vastrentende waarden risicoparagraaf	619.096		576.154	

De benodigde buffer voor het renterisico bedraagt € 35.492 (2017: € 35.698).

Risico zakelijke waarden (S2)

Prijnsrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie.

De segmentatie van vastgoed naar sectoren is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR	%	EUR	%
Kantoren	3.950	4,2	10.322	12,9
Winkels	25.886	27,7	22.105	27,6
Bedrijfsruimten	31.997	34,3	4.230	5,3
Woningen	5.036	5,4	25.243	31,6
Overige*	26.532	28,4	18.119	22,6
	93.401	100,0	80.019	100,0

* Onder overige valt een bedrag van € 13.617 onder vastgoed Zorgsector (2017: € 3.303).

De segmentatie van vastgoed naar regio is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR	%	EUR	%
Europa	68.123	72,9	53.882	67,3
Noord Amerika	16.546	17,7	16.944	21,2
Asia Pacific	8.732	9,4	9.193	11,5
	93.401	100,0	80.019	100,0

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar sectoren is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR	%	EUR	%
Beleggingsinstellingen	469	0,2	1.611	0,5
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	47.364	19,4	63.530	20,9
Nijverheid en industrie	106.215	43,6	148.007	48,6
Handel	16.242	6,7	17.627	5,8
Transport en opslag	4.440	1,8	3.144	1,0
Nutsbedrijven	9.360	3,8	10.286	3,4
Overige dienstverlening	50.345	20,6	51.734	17,0
Andere instellingen	9.508	3,9	8.467	2,8
	243.943	100,0	304.406	100,0

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar regio is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR	%	EUR	%
Europa	35.507	14,6	101.881	33,5
Noord Amerika	115.875	47,5	105.998	34,9
Overige mature markets	12.538	5,1	15.879	5,2
Asia Pacific	44.006	18,0	35.615	11,7
BRIC Landen	27.019	11,1	20.746	6,8
Emerging markets	6.069	2,5	7.440	2,4
Overige mature markets	2.929	1,2	16.847	5,5
	243.943	100,0	304.406	100,0

De benodigde buffer voor het risico zakelijke waarden bedraagt € 115.000 (2017: € 111.916).

Valutarisico (S3)

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2018 circa € 432.568 (2017: € 460.120). De netto risicopositie bedraagt circa 7% (2017: 7%).

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	(x € 1.000)		31 december	31 december
	EUR	EUR	2018	2017
	vóór	valuta-derivaten	EUR netto positie (na)	EUR netto positie (na)
EUR	530.889	-367.326	898.215	897.005
CHF	5.377	5.759	-382	360
GBP	17.262	18.124	-862	1.796
JPY	20.069	18.882	1.187	-47
USD	316.042	302.130	13.912	14.877
Overige	73.818	22.431	51.387	49.603
	963.457	-	963.457	963.594

De benodigde buffer voor het valutarisico bedraagt € 17.127 (2017: € 15.391).

Grondstoffenrisico (S4)

De omvang van de buffer voor het grondstoffenrisico moet dusdanig zijn dat een waardedaling van 35% kan worden opgevangen voor dat deel van de portefeuille dat in grondstoffen is belegd. Het bestuur heeft op 18 december 2018 besloten om in 2019 de beleggingen in grondstoffen te verkopen. Daarom wordt geen buffer meer aangehouden.

De benodigde buffer voor grondstoffenrisico bedraagt € 0 (2017: € 19.873).

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het pensioenfonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot OTC-derivaten wordt door het pensioenfonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door onderpand. Er wordt gebruik gemaakt van dagelijkse waarderingen.

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de vastrentende waarden naar sector weergegeven:

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR	%	EUR	%
Nederlandse overheidsinstellingen	63.433	10,2	61.165	10,6
Buitenlandse overheidsinstellingen	244.591	39,5	222.543	38,6
Beleggingsinstellingen	56.028	9,0	44.721	7,8
Transport en opslag	2.613	0,4	3.532	0,6
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	151.887	24,6	139.081	24,1
Vastgoed	2.951	0,5	3.177	0,6
Nijverheid en industrie	51.759	8,4	51.476	8,9
Handel	8.104	1,3	6.455	1,1
Overige dienstverlening	36.940	6,0	42.941	7,5
Diversen	790	0,1	1.063	0,2
	619.096	100,0	576.154	100,0

De verdeling van vastrentende waarden naar regio is weergegeven in onderstaande tabel:

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR	%	EUR	%
Europa	437.851	70,8	391.513	67,9
Noord Amerika	112.685	18,2	138.139	24,0
Overige Mature markets	7.561	1,2	7.815	1,4
Asia Pacific	11.860	1,9	7.638	1,3
BRIC Landen	3.665	0,6	3.782	0,7
Emerging markets	7.427	1,2	6.353	1,1
Overige Mature markets	38.047	6,1	20.914	3,6
	619.096	100,0	576.154	100,0

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille wordt het volgende overzicht gegeven:

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
	EUR	%	EUR	%
AAA	234.700	38,0	220.285	38,2
AA	102.324	16,5	81.868	14,2
A	50.706	8,2	50.311	8,7
BBB	71.474	11,5	68.882	12,0
Lager dan B	63.763	10,3	78.827	13,7
Not Rated *)	96.129	15,5	75.981	13,2
	619.096	100,0	576.154	100,0

*Het saldo bestaat met name uit rentederivaten € 69.356.

Voor de bepaling van de rating wordt afhankelijk van beschikbaarheid gebruik gemaakt van S&P, Moody's en Fitch.

De benodigde buffer voor het kredietrisico bedraagt € 40.301 (2017: € 39.856).

Verzekeringstechnische risico (S6)

Langlevenrisico

Het langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting.

Door toepassing van Prognosetafel AG2018 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het pensioenfonds is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeran.

Toeslagrisico

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagtoezegging voorwaardelijk is.

Het beleid en de ambitie inzake toeslagverlening is weergegeven in de korte beschrijving van de pensioenregeling, opgenomen in de toelichting op de balans, punt 5 technische voorziening.

De benodigde buffer voor het verzekeringstechnisch risico bedraagt € 30.351 (2017: € 28.634).

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het fonds in haar beleggingsportefeuille over voldoende obligaties beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Concentratierisico (S8)

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij.

Dit betreft per 31 december 2018 de volgende posten.

<i>(x € 1.000)</i>	31 december 2018	31 december 2017
	EUR	EUR
Obligaties		
Koninkrijk der Nederlanden	63.433	61.022
Bondsrepubliek Duitsland	71.460	60.726
Republiek Frankrijk	76.277	64.953
Verenigde Staten	51.729	59.881

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van beleggingen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Systeemrisico

Het systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Actief beheerrisico (S10)

Het actief beheerrisico heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nageleefde portefeuille.

Het fonds heeft beoordeeld dat voor het actief beheerrisico geen buffer hoeft te worden aangehouden.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het fonds, haar bestuurders, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders, voor zover zij bestuurder zijn in het fonds. Een bestuurder neemt deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar paragraaf 7.5.5. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders.

7.5.7 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Administratiekosten

Inzake het voeren van de administratie van het fonds is met ingang van 2018 een langlopende administratieovereenkomst met Centric Pension and Insurance Solutions B.V. overeengekomen. De overeenkomst zal gelden tot en met 31 december 2020. Met het bestuur zijn afspraken gemaakt over de vergoedingssystematiek. Deze systematiek bestaat zowel uit vaste als variabele componenten. De vergoeding voor 2019 bedraagt circa € 1,4 miljoen.

Vermogensbeheerkosten

Met de vermogensbeheerder Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. is de beheerovereenkomst met 1 jaar verlengd tot en met 31 december 2019. In 2019 bedraagt de vergoeding circa € 0,5 miljoen. Met de vermogensbeheerder BMO Global Asset Management is een beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd overeengekomen. Het contract kan jaarlijks worden opgezegd met een opzegtermijn van 3 maanden. De vergoeding over 2019 bedraagt circa € 1,8 miljoen.

Derivaten

Voor de contractomvang van de derivaten wordt verwezen naar de toelichting op de balans, punt 1 toelichting beleggingen voor risico fonds, behorende tot de jaarrekening 2018.

Interne audit

Met Mazars N.V. is een tweejarig contract aangegaan voor het vervullen van de sleutelfunctie interne audit ten behoeve van IORP II. De jaarlijkse kosten bedragen maximaal € 25 duizend.

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn na de balansdatum geen gebeurtenissen geweest van dien aard dat een wezenlijk ander beeld zou ontstaan van de financiële positie per einde 2018 dan op grond van dit verslag kan worden verkregen.

7.6 Toelichting op de staat van baten en lasten

7.6.1 Premiebijdragen risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Werkgevers- en werknemersgedeelte	33.430	30.163
Aanvullende verzekering	156	185
Bijdragen spaarfonds gemoedsbezwaarden	-	7
	<u>33.586</u>	<u>30.355</u>
Premie oude jaren	97	1.118
Mutatie inzake voorziening premiedebiteuren	-3	55
Afschrijving premiedebiteuren	4	-48
	<u>33.684</u>	<u>31.480</u>

De kostendekkende en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Kostendekkende premie	48.090	48.105
Gedempte kostendekkende premie	31.327	30.474
Feitelijke premie	33.586	30.355

De kostendekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2017 gepubliceerd door DNB).

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

	2018	2017
	EUR	EUR
Nominaal pensioeninkoop op marktwaarde	40.164	39.852
Opslag voor uitvoeringskosten	1.018	1.638
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	6.908	6.615
	<u>48.090</u>	<u>48.105</u>

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Nominaal pensioeninkoop op marktwaarde	18.045	17.367
Opslag voor uitvoeringskosten	1.018	1.638
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	3.104	2.883
Actuarieel benodigde premie voor voorwaardelijke onderdelen	9.160	8.586
	31.327	30.474

Het fonds hanteert een financieringsbeleid dat uitgaat van een gedempte premie. De gedempte premie wordt geacht kostendekkend te zijn. De gedempte premie wordt analoog aan de kostendekkende premie berekend. De gedempte kostendekkende premie is berekend op basis van een verwacht rendement. De gehanteerde rendementscurve is gebaseerd op de maximaal toegestane parameters, waarbij de gehele curve met 0,1%-punt wordt verlaagd, uit oogpunt van evenwichtige belangenafweging.

De samenstelling van de feitelijke premie is als volgt:

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Actuarieel benodigde koopsom	18.045	17.367
Opslag voor uitvoeringskosten	1.018	1.638
Solvabiliteitsopslag	3.104	2.883
Voorwaardelijke onderdelen	9.160	8.586
Opslag feitelijke premie	2.259	-119
	33.586	30.355

7.6.2 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

<i>(x 1.000)</i>	2018	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogensbeheer	Totaal
		EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoedbeleggingen		2.979	1.284	-415	3.848
Aandelen		3.477	-19.749	-550	-16.822
Vastrentende waarden		6.258	-4.107	-1.204	947
Derivaten		-	-198	-158	-356
Overige beleggingen		-128	-3.231	-90	-3.449
Overige opbrengst en lasten				-421	-421
		12.586	-26.001	-2.838	-16.253

(x 1.000)	2017	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogensbeheer	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoedbeleggingen	7.186	-2.897	-286	4.003	
Aandelen	-	34.829	-559	34.270	
Vastrentende waarden	5.955	3.849	-815	8.989	
Derivaten	-	-3.951	-236	-4.187	
Overige beleggingen	-15	-807	-116	-938	
Overige opbrengst en lasten	-	-	-455	-455	
	13.126	31.023	-2.467	41.682	

Transactiekosten zijn geen onderdeel van de kosten van vermogensbeheer. Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn tevens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen in 2018 € 1.394 (2017: € 1.154).

* Een deel van de algemene kosten is toegerekend aan de vermogensbeheerkosten.

7.6.3 Overige baten

(x € 1.000)	2018	2017
	EUR	EUR
Andere baten	-	4
	-	4

7.6.4 Pensioenuitkeringen

(x € 1.000)	2018	2017
	EUR	EUR
Ouderdomspensioen	11.339	10.846
Nabestaanden pensioen	2.669	2.680
Wezenpensioen	66	70
Afkopen	655	1.110
	14.729	14.706

De post Afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 474,11 (2017: € 467,89) per jaar (de afkoopgrens) overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

7.6.5 Pensioenuitvoeringskosten

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Administratiekosten	1.334	1.989
Accountantskosten	35	29
Bestuurskosten	223	201
Controle- en advieskosten (excl. accountantskosten)	295	271
Contributies en bijdragen	55	51
Overige kosten	-	12
	1.942	2.553

Een deel van de algemene kosten is toegerekend aan de vermogensbeheerkosten.

Honoraria onafhankelijke accountant

<i>(x € 1.000)</i>	EUR	EUR	EUR
	Accountant	Overig netwerk	Totaal
2018			
Controle van de jaarrekening	43	-	43
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	43	-	43
2017			
Controle van de jaarrekening	36	-	36
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	23	23
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	36	23	59

De accountantskosten zijn voor € 8 (2017: € 7) toegerekend aan vermogensbeheerkosten.

* De kosten voor fiscale advisering zijn geboekt onder controle- en advieskosten (excl. accountantskosten). Deze werkzaamheden zijn zowel in 2018 als 2017 uitgevoerd door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Bezoldiging Personeelsleden

Het fonds heeft zowel in 2018 als in 2017 geen personeel in dienst. De beheeractiviteiten worden op basis van een uitvoeringsovereenkomst verricht door personeel in dienst van Centric Pension and Income Solutions B.V., Qipo B.V. dan wel vermogensbeheerder.

Bezoldiging bestuurders

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten, overige kosten bestuur en overige bestuurskosten. De bezoldiging bestuurders en leden van de Raad van Toezicht en het verantwoordingsorgaan bedraagt in 2018 € 310 (2017: € 270), hiervan is toegerekend aan de vermogensbeheerkosten € 124 (2017: € 108).

Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

7.6.6 Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met -0.260% (2017: -0,217%), zijnde -€ 2.489 (2017: -€2.065). Het rentepercentage is afgeleid van de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2017.

Pensioenuitkeringen en afkopen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de reële waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Overige wijzigingen

(x € 1.000)	2018	2017
	EUR	EUR
Kanssystemen		
Sterfte	-2.362	-1.821
Arbeidsongeschiktheid	394	1.630
Mutaties	-20	-910
Totaal overige wijzigingen in de technische voorzieningen	-1.988	-1.101

7.6.7 Mutatie overige technische voorziening

(x € 1.000)	2018	2017
	EUR	EUR
Rentetoevoeging Spaarfonds gemoedsbezwaarden	2	-
Premie	-	7
Totaal overige wijzigingen in de technische voorzieningen	2	7

7.6.8 Saldo overdracht van rechten

(x € 1.000)	2018	2017
	EUR	EUR
Saldo overdrachten van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten	-1.477	-4
Uitgaande waardeoverdrachten	2.484	130
Subtotaal	1.007	126
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		
Toevoeging aan de technische voorzieningen	1.548	11
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-2.494	-111
Totaal overige resultaten	-946	-100
Saldo overdracht van rechten	61	26

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

7.6.9 Overige lasten

<i>(x € 1.000)</i>	2018	2017
	EUR	EUR
Andere lasten	89	-
	89	-

7.6.10 Belastingen

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

7.6.11 Bestemming saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het resultaat boekjaar is voor € 64.831 onttrokken aan de algemene reserve en voor € 2.273 toegevoegd aan de solvabiliteitsreserve .

7.6.12 Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie heeft de jaarrekening 2018 besproken in de vergadering van 14 juni 2019. Het jaarverslag is vastgesteld op 21 juni 2019.

Ondertekening bestuur voor akkoord
Amsterdam, 21 juni 2019

De heer G.W. van der Peijl
Voorzitter

De heer H.J. Wuijten
Plaatsvervangend secretaris

De heer D.P. Slob
Plaatsvervangend voorzitter

De heer F. Doeve
Bestuurslid

De heer S.J.H. Borghouts
Bestuurslid

Mevrouw Y. Folkers
Bestuurslid

De heer A. Jorna
Bestuurslid

Mevrouw A. Houtman
Bestuurslid

8 Overige gegevens

8.1 Bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het resultaat boekjaar is voor € 64.831 onttrokken aan de algemene reserve, voor € 2.273 toegevoegd aan de solvabiliteitsreserve.

8.2 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie te Amsterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 3.720.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 248.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131, 132 en 133, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen en er tevens geen dekking van waarden aanwezig is.

In het herstelplan dat het pensioenfonds in 2018 heeft opgesteld, zal naar verwachting binnen de wettelijke termijn van 10 jaar de beleidsdekkingsgraad hoger zijn dan de vereiste dekkingsgraad, zonder dat daar aanvullende maatregelen voor nodig zijn. Hoewel de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad in 2018 achterbleef bij de verwachting op basis van dit herstelplan, blijkt ook uit het in 2019 opgestelde herstelplan dat naar verwachting binnen de wettelijke termijn van 10 jaar de beleidsdekkingsgraad hoger zal zijn dan de vereiste dekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat vanaf het eerste meetmoment per 31 december 2015. Indien de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019 en per 31 december 2020 lager uitkomt dan het niveau van de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen en ook de actuele dekkingsgraad per 31 december 2020 lager is dan dit niveau, zal per 31 december 2020 een kortingsmaatregel moeten worden doorgevoerd.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Eindhoven, 21 juni 2019,

drs. M.B.H. Ceelaert AAG

verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

8.3 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie

Verklaring over de jaarrekening 2018

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarrapport opgenomen jaarrekening 2018 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie te IJsselstein ('de stichting') gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2018;
- de staat van baten en lasten over 2018; en
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Verklaring over de in het jaarrapport opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarrapport andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 21 juni 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend drs. L.H.J. Oosterloo RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2018 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

9 Bijlagen

Bijlage 1: Nevenfuncties 2018

Nevenfuncties bestuur:

Naam	Nevenfuncties
Andre Jorna	Vergaderbezoeker VEB
Annemiek Houtman	Adviseur Sociale Zaken Betonhuis Secretaris cao-partijen Betonproductenindustrie Sectorsecretaris Betonhuis Riolering
Dick Slob	Bestuurslid Stichting Betonindustrie Bestuurslid Stichting Parents 2 Parents Lid Raad van Toezicht BPF Houthandel
Fred Doeve	Adviseur HRM BTE Nederland B.V. Lid werkgeversdelegatie in het cao overleg Betonproductenindustrie
Gijs Hompe	Bestuurder FNV Procesindustrie Voorzitter Stichting Sociaal Fonds Graanbe- en verwerkende bedrijven
Govert van der Peijl	Voorzitter Rvt Bpf Houthandel Leasemanager De Hoop Lid verantwoordingsorgaan namens werkgevers Pensioenfonds PGB
Henk Korthof	Plaatsvervangend lid NL-EITI Voorzitter dorpsbelang te Boksum
Henk Wuijten	BPF Meubel (bestuurslid) Bestuurslidmaatschap in het BPF PSL
Stef Borghouts	Zelfstandig interim professional Bestuurslid Bpf voor het Bakkersbedrijf
Yvonne Folkers	Bestuurslid namens pensioengerechtigden bij Bpf AVH (tot 1 maart 2017) Juridisch medewerker pensioenen IBB bij FNV

Nevenfuncties raad van toezicht:

Peter Priester	Bpf Particuliere beveiliging, uitvoerend bestuurslid Bpf Meubel, uitvoerend bestuurslid Xudoo BV, DGA Voorzitter raad van toezicht Pensioenfonds Robeco StrategIM BV, DGA Lid van Raad van Toezicht Pensioenfonds Chemours
Maas Simon	Bpf Banden en Wielen, bestuurslid Bpf True Blue, Lid RvT – Tot 01-07-2018 Bpf Molenaars, Lid RvT Bpf VLEP, voorzitter RvT Bpf Slagers, voorzitter RvT StrategIM BV, DGA Xudoo BV, DGA
Gerard Sirks	Pf Horeca & Catering, lid BAC KCM, lid RvT beleggingsfondsen PSF SPNG, Adviseur BAC Bpf Wonen, bestuurslid Bpf voor het Kappersbedrijf, bestuurslid St. Psf. Heijmans , bestuurslid

Nevenfuncties verantwoordingsorgaan:

Anton Rijkers	Lid van de ASA (Adviescommissie Sociale Aangelegenheden)
Arend van de Burg	Kaderlid cao-partijen Betonproductenindustrie namens CNV Vakmensen Lid van de OR Spanbeton
Arno van Riet	Geen
Bert Bodelier	Geen
Jan van Mulligen	Geen
Jos Smets	Kaderlid cao-partijen Betonproductenindustrie namens FNV Eigenaar Jos Smets Autohandel
Wim van der Linden	Adviseur Linden Concrete solutions
Wout Pieterse	Kaderlid cao-partijen Betonproductenindustrie namens FNV

Bijlage 2 Begrippenlijst

AAF verklaring	Internationaal geaccepteerde auditingstandaard. Een dergelijke verklaring wordt afgegeven door de vermogensbeheerder, waarin wordt verklaard dat de interne beheersing van de processen op het gebied van vermogensbeheer afdoende zijn geborgd.
Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)	Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een fonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.
Anw pensioen	Vrijwillige overlijdensverzekering (keuze uit drie vaste pensioenbedragen), onderdeel van de regeling van Bpf Beton.
ATP	Betreft een zaak bij het Hof van Justitie betreffende ATP PensionService of zij al dan niet als gemeenschappelijk beleggingsfonds aangemerkt kunnen worden. In dat geval geldt een vrijstelling voor het heffen van BTW over uitvoeringskosten.
Asset Liability Management (ALM)	Het op elkaar afstemmen van de beleggingen, de verplichtingen en het premie- en toeslagenbeleid. Een ALM-studie wordt gebruikt om het meerjarig financieel beleid te optimaliseren uitgaande van verschillende economische scenario's.
Asset mix	Samenstelling van de beleggingsportefeuille, bijvoorbeeld aandelen, obligaties en onroerend goed.
Beleidsdekkingsgraad	De gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.
Benchmark	Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden vergeleken.
Collective Defined Contribution (CDC)	Wordt ook wel collectieve beschikbare premieregeling genoemd. Hierbij wordt de hoogte van het pensioen gebaseerd op salaris en deelnemersjaren, alsof het een DB-regeling betreft. De premie ligt echter voor een groot aantal jaren vast. Blijkt de premie achteraf niet voldoende, dan zal de pensioenuitkering lager zijn dan aanvankelijk beoogd.
Commodities	Beleggingscategorie gericht op grondstoffen zoals graan, metalen en olie.
Corporate Governance	Goed ondernemerschap; o.a. integer en transparant handelen door het bestuur, alsmede goed toezicht hierop. Ook het afleggen van verantwoording over het uitgevoerde beleid en het toezicht hierop valt eronder.
Defined Contribution (DC)	Wordt ook wel beschikbare premieregeling genoemd. Niet het pensioenresultaat, maar de jaarlijkse premie staat vast. De hoogte van het pensioen afhankelijk is van de tijdens de opbouwfase betaalde premies en het rendement dat daar op is behaald.

Defined Benefit (DB)	Wordt ook wel “salaris-diensttijdregelingen” genoemd. De pensioenuitkering vooraf al vastligt. In Nederland gaat het dan om eindloon- en middelloonregelingen. Daarin is de hoogte van het pensioen gekoppeld aan het salaris en aantal dienstjaren.
Dekkingsgraad	Procentuele verhouding tussen het aanwezige vermogen en de pensioenverplichtingen.
De Nederlandsche Bank (DNB)	DNB verzorgt het onafhankelijk (prudentieel) toezicht op pensioenfondsen.
Dispensatie	Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.
Excedentpensioen	Pensioenaanspraken boven de basisregeling van Bpf Beton, betrekking hebbend op hetzelfde dienstverband.
Franchise	Vrijgesteld bedrag dat jaarlijks door het bestuur wordt vastgesteld. Pensioenopbouw vindt plaats over het loon boven de franchise.
Financieel Toetsingskader (FTK)	Het financieel toetsingskader is onderdeel van de Pensioenwet en stelt voorschriften aan premiehoogte en de omvang van de aan te houden reserves.
Korting	Wanneer de financiële positie van Bpf Beton niet goed genoeg is, wordt in het uiterste geval een korting doorgevoerd. Dat houdt in dat de opgebouwde pensioenen worden verlaagd. Dit doet het fonds alleen als het niet anders kan.
IORP II	IORP II is Europese wetgeving. Deze introduceert drie sleutelfuncties. Een sleutelfunctie is een bekwaamheid om bepaalde governancetaken uit te voeren. De vereisten waaraan pensioenfondsen moeten voldoen op het terrein van de sleutelfuncties worden vastgelegd in artikel 143a Pensioenwet.
ISAE 3402	Internationaal geaccepteerde auditingstandaard. Met een ISAE 3402-verklaring wordt aangegeven dat het interne beheersproces adequaat is vormgegeven (verklaring type I) en functioneert (verklaring type II).
Liability Driven Investments (LDI)	Vanuit de verplichtingen gedreven beleggingen.
Outperformance	Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.
Partnerpensioen	Levenslange uitkering aan een nabestaande partner, vanaf het overlijden van de deelnemer.
Pensioengrondslag	Het deel van het pensioengevend loon boven de franchise. Over de pensioengrondslag worden aanspraken opgebouwd.
Pension Fund Governance (PFG)	Ofwel goed pensioenfondsbestuur. PFG stelt aan pensioenfondsen eisen op het gebied van transparantie, verantwoording, intern toezicht en zeggenschap.
Performance	Direct resultaat in de vorm van rente en dividendopbrengsten;

indirect resultaat door waardeverandering van de portefeuille.

PPG	De PPG-route houdt kort gezegd in dat pensioenfondsen aftrek van inkoop-btw kunnen claimen op de operationele kosten (van externe dienstverleners).
Rekenrente	Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.
Rentedekking	Financieringsvorm waarin de betaalde premies gelijk zijn aan de contante waarde van de aanspraak die in dat jaar begint.
Service level agreement (SLA)	In een service level agreement worden afspraken gemaakt over het niveau van de te leveren dienstverlening.
SIRA	Systematische IntegriteitRisikoAnalyse. Deze analyse maakt inzichtelijk welke integriteitsrisico's een rol spelen.
Solvabiliteit	Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.
Toereikendheidstoets	Actuariële toets in hoeverre het pensioenvermogen voldoende is om de verplichtingen na te komen.
Toeslagverlening/Indexatie	Elk jaar probeert Bpf Beton de pensioenen te verhogen. Een verhoging heet toeslag (indexatie). Als de financiële situatie van ons pensioenfonds goed genoeg is, laat Bpf Beton uw pensioen meegroeien met de prijzen. Dit wordt ieder jaar besloten.
Underperformance	Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.
UPO	Uniform Pensioenoverzicht. Iedereen die deelneemt aan een pensioenregeling krijgt van zijn pensioenuitvoerder jaarlijks een UPO zolang hij actief aan de regeling deelneemt. Het overzicht geeft aan hoeveel pensioen je ongeveer kunt verwachten bij pensionering en soms bij arbeidsongeschiktheid. En ook hoeveel je partner en kinderen aan pensioen uitgekeerd krijgen als je overlijdt.
Vastrentende waarden	Beleggingssoort waarvoor in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheek.
Voorbeleggen	Vastleggen van huidige rente- of aandelen niveaus voor toekomstige cash flows.
Voorziening pensioenverplichting (VPV)	De passiva van Bpf Beton, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.
Waardeoverdracht	Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Wittenveenkader

Het Witteveen kader is in Nederland een begrip bij de heffing van belasting. Het bepaalt hoeveel er jaarlijks voor de opbouw van een pensioen maximaal mag worden afgetrokken. Op die manier bouwt men een pensioen op zonder dat men daar bij de inleg van de premie al belasting over heeft betaald. Het betalen van inkomstenbelasting wordt naar later doorgeschoven. Het gaat dus om de politieke begrenzing van de fiscale facilitering van de pensioenopbouw.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een fonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille. Een positieve z-score geeft aan dat het rendement hoger was dan dat van de normportefeuille. De performancetoets betreft de cumulatieve z-score over de laatste vijf jaar.

Bijlage 3 Overzicht benoemingen

In de bestuursvergadering van 20 oktober 2017 heeft het bestuur aan de hand van de indeling van bestuur en vertegenwoordiging in 2017 de nieuwe verdeling voor 2018 vastgesteld. Hieronder treft u het volledige overzicht aan.

Voorzitter en secretaris

In de statuten is in artikel 8 lid 3 bepaald dat het bestuur uit zijn midden een voorzitter, een plaatsvervangende voorzitter, een secretaris en een plaatsvervangende secretaris kiest. In artikel 8 lid 4 is bepaald dat de functies van voorzitter en plaatsvervangend voorzitter in de oneven kalenderjaren vervuld worden door werkgeversleden en in de even kalenderjaren door werknemersleden. Omgekeerd worden de functies van secretaris en plaatsvervangend secretaris in de even kalenderjaren vervuld door werkgeversleden en in de oneven kalenderjaren door werknemersleden.

Voor het kalenderjaar 2018 zijn de functies als volgt ingevuld:

- Voorzitter : Henk Korthof
- Plv. voorzitter: Henk Wuijten
- Secretaris : Govert v.d. Peijl
- Plv. secretaris : Dick Slob

Vertegenwoordiging bestuur in diverse gremia

Hieronder volgt het totale overzicht van de vertegenwoordiging van bestuursleden in diverse gremia, zoals van toepassing in 2018.

Afgevaardigde en stemgerechtigde voor de Pensioenfederatie:

- Werknemersvertegenwoordiger: Henk Korthof;
- Werkgeversvertegenwoordiging: Govert van der Peijl.

Vertegenwoordiger in de Participantenvergadering Vastgoedfondsen SAREF:

- Werknemersvertegenwoordiger: Henk Wuijten;
- Werkgeversvertegenwoordiging: Govert van der Peijl.

Vertegenwoordiger in de Participantenvergadering zakelijke en particuliere hypotheekfondsen SAV (1 afgevaardigde):

- Govert van der Peijl
- André Jorna (plaatsvervanger)

Vertegenwoordiger in de Participantenvergadering AREA Fund Europe SAREF:

- Werknemersvertegenwoordiger: Henk Wuijten;
- Werkgeversvertegenwoordiging: Fred Doeve.

Vertegenwoordiger in de Participantenvergadering AREA Fund North America SAREF:

- Werknemersvertegenwoordiger: Henk Wuijten;
- Werkgeversvertegenwoordiging: Fred Doeve.

Werkgroep ABTN:

- Henk Korthof, Henk Wuijten en Yvonne Folkers

Jaarwerkcommissie (ten behoeve van het boekjaar 2017):

- Henk Korthof, Dick Slob en Yvonne Folkers

Werkgroep schaalvergroting:

- Namens cao-partijen: Ali Gunduz en Annemiek Houtman
- Namens bestuur: Stef Borghouts, André Jorna en Dick Slob

Commissie IRM:

- Henk Wuijten (voorzitter), Stef Borghouts en André Jorna

Werkgroep communicatie:

- Govert van der Peijl, Dick Slob en Yvonne Folkers

Werkgroep transitie:

- Govert van der Peijl, Henk Wuijten en Dick Slob

ALM werkgroep/beleggingen:

- André Jorna, Henk Wuijten, Stef Borghouts en Govert van der Peijl

Verkiezingscommissie:

- De verkiezingscommissie bestaat uit Henk Korthof en Dick Slob
- Govert van de Peijl is als derde bestuurslid betrokken bij beoordeling van de aanmeldingen

Algemene reserve:

- Dick Slob stelt zich beschikbaar als algemene reserve

Bijlage 4 Externe adviseurs/uitbestedingspartijen

Het bestuur heeft de volgende taken uitbesteed conform het uitbestedingsbeleid, zoals beschreven in het document uitbestedingsbeleid. Dit document is een bijlage bij de ABTN.

Functie	Externe partij
Onafhankelijke accountant	PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (PwC)
Adviserend actuaaris	Willis Towers Watson (WTW)
Beleggingsadviseur	Van Tongeren Bestuur en Advies (VTBA)
Compliance officer	Nederlands Compliance Instituut (NCI)
Uitvoeringsorganisatie (administrateur)	Centric Pension and Insurance Solutions B.V.
Waarmerkend actuaaris	Willis Towers Watson (WTW)
Vermogensbeheerders	BMO Global Asset Management (BMO) Syntrus Achmea Real Estate & Finance (SARE&F) Schroders
Geschillencommissie	Actor Bureau voor sectoradvies B.V.

Pensioenbeheer

Het bestuur heeft de uitvoering van het pensioenbeheer in het verslagjaar uitbesteed aan Centric PAIS. De condities van de uitbesteding zijn vastgelegd in de pensioenbeheerovereenkomst. Centric ondersteunde het bestuur met adviezen en rapportages over verschillende aangelegenheden. Voor 2018 had de ISAE rapportage type II van Centric een afkeurende verklaring. Hiervoor zijn extra werkzaamheden verricht door Centric, de accountant van Centric die de rapportage heeft opgesteld en de fondsaccountant. De uitkomsten hebben niet geleid tot het aanpassen van de cijfers. De fondsaccountant heeft een goedkeurende verklaring over de jaarrekening afgegeven. De pensioenbeheerovereenkomst is aangegaan per 1 januari 2018 en heeft een looptijd van 3 jaar. Daarna wordt de overeenkomst automatisch tot wederopzegging met een jaar verlengd.

Vastgoedbeheer en hypotheke

Het bestuur heeft de uitvoering van het vastgoedbeheer uitbesteed aan:

- SARE&F: De overeenkomst met SARE&F betreffende vastgoedbeheer en hypotheke wordt vanaf 1 januari 2010 telkens stilzwijgend met 1 jaar verlengd. De voorwaarden zijn vastgelegd in een vermogensbeheerovereenkomst met serviceafspraken over het niveau van de dienstverlening en in de fondsvoorwaarden. SARE&F adviseert het bestuur bij de totstandkoming van het beleggingsplan vastgoed en hypotheke. Het besluit tot vaststelling van de jaarlijkse mandaatovereenkomsten ligt bij het bestuur. SARE&F beschikt over een ISAE 3402 Type II verklaring.
- Schroders: Bpf Beton heeft een overeenkomst betreffende vastgoedbeheer met Schroders om conform een discretionair mandaat deel te nemen in een fonds met een initiële looptijd tot 20 november 2019.

Vermogensbeheer

De uitvoering van het vermogensbeheer is uitbesteed aan BMO Global Asset Management (BMO). De voorwaarden zijn vastgelegd in een vermogensbeheerovereenkomst met serviceafspraken over het niveau van de dienstverlening. BMO beschikt over een AAF verklaring.

De overeenkomst met de vermogensbeheerder BMO is in 2009 onder condities voor onbepaalde tijd verlengd, met een opzegtermijn van drie maanden. Eind 2016 heeft het bestuur een nieuwe dienstentabel en een nieuwe fee-tabel getekend. Die twee bijlagen maken onderdeel uit van de vermogensbeheerovereenkomst.

Het bestuur heeft BMO aangesteld om het beleggingsplan uit te voeren. BMO adviseert het bestuur tevens over de jaarlijkse invulling van de totale beleggingsportefeuille. Het besluit tot jaarlijkse vaststelling van het beleggingsplan en de normportefeuille ligt bij het bestuur. In het beleggingsplan wordt onder meer voor elke beleggingscategorie het percentage van het totaal belegde vermogen vastgesteld en de toegestane marges. BMO belegt een deel van het vermogen via derden.